

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	[5]
สารบัญ	[7]
บทความ: Articles	

- ❖ **สภาพัฒนาองค์กรชุมชน : นวัตกรรมหลักสูตรการอบรมพัฒนาขีดความสามารถผู้นำชุมชนระดับตำบลจังหวัดลำปาง ปี 2563 ภายใต้สถานการณ์โควิด-19**
Community organization development councils : Curriculum Innovation Training on Competency Development of Tambon Community Leaders in Lampang Province in 2020 under the COVID-19 Pandemic Situation..... 1-13
อนันต์ อุปสอด
Anan Upasord
- ❖ **S. W. MODEL: การบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม**
S. W. MODEL: Participatory School Contextual Waste Management..... 15-23
อริศรา สะสม
Arisra Sasom
- ❖ **การศึกษาข้อคิดและคตินิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน รางวัลชนะเลิศ เซเวนบุ๊คอวอร์ด เรื่อง นักล่าผู้น่ารัก**
The Study of Concepts and Morals that Appear in the Youth Literature of the Seven Book Award “Cute Hunter” 25-38
วิจิตรา บุญลาภ
Wichitra Boonlap
- ❖ **การมีส่วนร่วมเรียนรู้เพื่อทำเรื่องเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อรองรับการท่องเที่ยวสกายวอล์กเลย**
Participation of Learning Storytelling in Communication Ban Thademee Ching Karn District Loei Province for Support Tourism Skywalk Loei 39-49
กัลยา ยศคำลือ
Kanlaya Yoskhamlue

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
❖ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางหลักกฎหมายกับ หลัก พระพุทธศาสนา: แนวคิดของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ The Relation Between the Conception in Principle of Law and Principle of Buddhism: The Concept of Students of Mahachula- longkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus.....	51-62
ประไพศิริ สันติทฤษฎีกร และ ฟองจันทร์ สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา <i>Prapaisiri Santitissadeekorn and Fongchan Sooksawat Na Ayudhya</i>	
❖ พุทธศิลปกรรมลายคำเพื่อการเรียนรู้: คุณค่า สืบสาน ในงานลายคำ แบบล้านนา Buddhist Art of Laikham for Learning: The Value of Inheritance in Lanna Style.....	63-69
ขจรเดช หนั้วหยิน <i>Kajondet Niwyin</i>	

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารธรรมวัตร

สภาพัฒนาองค์กรชุมชน : นวัตกรรมหลักสูตรการอบรมพัฒนาขีด
ความสามารถผู้นำชุมชนระดับตำบลจังหวัดลำปาง ปี 2563

ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

Community organization development councils : Curriculum
Innovation Training on Competency Development of Tambon
Community Leaders in Lampang Province in 2020 under the COVID-19
Pandemic Situation

อนันต์ อุปสอด

Anan Upasord

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Lampang Rajabhat University

Corresponding Author's Email: ananupsod9541@gmail.com

Received September 3, 2022; Revised October 9, 2022; Accepted November 19, 2022

บทคัดย่อ

สภาองค์กรชุมชนตำบล มีบทบาทหน้าที่ให้การสนับสนุนการพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ฉะนั้นเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของคณะทำงานอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนในทุก ๆ ด้าน ทางพลังองค์กรชุมชน (พอช.) จังหวัดลำปาง จึงได้จัดทำหลักสูตรเพื่อพัฒนาขีดความสามารถผู้นำชุมชนระดับตำบล จังหวัดลำปาง ปี 2563 ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 โดยกำหนดจำนวนตำบลเป้าหมาย 82 ตำบล จาก 103 ตำบล และอบรมแบบเข้มข้น จำนวน 25 ตำบล ทั้งนี้หลักสูตรดังกล่าวได้ปรับปรุงยุคให้เข้ากับบริบทของชุมชน เป้าหมายของการอบรมครั้งนี้ ผู้เข้าอบรมสามารถจัดทำแผนของสภาองค์กรชุมชนประจำตำบลของตนเองได้ โดยใช้เทคนิคการจัดทำแผนแบบง่าย 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ถอดบทเรียน ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ขั้นตอนที่ 3 สื่อด้วยภาพของสภาองค์กรชุมชนตำบลที่อยากเห็นอนาคต และกำหนดวิสัยทัศน์ ขั้นตอนที่ 4 จัดทำแผนงานโครงการ ซึ่งทั้ง 4 ขั้นตอนนั้นอาศัยเทคนิคการเชื่อมโยงด้วยภาพ ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมของหลักสูตรที่ทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้มีส่วนร่วมในการอบรมเชิงปฏิบัติการ สามารถนำประสบการณ์ และการเรียนรู้มาร่วมคิดร่วมทำ ก่อให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพ

คำสำคัญ: สภาพัฒนาองค์กรชุมชน, นวัตกรรมหลักสูตร, สถานการณ์โควิด-19

Abstract

Tambon community organization councils has a role to support the development of community organizations and the community organization network Therefore, in order to strengthen the working group which will lead to community development in all aspects, the community organization of Lampang Province has prepared a curriculum to develop the capacity of the community leaders at the Tambon level, Lampang Province, 2020 Under the

situation of Covid- 19, by determining the target number of 82 Tambons from 103 Tambons and training in 25 Tambon. The curriculum has been adapted to suit the context of the community. The goal of training participants can create a plan of their own community organization council. Using simple 4 step planning techniques. Step 1: Review lessons, Step 2: Analyze the current situation, Step 3: Look at the imagery of the Tambon Community Organizations Council wishing to see the future and define vision, Step 4: Create a project plan. In which all 4 steps that process relies on visual linking techniques. This is an innovative program that allows participants to take part in the workshop which can bring experience and learning come together to share ideas. The result is success in development of potential community leaders.

Keywords: Tambon community organization councils, Curriculum innovation, The Covid -19 Situation

บทนำ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มีบทบาทในการสนับสนุนการพัฒนาองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน โดยมีหลักการทำงานสำคัญ คือ การพัฒนาโดยชุมชนเป็นแกนหลัก (Community – Driven Development) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ภายใต้ภารกิจตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันฯ ภารกิจตามนโยบายของรัฐบาล และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเจตนารมณ์ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 มีดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง ร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
2. เป็นกฎหมายรองรับ ให้เวทีการปรึกษาหารือของชุมชน มีสถานะที่ชัดเจน เป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย สภาองค์กรชุมชนมีภารกิจไม่มีอำนาจ
3. เป็นกฎหมายส่งเสริม ไม่ใช่บังคับใช้พร้อมกัน
4. สภาองค์กรชุมชนเกิดขึ้นตามความพร้อมและเห็นพ้องต้องกันของคนในชุมชน
5. องค์กรชุมชนยังคงทำงานด้วยใจ คงความเป็นอิสระไม่ถูกรองรับ สร้างการยอมรับด้วยการกระทำด้วยผลงานไม่ใช่อำนาจบังคับ

จากเจตนารมณ์ของการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน จะเห็นได้ว่า สภาองค์กรชุมชนมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการขับเคลื่อนงานพัฒนาท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนโดยอาศัยหลักความร่วมมือของภาคประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมนั้น หมายถึง ความร่วมมือของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความเห็นตรงกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโครงการหนึ่งเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้ (สุนิตย์ มะลิวัลย์, 2541) และเป็นการพึ่งพาตนเองก่อนที่จะพึ่งพาหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ

ความหมายสภาองค์กรชุมชน

สภาองค์กรชุมชน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2550) หมายถึง เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน ของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่น และเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น

บทบาทหน้าที่สภาองค์กรชุมชนตำบล (พระราชกฤษฎีกา, 2551)

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน

3. เผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกองค์กรชุมชน รวมตลอดทั้งการร่วมมือกันในการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

4. เสนอแนะปัญหา และแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของประชาชนอันเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6. จัดให้มีเวทีการศึกษา ทารือเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการของ อบต. ภาครัฐ หรือเอกชน ที่มีผลหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติสุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตชุมชน ทั้งนี้ อบต. หรือหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้อนุญาตให้เอกชนดำเนินการต้องนำความเห็นดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาด้วย

7. ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรชุมชนในตำบลเกิดความเข้มแข็งและสมาชิกองค์กรชุมชนรวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไปในตำบลสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

8. ประสานและร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น

9. รายงานปัญหาและผลที่เกิดขึ้นในตำบล อันเนื่องมาจากการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

10. วางกติกาในการดำเนินกิจการของสภาองค์กรชุมชน

11. จัดทำรายงานประจำปีของสภาฯ รวมถึงสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบลเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ ประชาชนทั่วไปทราบ

12. เสนอรายชื่อผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบลจำนวนสองคนเพื่อไปร่วมประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชน เมื่อมีการประชุมจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ส่วนที่ต้องนำมาพิจารณาในการคัดเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการ และผู้ทรงคุณวุฒิ

การพัฒนาศักยภาพวิทยากรโดยสร้างนวัตกรรมหลักสูตร

คณะทำงานพัฒนาศักยภาพแกนนำและคนในขบวนองค์กรชุมชนภาคเหนือ ร่วมมือกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ภาคเหนือ ได้ร่วมกันออกแบบหลักสูตรพัฒนาศักยภาพผู้นำภายใต้สถานการณ์ Covid 19 โดยมีข้อคิดสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักสูตรที่มุ่งเน้นสัมพันธ์กับบริบทและต้นทุนในด้านต่าง ๆ แต่ละชุมชนท้องถิ่น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานภาคเหนือ, 2563) โดยหลักสูตรพัฒนาศักยภาพผู้นำ แบ่งออกเป็น 5 หลักสูตร ได้แก่ 1.หลักสูตรการวิเคราะห์เชิงอุดมการณ์และการวิเคราะห์เชื่อมโยงสถานการณ์ปัญหาเพื่อออกแบบการแก้ไขปัญหาโดยชุมชนท้องถิ่น 2.หลักสูตรการใช้เครื่องมือออนไลน์เพื่อการสื่อสารและการจัดทำฐานข้อมูล 3.หลักสูตรการจัดเก็บข้อมูลและศึกษาระบบความสัมพันธ์เชิงการผลิตเพื่อจัดทำแผนเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานราก 4.หลักสูตรการเชื่อมโยงพลังทางสังคม และ 5.หลักสูตรสร้างผู้นำคนรุ่นใหม่เพื่อสร้างผู้ประกอบการทางสังคม

คณะทำงานได้จัดทำโครงการเพื่อพัฒนาศักยภาพวิทยากรเพื่อจัดทำเนื้อหาภายใต้หลักสูตรพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคเหนือ ภายใต้แนวคิด : การพัฒนาคนภายในสถานการณ์ COVID โดยกำหนดเป็น 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 ภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ระหว่างวันที่ 8-9 มิถุนายน 2563 ณ วชิราวุธวิทยาลัย อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา

ครั้งที่ 2 ภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด ได้แก่ ตาก สุโขทัย อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี ระหว่างวันที่ 11-12 มิถุนายน 2563 ณ โรงแรมสุโขทัยพริตตี้ อ.กงไกรลาส จ.สุโขทัย

ทั้งนี้ การตามโครงการครั้งที่ 1 ทางคณะกรรมการได้ประสานงานกับ พอช.จังหวัดทุกจังหวัดภาคเหนือตอนบน ในส่วนของจังหวัดลำปางนั้น ทาง พอช.จังหวัด โดยนายสุนทร ปัทมะแก้ว ประธาน พอช.ระดับจังหวัด ได้ส่งผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 7 คน เพื่อเป็นเตรียมทีมวิทยากรเพื่อจะไปอบรมพัฒนาศักยภาพของแกนนำในพื้นที่ต่อไป

ด้วยภารกิจหลักของสภาองค์กรชุมชนตำบล จึงส่งผลให้คณะกรรมการต้องดำเนินการเปิดหลักสูตร หลักสูตรการอบรมการพัฒนาขีดความสามารถผู้นำชุมชนระดับตำบลจังหวัดลำปาง ปี 2563 ภายใต้สถานการณ์โควิด 19 ทางคณะกรรมการของกลุ่ม พอช.จังหวัดลำปาง ได้วางแผนการอบรมเพื่อการพัฒนา ศักยภาพแกนนำชุมชนตำบลในสภาองค์กรชุมชนตำบล ประจำปี 2563 โดยมีแผนงานดังต่อไปนี้

แผนการดำเนินงานการพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนตำบลสภาองค์กรชุมชนตำบล ปี 2563			
วันที่ /เดือน/ปี	อำเภอ	จำนวน (คน)	สถานที่อบรม
13-14 มิถุนายน	งาว แม่เมาะ	40	อบต. บ้านดง
16-17 มิถุนายน	เมืองลำปาง	65	อบต.ทุ่งผาย
20-21 มิถุนายน	วังเหนือ	45	อบต.วังซ้าย
22-23 มิถุนายน	แจ้ห่ม, เมืองปาน	50	อบต.วิเชตนคร
27-28 มิถุนายน	เกาะคา, เสริมงาม	60	เทศบาลตำบลเกาะคา
11-12 กรกฎาคม	แม่พริก, เกิน, สบปราบ	85	เทศบาลลุ่มแรด
14-15 กรกฎาคม	แม่ทะ, ห้างฉัตร	65	อบต.ทุ่งผาย
รวม		410	

ตารางที่ 1 แผนการดำเนินงานการพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนตำบลสภาองค์กรชุมชนตำบล ปี 2563

ที่มา : คณะกรรมการ พอช.ลำปาง, 2563

จากแผนการจัดโครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำในพื้นที่แล้ว คณะทำงานในพื้นที่จังหวัดลำปาง จะทำการคัดเลือกพื้นที่เข้มข้น จำนวน 25 สภาองค์กรชุมชนตำบล โดยคัดเลือกจากการจัดทำแผนโครงการที่ได้นำเสนอ ซึ่งเน้นในด้านของตำบลเศรษฐกิจ โดยจะต้องเป็นตำบลที่มีการเสนอโครงการตามแผน 4 ด้าน ได้แก่ด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านภัยพิบัติและโรคระบาด ที่นำไปบรรจุลงในแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีการเชื่อมโยงกับภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยจะทำการเชิญตัวแทน สภาฯ 3 คน ที่เป็นตำบลรูปธรรม โดยกำหนดจัดสรรงบประมาณตำบลละ 20,000 บาท เพื่อที่จะพัฒนาตำบลภายในองค์กรสภาชุมชนตำบล

คณะทำงาน พอช.จังหวัดลำปาง ได้ทำการประชุมเพื่อที่จะกำหนดหลักสูตรเนื้อหาการอบรมและระยะเวลาการอบรม วิทยากร การอบรม หลักสูตรการอบรมจำนวน 2 วัน ภายใต้โครงการ “พัฒนาศักยภาพผู้นำองค์กรชุมชนจังหวัดลำปาง ภายใต้แนวคิด : การพัฒนาคนภายใต้สถานการณ์ COVID” โดยมีรายละเอียดของหลักสูตรในแต่วันดังต่อไปนี้

วันหนึ่งของการอบรม

เวลา 08.30 น. ผู้เข้าร่วมประชุมฯ ร่วมลงทะเบียน

เวลา 09.00 น. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดอบรมโครงการพัฒนาขีดความสามารถระดับตำบล จังหวัดลำปางโดยเลขานุการกลุ่มเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดลำปางชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดอบรม โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนสภาองค์กรชุมชนตำบลจัดการตนเอง เพื่อให้แกนนำได้พัฒนาตนเองและส่งเสริมให้แกนนำหน้าใหม่เข้ามาร่วมกันขับเคลื่อนการทำงาน

เวลา 09.20 น. ปฐมนิเทศการอบรมหลักสูตร “พัฒนาขีดความสามารถผู้นำชุมชนจังหวัดลำปาง” โดยประธานคณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถผู้นำชุมชนจังหวัดลำปาง เน้นแกนนำชุมชนระดับตำบลพัฒนา ศักยภาพ เพื่อการพัฒนาจัดทำแผนพัฒนาชุมชนตำบลตนเอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้การจัดทำแผนชุมชนการแก้ไขปัญหาของชุมชน ในการเรียนรู้การวิเคราะห์ชุมชน แบบมีส่วนร่วม และการจัดทำแผนอย่างง่าย ๆ ได้ด้วย ชุมชนเอง ปัญหาของชุมชนจะร่วมกันแก้ไข ปัญหาได้อย่างไร เป็นโอกาสที่ดีของผู้นำจะได้เรียนรู้และนำไปใช้ ในพื้นที่ได้

เวลา 09.45 น. บรรยาย “ความเป็นมาของโครงการ สถานการณ์หมอกควัน ไฟป่า คุณภาพอากาศ (PM 2.5) และ Covid 19 ซึ่งทำให้การดำรงชีวิตเปลี่ยนไป (New Normal) ทำอย่างไรให้เกิดการวิเคราะห์ และแก้ปัญหาาร่วมกันในชุมชนและขับเคลื่อนอย่างมีเป้าหมาย ปรับตัวกับสถานการณ์ในอนาคต โดยเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติการชุมชนอาวุโส สำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) ภายใต้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภายใต้การดูแลของสำนักนายกรัฐมนตรี หรือ พอช.มีหน้าที่ประสานงานนำข้อมูลของ พื้นที่เสนอต่อ คณะรัฐมนตรี จังหวัด ลำปาง 103 ตำบล และ งบประมาณสนับสนุนการทำงาน จังหวัด ลำปาง 4 ล้านกว่าบาท ทั้งเรื่องงบประมาณเพื่อการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย คร่าวเรือนละ งบประมาณไม่เกิน 20,000 บาท โดยงบประมาณ โอนลงให้ตำบลจัดการตนเอง โครงการบ้านพอเพียง มีสองระยะ รอบแรกมี 89 หลัง รอบสองมี 118 หลังคาเรือน ทางนโยบายรัฐมนตรี กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นาย จุติ ไกรฤกษ์ เห็นชอบ ในโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัย และอีกเรื่องที่เห็นชอบสนับสนุน คือ สภาองค์กรชุมชน ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ดังนั้น แผนงานของสภาองค์กรชุมชน สามารถขอรับงบประมาณ เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้เลย ดังตัวอย่างการจัดทำแผนเพื่อการแก้ไขปัญหาของจังหวัดสุโขทัย

การแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า โดยทำเรื่อง “สภาลมหายใจ” ของจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้รับ งบประมาณจาก ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ 50 ล้าน ซึ่งชุมชนจะทำข้อตกลงร่วมและเสนอต่อ คณะกรรมการธิการมารับข้อตกลงของชุมชน และ ทั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอน เช่นกัน ปี 2563 จังหวัดลำปางได้ ยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน เรื่องเศรษฐกิจ ที่มีการทำ ธุรกิจทุนชุมชน (CBMC) Connecting Business and the Market to Christ (เชื่อมโยงธุรกิจและแวดวงการทำงานสู่การเปลี่ยนแปลง) เป็นต้น

เวลา 10.30 น. พักรับประทานอาหารว่าง

เวลา 11.00 น. รับฟังการบรรยายเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งด้วยพลังชุมชนท้องถิ่น การจัดเก็บ ข้อมูลสู่การพัฒนาแบบเศรษฐกิจฐานราก” โดยประธานกลุ่มเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดลำปาง

กิจกรรมภาคปฏิบัติ โดยทีมวิทยากรกระบวนการ

กิจกรรมนี้ มีเป้าหมายให้ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคน สามารถเขียนแผนงานโครงการด้วยตนเอง โดยมี เทคนิคการจัดทำแผนงานโครงการแบบง่าย ๆ เริ่มจากการวิเคราะห์ชุมชนและการสร้างกระบวนการจัดทำ แผนโดยชุมชนโดยใช้เครื่องมือแบ่งกลุ่ม รายตำบลจัดทำแผนพัฒนาตำบล

กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนจัดทำแผนโดยชุมชน

แบ่งกลุ่มตามสภาองค์กรชุมชนตำบล โดยวิทยากรให้แต่ละตำบล ตั้งชื่อกลุ่มโดยใช้แทนสัญลักษณ์ สถานที่สำคัญของพื้นที่วิทยากรนำโดย การให้ข้อมูลความสำคัญของผู้นำสาระสำคัญหลัก ๆ ได้แก่ กระบวนการสร้างคนต้องใจเย็น และเชื่อมั่นว่าจะต้องทำได้ เจตนารมณ์ คือเพื่อชุมชนเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้ จัดปฏิสัมพันธ์จากภายนอกได้ ซึ่งจะต้องมีแผนระดับชาติ ระดับหนึ่ง แผนระดับสอง แผนปฏิบัติการ 20 ปี ปรับแผนภายใต้แผนระดับชาติ ที่ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เร็วมาก เป็นต้นว่า สภาวะโลกร้อน เกิดขึ้นแน่นอน ระบบเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมีความสั่นสะเทือนทั่วโลก ปัญหาโรคระบาด ดีที่สุด เริ่มต้นที่ผู้นำชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถระดับตำบลสภาองค์กรชุมชนตำบล 82 ตำบล และสภาองค์กรชุมชนตำบลเพิ่มขึ้น 25 ตำบล ในพื้นที่ความรับผิดชอบของ พอช.จังหวัดลำปาง

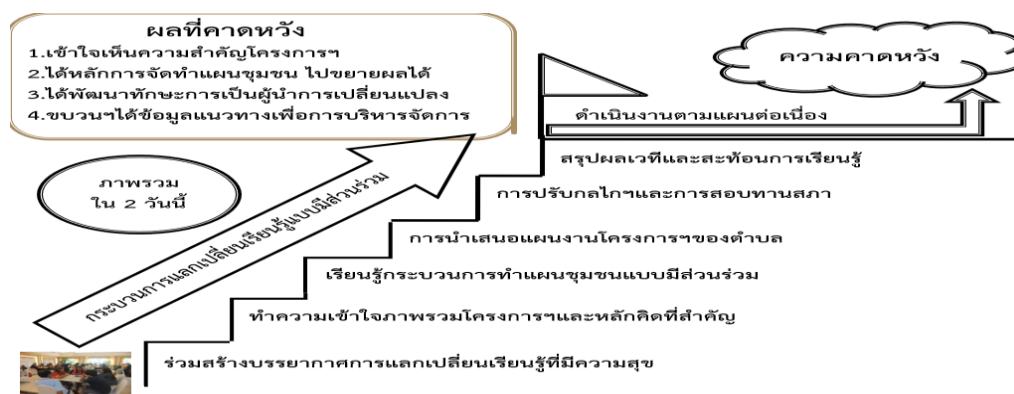
ประเด็นของการพิจารณาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการคิดแผนชุมชน ได้แก่ พลังชุมชน การกระจายอำนาจ การพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกื้อกูลต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจสีเขียวที่เป็นเศรษฐกิจที่ธุรกิจและทุนที่พึ่งตนเอง สิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและพึ่งตนเอง สังคมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

ผลลัพธ์ของกิจกรรมที่ 1 ผู้นำเข้าใจภาพรวมชุมชน ได้ผู้นำชุมชนแบบมีส่วนร่วม และได้แผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม และลักษณะผู้นำที่สามารถปรับเปลี่ยนแนวคิดไปตามสิ่งที่เกิดขึ้น

ความคาดหวังต่อการอบรมตามหลักสูตร

กิจกรรมประเมินความคาดหวังของผู้เข้าร่วม โดยวิทยากรกระบวนการ ได้ใช้คำถามเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้ตอบคำถาม เพื่อเป็นประเด็นในการคิดต่อ ในประเด็นต่อไปนี้ 1. ชีวิตที่เหลืออยู่เราต้องการหรือคาดหวังอะไร...มนุษย์มีความคาดหวังในสภาวะเดียวกัน 2. ในชุมชนท้องถิ่นของท่าน...3. ท่านคาดหวังอะไรในสภาองค์กรชุมชนตำบลของท่าน... 4. ท่านคาดหวังอะไรในสองวันนี้ที่ท่านมา...

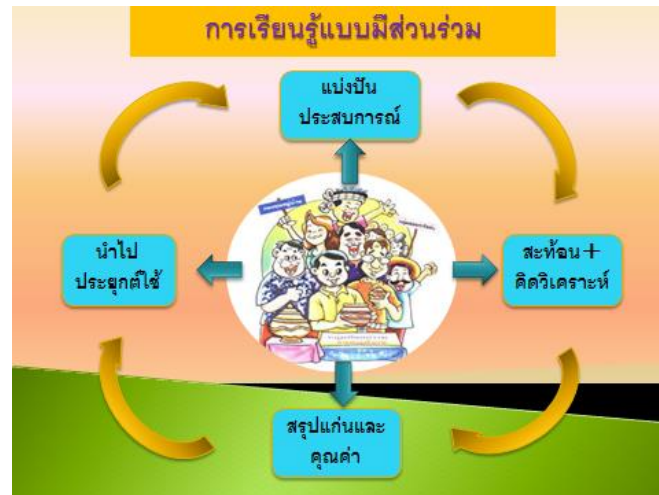
โดยความความคาดหวังจะเชื่อมโยงกันทั้ง 4 ข้อ ตามแผนภาพที่ปรากฏ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 : ความคาดหวังของการอบรม ที่มา : ทีมวิทยากรกระบวนการ, 2563

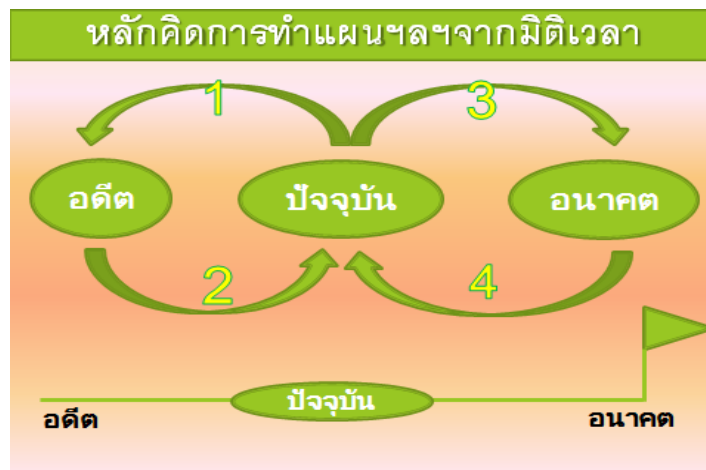
ทีมวิทยากรกระบวนการ ได้ตั้งข้อตกลงร่วมกันในการร่วมเวทีกับผู้เข้าร่วมอบรม ด้วยการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อการ ดังนี้ 1.ร่วมสร้างบรรยากาศแห่งความสุขในเวที 2.ร่วมเป็นเจ้าของในการสร้างผลลัพธ์ 3.อยู่ร่วมกับพื้นที่แลกเปลี่ยน ทั้งกายใจ 4. เคารพเสียงภายในเสียงแห่งครูในตนเอง

ประเด็นที่สำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ตามแผนภาพที่ปรากฏ ดังนี้

แผนภาพที่ 2 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่มา : ทีมวิทยากรกระบวนการ, 2563

จากแผนภาพแสดงให้เห็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดการพัฒนาไปด้วยกันโดยแบ่งปันประสบการณ์ สะท้อนคิดวิเคราะห์ สรุปแก่นและคุณค่า นำไปประยุกต์ใช้ได้ จากนั้นนำเข้าสู่กิจกรรมหลักการทำแผนจากมิติเวลา

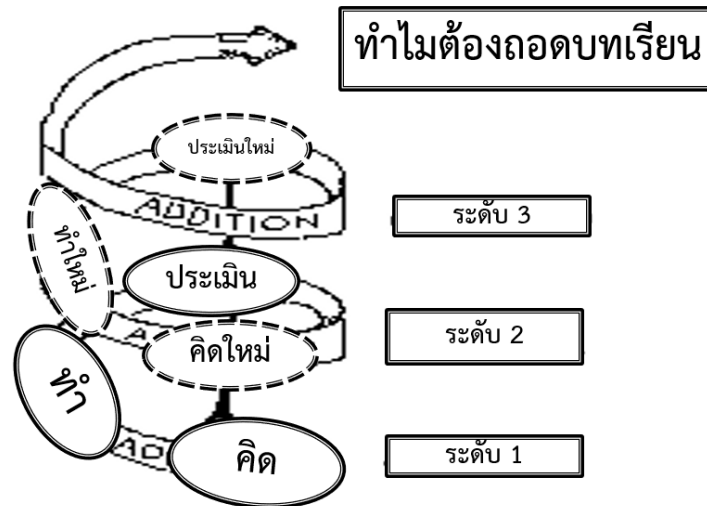

แผนภาพที่ 3 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ที่มา : ทีมวิทยากรกระบวนการ, 2563

หลักการในการชวนผู้เข้าอบรมเกิดความคิดตามแผนภาพข้างต้น ในมี 3 ประเด็นด้วยด้วย ได้แก่ 1.ถ้าปัจจุบัน ทำดี อดีตทำดีแน่นอน 2.ถ้าปัจจุบันทำดีสม่ำเสมอ อนาคตต้องดีแน่นอน 3.ถ้าเป้าหมายชัดเจน อนาคตต้องดีแน่นอน และมีความชัดเจนโดยมีการกำหนดวิธีการ

สร้างความเข้าใจร่วมกับผู้อบรมว่า ทำไมต้องถอดบทเรียน มีประโยชน์ ทันทิที่เริ่มคิดทำ และนำไปปฏิบัติ ถอดบทเรียนและทำใหม่

ที่มา : ทีมวิทยากรกระบวนการ, 2563

เมื่อวิทยากรกระบวนการได้ปูพื้นฐานทางความคิดแล้ว จึงได้เข้าสู่ภาคปฏิบัติโดย คณะวิทยากรได้แจกกระดาษปรีฟให้กับผู้เข้าอบรมจำนวน 4 แผ่นด้วยกัน โดยให้ผู้เข้าอบรมได้จับกลุ่มตามกลุ่มสภาองค์กรชุมชนตำบลของตนเอง และมอบหมายให้ระดมความคิดเห็นตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ใช้กระดาษแผ่นที่ 1 กิจกรรมการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียน 2 ปีที่ผ่านมาของสภาองค์กรชุมชนตำบล.....

กิจกรรม/ปี พ.ศ.	2561	2562	2563
กิจกรรมที่ทำ			
ผลลัพธ์ที่ได้			
ที่ไม่ได้ดั่งคาด			
ที่ได้เรียนรู้ (บทเรียน)			

ตารางที่ 2 : ถอดบทเรียน ที่มา : ทีมวิทยากรกระบวนการ, 2563

หลังจากการถอดบทเรียนแล้วให้แต่ละกลุ่มนำเสนอการถอดบทเรียน : ทำงานแล้วได้อะไร ทำแล้วเก่งขึ้น จะรู้ว่าเก่งอะไร ต้องชวนกันถอดบทเรียนเพื่อทำต่อ

เวลา 12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

เวลา 13.0-14.30 น. การวิเคราะห์ชุมชนและการสร้างกระบวนการจัดทำแผนโดยชุมชนโดยใช้เครื่องมือ แบ่งกลุ่ม รายตำบลจัดทำแผนพัฒนาตำบล(ต่อ) โดยทีมวิทยากรกระบวนการ

ขั้นตอนที่ 2 ใช้กระดาษแผ่นที่ 2 วิเคราะห์สถานการณ์ในพื้นที่สภาองค์กรชุมชนตำบล..... ณ ปัจจุบัน (เวลา 20 นาที)

1.จุดแข็ง (S)	2.จุดอ่อน (W)
3 โอกาส (O)	4 อุปสรรค (T)

แผนภาพที่ 5 ตารางวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนที่มา : ทีมวิทยากรกระบวนการ, 2563

การวิเคราะห์ SWOT โดยทีมวิทยากรจะใช้เทคนิคให้เข้าใจง่าย ๆ โดยป้อนคำถามดังต่อไปนี้

1. จุดดี ๆ ที่พวกเรามีอยู่ (จุดแข็ง)
2. ปัญหาสำคัญๆภายในระบบของเรา (จุดอ่อน)
3. ปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่พวกเราสามารถนำมาเอื้อกับเราได้ (โอกาส)
4. ปัญหาสำคัญจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการงานของเรามีอะไรบ้าง (อุปสรรค)

หลังจากที่ได้ทำการวิเคราะห์ SWOT แล้ว ให้แต่ละกลุ่มทำการแลกเปลี่ยนกันตามสมควรจากนั้นใช้คำถามป้อนให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นความสำคัญของการวิเคราะห์ SWOT ได้แก่ 1.กระบวนการเรียนรู้การแลกเปลี่ยนร่วมกันมีประโยชน์หรือไม่ อย่างไร 2.กลับไปจะใช้กระบวนการเรียนรู้วิเคราะห์ตนเองมากขึ้นใช้หรือไม่?

หลักคิดการทำแผนจากมิติเวลา

รู้อดีต ➡️ ถอดบทเรียน
 รู้ปัจจุบัน ➡️ กำหนดวิธีการ ➡️ มีเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน
 รู้อนาคต ➡️ กำหนดวิธีการในปัจจุบัน

เวลา 14.30 น. พักรับประทานอาหารว่าง

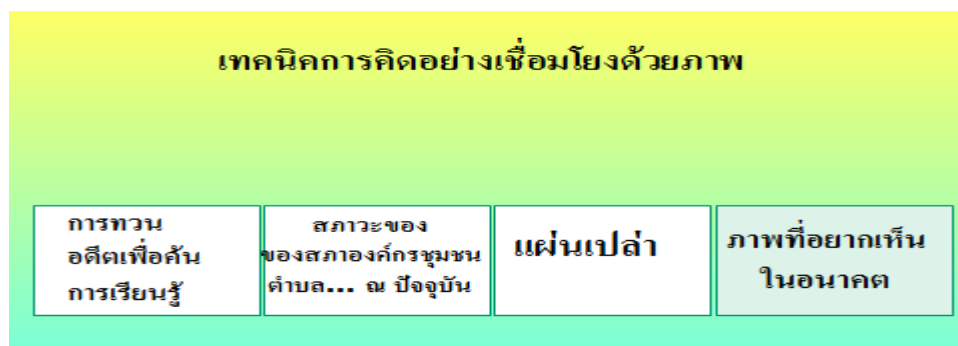
ดำเนินกิจกรรมต่อไปโดย **ขั้นตอนที่ 3 ใช้กระดาษแผ่นที่ 3** ภาพสภากองค์กรชุมชนตำบลที่อยากเห็น โดยใช้เทคนิคการวาดเป็นรูปภาพ

สมาชิกร่วมกันวาดภาพความสำเร็จของงานสภากองค์กรชุมชนตำบล.....ในตำบลของเราที่เราอยากเห็นในอีก 3 ปีข้างหน้า (ให้วาดเป็นภาพ) เทคนิคนี้ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยเปิดประเด็น “จินตนาการสำคัญกว่าความรู้” ชวนให้สมาชิกผู้เข้าอบรมได้ลดคลายความเครียดในด้านวิชาการลง จะเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่ก่อไปด้วยสารประโยชน์

หลังจากวาดภาพแล้วให้คิดคำพูดวิสัยทัศน์ที่สื่อถึงภาพที่อยากเห็น วิทยากรยกตัวอย่างเช่น วิสัยทัศน์ของ AEC ได้แก่ “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” วิสัยทัศน์ของ พอช. ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สู่การจัดการตนเอง และวิสัยทัศน์ของจังหวัดลำปาง “ลำปางสร้างสรรค์ป็นสุข” เป็นต้น

.....ฝึกการกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสู่การจัดการตนเอง.....

เทคนิคการจัดทำแผนชุมชนโดยการต่อแผ่นภาพ 4 แผ่น การคิดด้วยภาพ

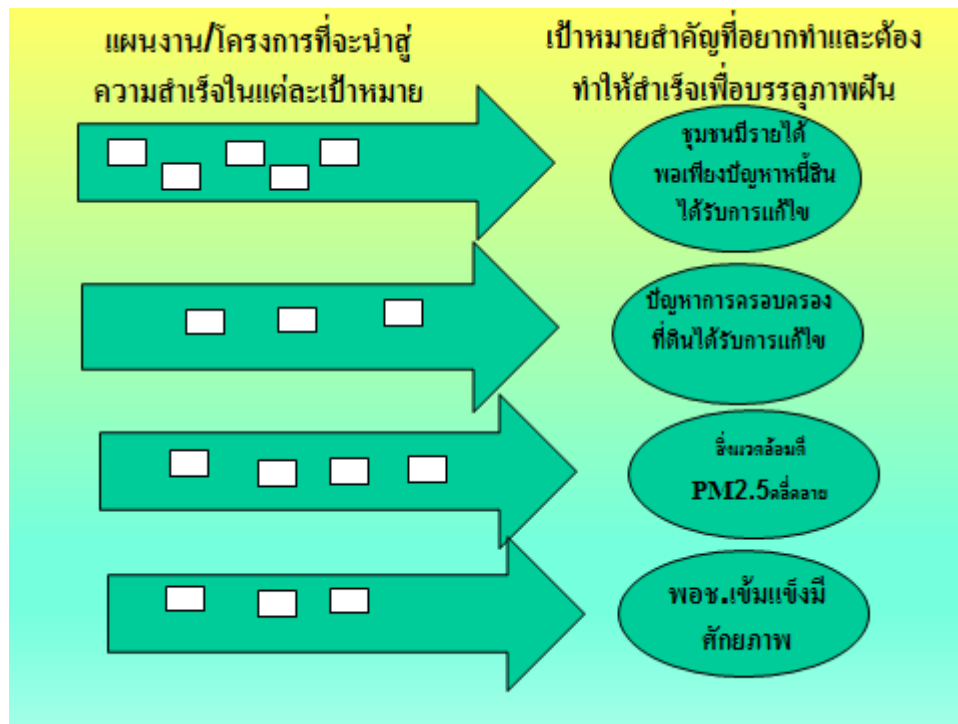

แผนภาพที่ 6 เทคนิคการคิดอย่างเชื่อมโยงด้วยภาพ ที่มา : ทีมวิทยากรกระบวนการ, 2563

หลังจากที่ได้ทำกิจกรรมขั้นตอนที่ 1 ถึง 3 แล้ว ให้ผู้เข้าร่วมอบรมนำกระดาษงานมาต่อกัน และเพิ่มกระดาษแผ่นเปล่าไว้ เพื่อเตรียมทำกิจกรรมขั้นตอนที่ 4 ต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ใช้กระดานแผ่นที่ 4 (แผ่นเปล่า) โดยให้ผู้อบรมได้ไล่เรียงลำดับขั้นตอนย้อนมองอดีต วิเคราะห์ปัจจุบัน และมองอนาคต พร้อมกันกว้างเป้าหมาย และกำหนดแผนงาน/โครงการที่จะไปสู่เป้าหมาย นั้น

ก่อนจะกำหนด เป็นแผนงาน/โครงการ ต้อง...แปรภาพฝัน/วิสัยทัศน์ ซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรม ให้เป็น เป้าหมาย/ประเด็นพัฒนา/ประเด็นยุทธศาสตร์ ซึ่งจะมีความเป็นรูปธรรม สามารถกำหนดเป็นตัวชี้วัดได้ และที่สำคัญเป้าหมายนั้นเราต้องอธิบายได้ว่า มันเชื่อมโยงกับบริบท/สถานการณ์ ณ ปัจจุบัน อย่างไร และถ้าปฏิบัติ สำเร็จจะนำไปสู่ภาพฝัน/วิสัยทัศน์อย่างไร (เป็นการคิดแบบเชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน)

แผนภาพที่ 7 เทคนิคการคิดอย่างเชื่อมโยงด้วยภาพ ที่มา : ทีมวิทยากรกระบวนการ, 2563

ป้อนคำถามทุกครั้ง เพื่อสร้างความตระหนักรู้ โดยใช้คำถามง่าย ๆ ว่า เทคนิคที่ได้รับอบรม มีประโยชน์ และสามารถนำไปใช้ในตำบลได้หรือไม่ อย่างไร?

เวลา 15.00 – 17.30 น. กลุ่มตำบลจัดทำแผนพัฒนาตำบลทั้ง 4 ด้าน

ชี้แจงเรื่องการจัดการจัดทำแผนชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และด้านภัยพิบัติและโรคระบาดโควิด 19

เวลา 18.00 น. พักรับประทานอาหารเย็น และเดินทางกลับบ้าน

วันที่สองของการอบรม

เวลา 08.30 น. ผู้เข้าร่วมประชุมลงทะเบียน

นำกระบวนการเข้าสู่การเรียนรู้ โดยนางพิมิตา ดีบุคคำ วิทยากรกระบวนการ ชวนผู้เข้าอบรมโดยใช้กระบวนการฝึกสติ สร้างจิตสำนึก โดยใช้สื่อการสอน “มหัศจรรย์แห่งน้ำ” ต้องการในสิ่งที่ได้มาสู่ร่างกายของเรา น้ำในร่างกายจะต้องเป็นผลึกที่สวยงาม งดงามได้ดี บอกรัก และขอบคุณตัวเอง พุทดี ทำดี เอาสติจดจ่อต่อตัวเอง ลมหายใจลึกๆ และมีสมาธิ จิตเราจะอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เวลา 09.00 น. ประมวลสรุปผล (ทบทวนบทเรียนวันแรก) โดยทีมวิทยากร โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยกำหนดให้ผู้เข้าร่วมได้ร่วมกันทบทวนบทเรียนในกลุ่มตามรายตำบล ประเด็นที่ 1 ท่านได้เรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง ประเด็นที่ 2 เรื่องที่ท่านสามารถนำไปใช้ในตำบลของท่านได้มีเรื่องอะไรบ้าง และ 3. หาอาสาสมัครในการนำเสนอจากการทบทวนบทเรียนในสิ่งที่ได้เรียนรู้ในวันที่ 1

ซึ่งการสรุปบทเรียน และเนื้อหาจากการอบรมวันที่หนึ่งนั้น มีประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของโครงการฯ
2. สาระสำคัญของการดำเนินงานโครงการฯ
3. การสร้างความเข้มแข็งด้วยพลังชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองและคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ
4. กระบวนการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมสะท้อน+คิดวิเคราะห์
5. กำหนดความคาดหวัง จาก อดีต ปัจจุบัน และอนาคต
6. ถอดบทเรียนจากอดีต
7. วิเคราะห์ชุมชนแบบองค์รวม
8. ภาพรวมกระบวนการคิดด้วยภาพแบบเชื่อมโยง
9. ได้มีการกำหนดเป้าหมายและวิธีการที่ทำให้ชุมชนอยู่ดีมีสุข
10. ภาพรวมกระบวนการคิดด้วยภาพแบบเชื่อมโยง

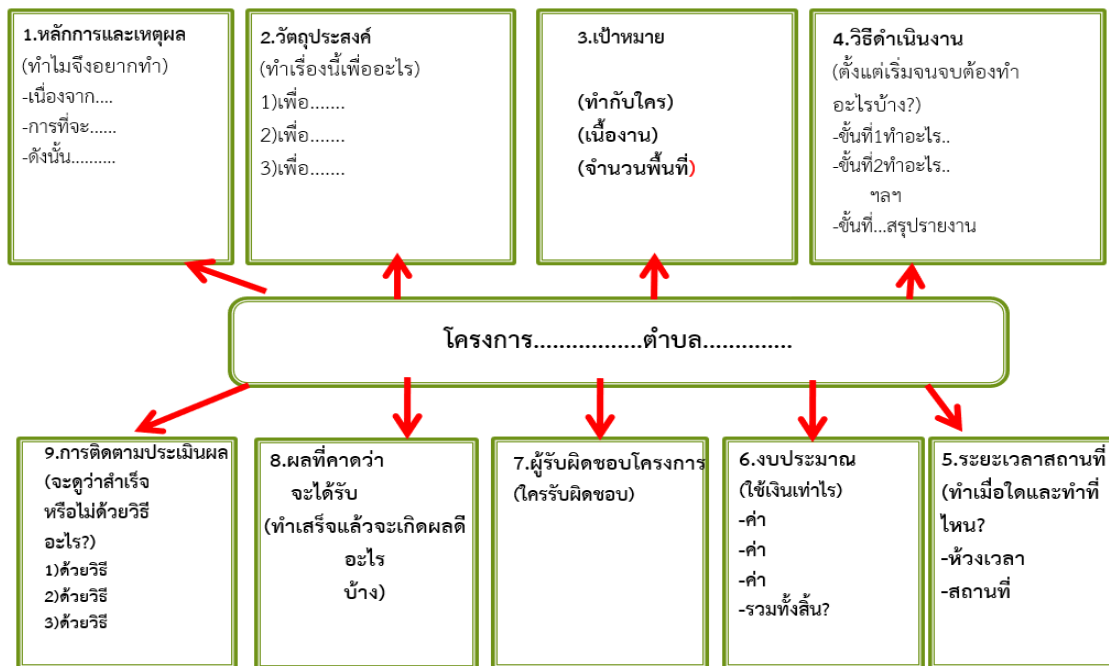
อดีต ➡ ปัจจุบัน ➡ แผนปฏิบัติการ ➡ อนาคต ➡ กำหนดจาก วิสัยทัศน์

การฝึกย้อนคิดเมื่อวันวาน ศักยภาพของผู้นำนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดต้องกลับมาดูที่ “จิตของตน”

1. ความรู้สึก ดีใจ ภูมิใจที่ได้มาร่วมอบรม ได้เปิดโลกทัศน์ของตัวเอง
2. ประโยชน์สำคัญ ความเป็นผู้นำที่เป็นกำลังสร้างชุมชนตำบลจัดการตนเอง ได้ความรู้ เรื่องการถอดบทเรียน SWOT และวิสัยทัศน์ของชุมชน และการจัดทำแผนของชุมชน
3. การเรียนรู้การฝึกทักษะ
4. ผู้นำต้องรู้จักตัวเอง ถ้าเรารู้จักตัวเองเราจะต้องไม่เอนเอียงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
5. จะตั้งใจและทำและจะทำให้ดีที่สุด
6. ต้องทำให้สำเร็จตามเป้าหมายที่พูดไว้ ร่วมคิด ร่วมทำ
7. เป้าหมายที่ได้ คือจะต้องทำให้สำเร็จ

เวลา 09.30 น. ทุกตำบลนำเสนอแผนการพัฒนาตำบล

เทคนิคการเขียนโครงการแบบง่าย ๆ โดยทีมวิทยากรกระบวนการ ตามแบบฟอร์มที่กำหนดให้ โดยให้ผู้เข้าอบรมระดมความคิดภายในกลุ่ม ย้อนมองดูอดีตและการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งเป็นปัจจุบัน และดูเป้าหมายที่วางไว้ ภาพอนาคตที่เขียนวิสัยทัศน์ไว้แล้ว โดยให้เขียนโครงการเพื่อจะเป็นแผนปฏิบัติการไปสู่ความสำเร็จ โดยฝึกเขียนโครงการแบบง่าย ดังแผนภาพที่ปรากฏ

ที่มา : ทีมวิทยากรกระบวนการ, 2563

จากการเขียนเทคนิคการเขียนโครงการข้างต้นสามารถที่จะนำไปจัดพิมพ์ให้เกิดความสำเร็จตามขั้นตอนการเขียนแผนงานโครงการ ได้โดยสมบูรณ์

1. หน้าปก
2. คำนำ
3. สารบัญ
4. รายชื่อคณะทำงานและโครงสร้าง
5. ข้อมูลทั่วไป
6. ผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา
7. การวิเคราะห์สถานการณ์ของพื้นที่สภาองค์กรชุมชนตำบล.....ในปัจจุบัน
8. การจัดลำดับความเร่งด่วนของปัญหาและความท้าทายของโอกาสที่มีอยู่
9. วิสัยทัศน์
10. ยุทธศาสตร์/เป้าหมายหลัก/ประเด็นการพัฒนา
11. แผนงานโครงการในแต่ละเป้าหมาย
12. ส่วนท้ายเอกสารและภาคผนวก

จากการฝึกปฏิบัติกระบวนการ 4 ขั้นตอน นั้นสามารถนำไปเขียนเป็นประเด็นตามหัวข้อต่าง ๆ ได้ทั้งนี้การเขียนแผนดังกล่าว จะเกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลอย่างมีส่วนร่วม

เวลา 10.30 น. พักรับประทานอาหารว่าง เสนอแผนพัฒนาตำบล (ต่อ) และการจัดเก็บข้อมูลในตำบล

เวลา 12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

เวลา 13.00 น. การสร้างและปรับกลไกเครือข่ายระดับอำเภอและการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน

ท้องถิ่น โดยทีมวิทยากร

เวลา 14.30 น. พักรับประทานอาหารว่าง

เวลา 15.00 น. กรอกรข้อมูลผู้นำ/สอบทานสภาชุมชนตำบล โดยเลขานุการ พอช.จังหวัดลำปาง ได้ชี้แจงเรื่องการกรอกรข้อมูลผู้นำ และชี้แจงในประเด็นขอรับการสนับสนุนลายมือชื่อพร้อมเอกสารสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อเสนอแก้ไข พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนตำบล พ.ศ. 2551

มาตรา 22 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐส่งเสริม สนับสนุน และให้ความร่วมมือ รวมตลอดทั้งชี้แจงทำความเข้าใจแก่สภาองค์กรชุมชนตำบลและชุมชนทุกประเภท ตามที่ร้องขอ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สภาองค์กรชุมชนตำบลอยู่ในเขตอาจให้การอุดหนุนค่าใช้จ่าย ในการดำเนินการของสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเงินอุดหนุนทั่วไปตามที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กำหนด

ในการกำหนดตามวรรคสองให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นหารือกับสถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ด้วย

แก้ไขเป็น “ต้องให้การอุดหนุนค่าใช้จ่าย” เพื่อเกิดความชัดเจนที่ อปท.จะต้องให้การสนับสนุน กิจกรรมของสภาองค์กรชุมชนต่อไป

เวลา 17.00 น. สรุปเวที เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

บทสรุป

หลักสูตรการอบรมพัฒนาขีดความสามารถผู้นำชุมชนระดับตำบลจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 ภายใต้สถานการณ์โควิด 19 นั้น ถือว่าเป็นนวัตกรรมหลักสูตรที่ทางทีมวิทยากรของ พอช.จังหวัดลำปาง ได้จัดทำขึ้นมา เพื่อเป็นการพัฒนาผู้นำที่เป็นสมาชิกของสภาองค์กรชุมชนตำบลต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการ สามารถนำไปใช้ได้จริง เพราะการอบรมในครั้งนี้เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ อาศัยหลักการที่ว่า ตอบตนได้ ใช้ตนเป็น เห็นตนเอง สามารถพัฒนาแกนนำของสภาองค์กรชุมชนตำบล จำนวน 82 ตำบล ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพองค์กรให้เข้มแข็งนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในทุกด้าน

สำหรับหลักสูตรนี้เป็นนวัตกรรมใหม่ของทีมที่มองเห็นว่าใช้หลักการประยุกต์ทำเรื่องที่ยากให้ง่าย เพราะทุกคนมีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ที่ต่างกัน แต่จะเน้นให้ทุกคนทำงานไปด้วยกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง ร่วมพัฒนาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

ราชกิจจานุเบกษา. (2551). พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ 2551. เล่มที่ 125 ตอนที่ 31 ก, 8 กุมภาพันธ์.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานภาคเหนือ, (2563). พัฒนาศักยภาพวิทยากรเพื่อจัดทำเนื้อหาหลักสูตรพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคเหนือภายในแนวคิด. ใน การพัฒนาคนภายในสถานการณ์ COVID ประจำปี 2563.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), (2550). กระบวนการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ใน งานมหกรรมวิถีพลังไทย 2 สภาองค์กรชุมชน รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประจำปี 2550.

สุนิตย์ มะลิวัลย์. (2541). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน: ศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดยะลา. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม). คณะพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

S. W. MODEL: การบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียน แบบมีส่วนร่วม

S. W. MODEL: Participatory School Contextual Waste Management

อริศรา สะสม

Arisra Sasom

โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา น่าน

Srisawatwittayakarnchangwatnan School,

The Secondary Educational Service Area Office Nan

Corresponding Author's Email: arisara2512@gmail.com

Received July 28, 2022; Revised November 20, 2022; Accepted December 5, 2022

บทคัดย่อ

S. W. MODEL: การบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม เป็นการดำเนินการบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้ ครู นักเรียนผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษา เครือข่ายการศึกษาและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยนำวงจรคุณภาพ PDCA ของเดมมิง มาควบคุมการดำเนินงานภายใต้รูปแบบอีก ระดับหนึ่ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรในการปฏิบัติงาน และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทำให้ครูนักเรียนบุคลากรทางการศึกษารอบครัวและผู้ประกอบการภายในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินการเกี่ยวกับการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะจากต้นทางและการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ ทำให้ขยะประเภทต่าง ๆ นำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น จำนวนขยะที่นำไปทิ้งลดลง และมีฐานการเรียนรู้คัดแยกขยะในโรงเรียนและบูรณาการไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการขยะ, การลดปริมาณขยะ, การนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์

Abstract

S. W. MODEL: Participatory School Contextual Waste Management. It is an administrative operation, providing opportunities for teachers, students' parents and students. Basic Education Committee, Advisory Board Education and Community Network take part in school management at every step to ensure efficiency by using the Deming Cycle PDCA quality circuit to control operations under another level in order to increase the efficiency of the personnel in the operation and solving problems that occur in various fields better. Consists of 4 steps. The results were occurred with teachers, students, educational personnel, families and entrepreneurs within the school to have knowledge, understanding and participation about waste reduction, waste separation and recycling, resulting in the amount of different

types of waste being more utilized, the amount of waste that is disposed is reduced, and there is a learning base to separating waste in schools and integrating them into the curriculum.

Keywords: Waste Management, Waste Reduction, Separating Waste in Schools

บทนำ

โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาการจังหวัดน่านบริหารจัดการขยะในพื้นที่ของโรงเรียน โดยฝังกลบ การเผา และวิธีอื่นๆ ของในแต่ละวันซึ่งขยะที่นำมาทิ้งส่วนใหญ่จะเป็นขยะเปียก และขยะรีไซเคิล รองลงมาจะเป็นขยะทั่วไป และขยะอันตรายที่มีปริมาณน้อยที่สุด ต่อมาได้มีการบริหารจัดการขยะโดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือเทศบาลตำบลคูใต้ ได้จัดรถบริการเก็บขยะตามชุมชนต่าง ๆ และขยะจากโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาการจังหวัดน่านมาทิ้งในบ่อขยะของเทศบาลเมืองน่าน โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมในการกำจัดกิโกรัมละ 1.20 บาท จากข้อมูลปริมาณขยะที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนในแต่ละวันที่มีปริมาณเฉลี่ยวันละ 1.5 ตัน เดือนละ 30 ตัน (การจัดเก็บสัปดาห์ละ 5 วัน) ส่งผลให้เทศบาลตำบลคูใต้ต้องรับภาระในค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะค่าในการกำจัดขยะให้แก่เทศบาลเมืองน่านเฉลี่ยเดือนละ 36,000.- บาท (สามหมื่นหกพันบาท) ยังไม่รวมค่าต้นทุนจากค่าจ้างพนักงาน ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าสึกหรอของรถบรรทุกขยะในการซ่อมแซมและซ่อมบำรุงซึ่งขยะเหล่านี้หากมีการจัดการที่ต้นทางด้วยวิธีการคัดแยกขยะแต่ละประเภท และกระบวนการในการจัดการขยะที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนสามารถลดปริมาณขยะทั่วไปลงได้อีกจำนวนมาก

จากสภาพปัญหาของโรงเรียน โรงเรียนมีพื้นที่กว้างขวาง สภาพแวดล้อมอยู่ใกล้ชุมชน บรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนขาดการพัฒนา สร้างสรรค์ให้มีคุณภาพ ประกอบกับภายในบริเวณโรงเรียน สถานที่ต่างๆ และห้องเรียน มีขยะจำนวนมากหลายชนิด เช่น ขวดพลาสติก แก้วพลาสติก ถุงพลาสติก เศษกระดาษ ใบไม้ กิ่งไม้แห้ง ขยะจากโรงอาหารและเศษอาหารต่างๆ ยังเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค นักเรียนบางกลุ่มมีพฤติกรรมทิ้งไม่ถูกที่ ไม่รับผิดชอบขยะของตนเอง เห็นได้จากมีขยะซุกซ่อนตามบริเวณต้นไม้ โต๊ะเก้าอี้ ที่นั่งและตามซอกมุมต่างๆ อีกทั้งโรงเรียนยังไม่มีระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ทำให้มีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นทุกวัน ซึ่งเป็นปัญหาต่อการกำจัดขยะของโรงเรียนและส่งผลต่อสภาพสิ่งแวดล้อม บรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (อาณัติ ต๊ะปิ่นตา, 2553) เพราะว่าเมื่อขยะทั้งหมดถูกน้ำฝนตกลงมาก็จะทำให้เกิดน้ำเน่าเสียมีกลิ่นเหม็น (ทรงธิดศักดิ์ ทิพย์คา, 2555)

ดังนั้น S. W. MODEL: การบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม เป็นการดำเนินการบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้ ครู นักเรียนผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษา เครือข่ายการศึกษาและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ S. W. Model

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1. กระบวนการพัฒนาผลงาน

- 1) สภาพปัญหาก่อนการพัฒนา

สภาพปัญหาของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีพื้นที่กว้างขวาง สภาพแวดล้อมอยู่ใกล้ชุมชน บรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนขาดการพัฒนา สร้างสรรค์ให้มีคุณภาพ ประกอบกับภายในบริเวณโรงเรียน สถานที่ต่างๆ และห้องเรียน มีขยะจำนวนมากหลายชนิด เช่น ขวดพลาสติก แก้วพลาสติก ถังพลาสติก เศษกระดาษ ใบไม้ กิ่งไม้แห้ง ขยะจากโรงอาหารและเศษอาหารต่างๆ ยังเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค นักเรียนบางกลุ่มมีพฤติกรรมทิ้งไม่ถูกที่ ไม่รับผิดชอบขยะของตนเอง เห็นได้จากมีขยะซุกซ่อนตามบริเวณต้นไม้ โต๊ะเก้าอี้ ที่นั่งและตามซอกมุมต่างๆ อีกทั้งโรงเรียนยังไม่มีระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ทำให้มีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นทุกวัน ซึ่งเป็นปัญหาต่อการกำจัดขยะของโรงเรียนและส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม บรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

ขยะมูลฝอยภายในโรงเรียนส่วนใหญ่ประกอบด้วยขยะอินทรีย์ประเภทเศษอาหารกลางวัน, ใบไม้ กิ่งไม้ และขยะอินทรีย์จากครัวเรือนที่มีบ้านพักอยู่ภายในบริเวณโรงเรียนขยะรีไซเคิลประเภทกระดาษ ถังพลาสติก ขวดน้ำพลาสติก เศษเหล็กโลหะต่างๆ และกล่องนม และขยะที่มีส่วนน้อยประกอบด้วยขยะทั่วไป และขยะอันตรายทางโรงเรียนจึงใช้วิธีในการสุ่มตรวจวัดปริมาณขยะจากขยะทั่วไปที่นำมาทิ้งก่อนที่ทางเทศบาลตำบลคูได้ มารับนำไปกำจัดยังบ่อขยะของเทศบาลเมืองน่าน จากการสุ่มตรวจคัดแยกขยะออก 4 ประเภท ได้แก่

1. ขยะอินทรีย์ จำนวน 45 % (ประเภทที่พบได้แก่เศษผัก เปลือกผลไม้ ไม้เสียบลูกชิ้น เศษอาหาร ขนม และใบไม้)
2. ขยะรีไซเคิล จำนวน 18 % (ประเภทที่พบได้แก่กระดาษ ถังพลาสติกขวดน้ำพลาสติก)
3. ขยะอันตราย จำนวน 0.1 % (ประเภทที่พบได้แก่หลอดไฟ, มือถือเก่า และถ่านไฟฉาย)
4. ขยะทั่วไป จำนวน 36.9 % (ประเภทที่พบได้แก่ซองพลาสติกใส่ขนมกระดาษเคลือบมัน กล่องโฟม กระดาษชำระ เศษผ้า นอกจากนี้ยังพบถังพลาสติกที่เปื้อนเศษอาหารและบรรจุอาหารที่มีกลิ่นเน่า)

ซึ่งขยะเหล่านี้หากมีการจัดการที่ต้นทางด้วยวิธีการคัดแยกขยะแต่ละประเภท และกระบวนการในการจัดการขยะที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนสามารถลดปริมาณขยะทั่วไปลงได้อีกจำนวนมาก (ข้อมูลจากโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน เดือน กรกฎาคม พ.ศ.2561)

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา

จากการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการของสถานศึกษา จึงได้จัดทำกรอบแนวคิดในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยได้ใช้หลักทฤษฎีและหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง และนำวงจรคุณภาพ PDCA ของเดมมิ่ง (Deming Cycle) มาใช้ในการดำเนินการทั้งการขับเคลื่อนในภาพรวมและการขับเคลื่อนรูปแบบการบริหารจัดการ S. W. Model ดังนี้

ขั้นวางแผน (Plan)

1) ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้เข้ามาส่วนคิดตัดสินใจร่วมวางแผนร่วมทำงานจึงก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันผูกมัดและตกลงใจร่วมกันในการบริหารโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วมให้เกิดประโยชน์ (ประสาร พรหมณา, 2563) ได้แก่

(1) การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการระดมความคิดทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลายซึ่งดีกว่าการคิดและตัดสินใจเพียงคนเดียว

(2) การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นการลดการต่อต้านและก่อให้เกิดการยอมรับมากขึ้น

(3) การมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารที่ดีสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

(4) การมีส่วนร่วมทำให้การตัดสินใจมีคุณภาพและทำให้มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้นด้วย

2) รูปแบบการมีส่วนร่วม

(1) รูปแบบคณะกรรมการเพื่อการปรึกษาหารือ (Consulting Management) ในการดำเนินงาน ปรึกษาหารือเพื่อช่วยตัดสินใจเช่นคณะกรรมการสถานศึกษากรรมการที่ปรึกษาเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจร่วมทำงานและร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จ

(2) รูปแบบการร่วมเสนอแนะ (Suggestion System) เป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมโดยวิธีการ จัดประชุมรับฟังข้อเสนอแนะ การเสนอแนะในแบบฟอร์มการเสนอแนะผ่านเทคโนโลยี เป็นต้น

(3) รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยการทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีม (Team Working) เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนร่วมคิดร่วมทำโดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมหรือกลุ่มคุณภาพ

(4) รูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของธุรกิจหรือเป็นเจ้าของรับผิดชอบงานบริหาร เช่น การร่วมลงทุน การใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมอาจผสมผสานโดยใช้หลายวิธีการในการทำงานขึ้นอยู่กับสภาพของงาน

ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์การ การบริหารการศึกษา ภาวะผู้นำ การสร้างแรงจูงใจ ทักษะคิด การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วม ความพึงพอใจเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการ สร้างรูปแบบการบริหารจัดการ และวิธีการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2563)

ขั้นตอนการ (Do)

1) พัฒนาการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ S. W. MODEL จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำวงจรคุณภาพ PDCA ของเดมมิง (Deming Cycle) มาควบคุมการดำเนินงานภายใต้รูปแบบอีกระดับหนึ่ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรในการ ปฏิบัติงาน และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆได้ดียิ่งขึ้น ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

2) นำรูปแบบการบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ S. W. MODEL เสนอในที่ประชุมของคณะกรรมการบริหารโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาการจังหวัดน่าน เพื่อขออนุมัติจาก ผู้อำนวยการสถานศึกษาให้ดำเนินการ

3) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ S. W. MODEL กับนักเรียนและบุคลากร โดยขับเคลื่อนไปพร้อมกับการปฏิบัติงานตามภารกิจและนโยบายของ โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาการจังหวัดน่าน และสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตรวจสอบ (Check) ตรวจสอบและประเมินผล

การใช้รูปแบบการบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ S. W. MODEL ที่มี ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยประเมินความสำเร็จ ดังนี้

1) ความสำเร็จของการปฏิบัติงานตามนโยบายตามภารกิจและนโยบายโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาการจังหวัดน่าน และสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาตอนต้น

2) รางวัลที่ได้รับจากหน่วยงานต้นสังกัด และภาคีเครือข่าย

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา (Action)

สะท้อนผลการปฏิบัติงานของบุคลากรตามสภาพจริง พร้อมปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของ บุคลากรแต่ละคน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา และดำรงให้เกิดประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและ ยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ S. W. Model

ผลการวิจัย พบว่า S. W. MODEL: การบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม เป็นการดำเนินการบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้ ครู นักเรียนผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษา เครือข่ายการศึกษาและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ดังนี้

1) การบริหารโดยครูมีส่วนร่วม

การบริหารโดยครูมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้ร่วมคิดร่วมทำร่วมประเมินผลและร่วมพัฒนาผลงานเพื่อปรับปรุงงานให้ดีขึ้นโดยให้ครูมีส่วนร่วมในรูปองค์คณะบุคคลโดยการจัดให้มีครูเป็นคณะกรรมการบริหารโรงเรียน คณะกรรมการดำเนินงานในแผนดำเนินงานโดยจัดให้สอดคล้องกับความรู้ความสามารถและมาตรฐานตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูสังกัดเพื่อให้คณะครูมีส่วนร่วมในการบริหาร คณะกรรมการปกครองและดูแลนักเรียนเพื่อให้ครูได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำเพื่อการพัฒนาครูพัฒนางานเพื่อความก้าวหน้าของครู

2) การบริหารโดยนักเรียนมีส่วนร่วม

โดยให้สถานนักเรียนเป็นแกนนำในการดำเนินงานการบริหารจัดการขยะ นำไปจัดทำเป็นแผนในการพัฒนาโรงเรียนด้านสิ่งแวดล้อม ให้นักเรียนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมดำเนินงาน รวมทั้งเป็นจิตอาสาในการพัฒนาห้องเรียน อาคารเรียน สภาพแวดล้อมในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนตระหนักและมีจิตสำนึกในการช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม

3) การบริหารโดยผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วม

โดยให้ผู้ปกครองนักเรียนได้รับทราบนโยบายในการดำเนินงานของโรงเรียนในการจัดการคัดแยกขยะ ในวันประชุมผู้ปกครองนักเรียน รวมทั้งคณะกรรมการสมาคมผู้ปกครองและครู ได้รับทราบและแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงาน

4) การบริหารโดยคณะกรรมการ 4 องค์หลักของโรงเรียนมีส่วนร่วม

คณะกรรมการ 4 องค์หลักของโรงเรียนของโรงเรียนประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการสมาคมผู้ปกครองนักเรียนและครู คณะกรรมการสมาคมศิษย์เก่าสุริยานุเคราะห์และศรีสวัสดิ์วิทยาการ และมูลนิธิศรีสวัสดิ์ ให้มีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจวางแผนพัฒนาโรงเรียนในการบริหารจัดการขยะได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

จากดำเนินงานดังกล่าวปรากฏประโยชน์ที่ได้รับ โรงเรียนมีระบบ “ศรีสวัสดิ์ฯ Class Cleaning” ห้องเรียนสะอาด มีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ เอื้อต่อการเรียนรู้ และ นักเรียน ครู บุคลากร ในโรงเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จระดับหนึ่งมีปัจจัยความสำเร็จคือความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู นักเรียน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการจัดการขยะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และช่วยกันลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทางโดยใช้หลัก 3Rs ซึ่งได้แก่ การลดปริมาณขยะ (Reduce) การนำกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างพอเพียง จะทำให้เป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เรียน เพื่อบูรณาการโรงเรียนปลอดขยะอย่างแท้จริง และขยายต่อจนกลายเป็นสังคมไร้ขยะ เพื่อพัฒนาโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาการจังหวัดน่าน โรงเรียนที่มีมาตรฐานสากล พัฒนาสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้สู่การพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานสากลให้เป็นพลเมืองโลก สามารถทำให้การปฏิบัติงานของบุคลากรมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น มีเจตคติที่ดีและความศรัทธาในวิชาชีพ มี

ส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรให้ประสบความสำเร็จ และองค์กรนักเรียนที่เข้มแข็งมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดกิจกรรมของบุคลากร รวมถึงสถานศึกษา ให้ประสบความสำเร็จ (เลิศชาย ปานมุข, 2563)

จากการประเมินผลการมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะ โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ Srisawat Class Cleaning สอบถามผู้เกี่ยวข้องเพื่อทราบความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการต่อไป โดยสอบถามด้านสภาวะแวดล้อมด้านปัจจัยด้านกระบวนการและด้านผลผลิต สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ Srisawat Class Cleaning พิจารณาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ Srisawat Class Cleaning พิจารณาโดยภาพรวม

ข้อที่	รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลความ
1	ด้านสภาวะแวดล้อม	3.74	0.04	มาก
2	ด้านปัจจัย	3.45	0.05	ปานกลาง
3	ด้านกระบวนการ	3.65	0.04	มาก
4	ด้านผลผลิต	3.63	0.02	มาก
	รวม	3.62	0.01	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงข้อมูลของผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ Srisawat Class Cleaning พิจารณาโดยภาพรวมพบว่า มีระดับความพึงพอใจในระดับมาก คือด้านสภาวะแวดล้อม ค่าเฉลี่ย 3.74 ด้านกระบวนการ มีค่าเฉลี่ย 3.65 ด้านผลผลิต มีค่าเฉลี่ย 3.63 และมีระดับความพึงพอใจในระดับ ปานกลาง คือด้านปัจจัย มีค่าเฉลี่ย 3.45 เมื่อพิจารณาภาพรวมทุกด้านมีระดับความพึงพอใจในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.62 สำหรับด้านปัจจัย มีระดับความพึงพอใจในระดับ ปานกลางพบว่าการได้รับงบประมาณสนับสนุนยังไม่เพียงพอเนื่องจากงบประมาณส่วนมากต้องนำไปใช้ในการพัฒนางานวิชาการที่เป็นภารกิจของโรงเรียนโดยตรง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า S. W. MODEL: การบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม เป็นการดำเนินการบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้ ครู นักเรียนผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคณะกรรมการที่ปรึกษา เครือข่ายการศึกษาและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษาได้อย่างประสบผลสำเร็จ เกิดกระบวนการในการเปลี่ยนที่ดีขึ้น ดังผลวิจัยของ เสนาะ แก้วคง (2560) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยภาคครัวเรือนจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนของตนเองเพราะว่าความต้องใช้สอยทรัพยากรร่วมกันจะต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากร สอดคล้องกับการวิจัยของ จีรวรรณ คุ่มพร้อม

สาส์น (2562) พบว่า การสร้างจิตสำนึก ในการจัดการขยะของนักเรียน กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ จะส่งผลต่อภูมิทัศน์ของโรงเรียน เป็นสถานศึกษาที่ปราศจากมลพิษต่างๆ

ผลจากการประเมินผลการมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ Srisawat Class Cleaning สอบถามผู้เกี่ยวข้องเพื่อทราบความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการต่อไป โดยสอบถามด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพิจารณาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องให้โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่สะอาด ปลอดภัย สามารถส่งเสริมประสบการณ์ให้กับนักเรียนที่เข้ามาศึกษาเล่าเรียน เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

S. W. MODEL: การบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม เป็นร่วมนกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถอธิบายได้ดังนี้

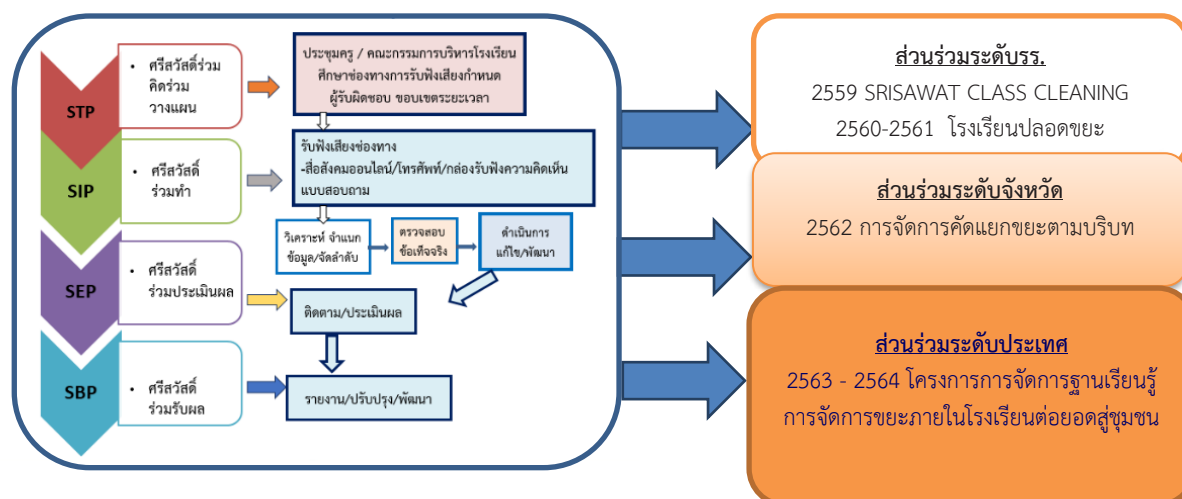
STP (SRISAWAT Thinking Participation) = ศรีสวัสดิ์ฯ ร่วมคิด ร่วมวางแผน โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา มีการ SWOT ร่วมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมคิดเสนอแนวทางแก้ปัญหา ร่วมกำหนดความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม ร่วมเสนอโครงการ/แผนงาน/กิจกรรม

SIP (SRISAWAT Implementing Participation) = ศรีสวัสดิ์ฯ ร่วมทำ ให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา มีส่วนร่วมในงานด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานการบริหารทั่วไป โดยมีส่วนร่วมเกี่ยวกับร่วมแรงในการดำเนินงาน ร่วมใจหรือการสนับสนุนให้กำลังใจ ร่วมสนับสนุนทรัพยากร และร่วมบริหารงาน เช่น ระดมทรัพยากร จัดสรรทรัพยากร แก้ปัญหาและประสานงาน

SEP (SRISAWAT Evaluation Participation) = ศรีสวัสดิ์ฯ ร่วมประเมินผลโดยมีส่วนร่วมในเรื่องดังนี้ติดตามความก้าวหน้า ความสำเร็จสรุปผล รายงานผลการดำเนินงาน การบริหารงานในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารบุคคล และด้านบริหารทั่วไป

SBP (SRISAWAT Benefits Participation) = ศรีสวัสดิ์ฯ ร่วมรับผลความสำเร็จของการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนนั้น ทุกฝ่ายต้องได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเกิดความภาคภูมิใจในกระบวนการมีส่วนร่วมและผลงานที่เกิดขึ้น ต้องส่งผลไปถึงนักเรียนสถานศึกษา และชุมชน

จากการนำเสนอในเบื้องต้นสามารถสังเคราะห์นำเสนอแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 S. W. MODEL: การบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม

บทสรุป

S. W. MODEL: การบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม เป็นนวัตกรรมที่จัดทำขึ้น เพื่อใช้แก้ปัญหาจริงในโรงเรียนเกิดจากการระดมสมองจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ มาประยุกต์เข้ากับรูปแบบบริหารของโรงเรียน การแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากร นักเรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายสร้างแรงจูงใจ ความเชื่อมั่น เจตคติและความศรัทธาในวิชาชีพ จึงทำให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1. S. W. MODEL: การบริหารจัดการขยะตามบริบทของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม หน่วยงานและสถานศึกษาอื่นๆสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ได้
2. ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานรูปแบบอื่นๆเพื่อนำมาบูรณาการและประยุกต์ใช้ร่วมกัน
3. ในการพัฒนานวัตกรรมควรเป็นการพัฒนาที่เหมาะสมกับการแก้ไขปัญหาในโรงเรียน ควรมีเครือข่ายในการพัฒนาด้วยกันเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้แนวทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จิรวรรณ คุ่มพร้อม สาสีพันธุ์. (2560). การพัฒนาการบริหารจัดการขยะที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเชิงท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเกาะสมุย โดยใช้การสอนแบบทีม. *วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 13(2), 15 – 27.
- ทรงศักดิ์ทิพย์คา. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ ตำบลบ้านสาง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยพะเยา
- ประสาร พรหมณา. (2563). การบริหารแบบมีส่วนร่วม. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2563, จาก <http://trang.nfe.go.th/alltis16/UserFiles/Pdf/wijaiman.pdf>

- เลิศชาย ปานมุข. (2563). การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยใช้รูปแบบการบริหารจัดการ LERTCHAI MODEL. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2563, จาก <http://www.lertchaimaster.com/doc/lertchaimodel1.pdf>.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2563). การบริหารการศึกษาในและสำหรับศตวรรษที่ 21. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2563, จาก <http://www.mbuisc.ac.th/phd/thesis/administration.pdf>.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ . (2563). คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2563, จาก แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/376184>.
- เสนาะ แก้วคง. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยภาคครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลบางวัวฉนวนรักษ์ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อานัติ ต๊ะปิ่นตา. (2553). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาข้อคิดและคตินิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน
รางวัลชนะเลิศเซเว่นบุ๊คอวอร์ด เรื่อง นักล่าผู้น่ารัก
The Study of Concepts and Morals that Appear in the Youth
Literature of the Seven Book Award “Cute Hunter”

วิจิตรา บุญลาภ

Wichitra Boonlap

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: poppy19072@gmail.com

Received August 15, 2022; Revised November 11, 2022; Accepted December 2, 2022

บทคัดย่อ

การศึกษาข้อคิดและคตินิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลเซเว่นบุ๊คอวอร์ด เรื่อง “นักล่าผู้น่ารัก” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลเซเว่นบุ๊คอวอร์ด เรื่อง “นักล่าผู้น่ารัก” และ 2) เพื่อศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลเซเว่นบุ๊คอวอร์ด เรื่อง “นักล่าผู้น่ารัก” รูปแบบวิธีวิจัยเป็นรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์เนื้อหา สรุป อภิปรายผล นำเสนอผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านข้อคิดหรือแนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง “นักล่าผู้น่ารัก” ปรากฏ 5 แนวคิด ที่พบมากที่สุด คือ แนวคิดด้านคุณธรรม รองลงมาคือ แนวคิดด้านความกล้าหาญและเสียสละ แนวคิดด้านความกตัญญู แนวคิดด้านความมานะอดทน แนวคิด พบน้อยที่สุด คือ แนวคิดด้านความสามัคคี 2) ด้านคตินิยม คุณธรรม และจริยธรรมปรากฏ 12 ประเภท ที่พบมากที่สุด คือ ความกตัญญู รองลงมาคือ ความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ความมีเมตตา ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ ความอดทนสู้งาน ความเป็นตัวเอง ความมีวินัย ความสามัคคี ความขยันหมั่นเพียร ความสันโดษ และคตินิยมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือความอ่อนน้อมถ่อมตน

คำสำคัญ: ข้อคิด, คตินิยม, วรรณกรรมเยาวชน

Abstract

The study of concepts and morals that appear in the youth literature of the Seven Book Award The story "Cute Hunter" have the purpose were. 1) to study the concepts that appear in the Youth Literature Awards Seven Book Award for "Cute Hunter" and 2) to study the morale that appears in the Youth Book Award Seven Book Award for "Cute Hunter". The research methodology was a qualitative research, study of related documents and research, analyze the content, summarize, discuss the results, present the research results with descriptive analysis. The results of the research showed that: 1) In the concepts appearing in the youth literature "Cute Hunters" appear found 5 types. The most common were 5 places of moral concepts, followed by Courageous and Selfless concepts. Gratitude Concept, the

least concepts were patience, patience, and unity. 2) In terms of morals, and ethics, found 12 types. The most common were gratitude, Khun Ban Anon. Knowing nature, followed by selfless selflessness Compassion, joy, and happiness Honesty, self, family, society Courage, brave in the right things Patience. Work. Determined. Achieving success. Self-confidence and self-reliance, discipline, unity, reconciliation, peace-loving Perseverance does not hope, but will find a shortcut in life, work, solitude. Enough, not struggling to find and forget humanity. And the least apparent virtue Meaning humility, not being a restraint, like having and like to use power

Keywords: Concepts, Morals, Youth Literature

บทนำ

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีสร้างสรรค์จากประสบการณ์ ความรู้และจินตนาการของผู้ประพันธ์ มีเนื้อหาหลากหลายตรงกับความสนใจของเยาวชน ผู้ซึ่งเปี่ยมด้วยพลังแห่งความอยากรู้อยากเห็น มีความสนใจโลกและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพราะโดยธรรมชาติระยะเวลาดังแต่แรกเกิดจนถึงวัยรุ่นเป็นเวลาที่เหมาะสมมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วที่สุด และเป็นช่วงเวลาที่มนุษย์พร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากที่สุด (นภเนตร ธรรมบวร, 2544) เนื้อหาในวรรณกรรมเยาวชนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างกว้างขวางผ่านฉาก เหตุการณ์ และเรื่องราวของตัวละครที่ตื่นเต้นเร้าใจก่อให้เกิดความรื่นรมย์สนุกสนาน อันเป็นหัวใจของวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี เพราะความสนุกสนานช่วยให้ผู้อ่านผ่อนคลาย และส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าภาวะตึงเครียด ดังที่ทิลเลสตัน ดอนนา วอล์คเกอร์ กล่าวว่า นอกจากความบันเทิงที่ได้จากการอ่านแล้ว สิ่งที่ยาวชนได้รับจากการอ่านวรรณกรรมคือ ข้อคิด คติเตือนใจ ค่านิยม และแนวประพฤติปฏิบัติที่ดีงามเป็นที่ยอมรับของสังคม (นวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา, 2550)

วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนทั้งประเภทสารคดีและบันเทิงคดี นับว่ามีลักษณะเฉพาะและข้อแตกต่างจากการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับผู้ใหญ่หลายประการเนื่องจากเด็กมีความต้องการและความสนใจตามพัฒนาการทางลักษณะวัยที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ ดังนั้นผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจึงต้องใช้ความประณีตและความใส่ใจเป็นอันมากในการเขียน ทั้งในด้านการวางโครงเรื่อง การเขียนเนื้อเรื่อง การวาดภาพประกอบ รวมไปถึงเทคนิคและกลวิธีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผลงานมีความสอดคล้องกันในด้านรูปแบบและเนื้อหา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงกับเด็ก ด้วยความสำคัญของเทคนิคการสร้างวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนดังกล่าว (นิตยา วรรณกิตร์, 2559) ซึ่งข้อคิดที่เหมาะสมกับเยาวชน และมีคำสอนแนวคิดในหนังสือบันเทิงคดีคือหนังสือที่ผู้แต่งสมมุติขึ้น ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นจริง ผู้เขียนอาจสมมุติตัวละคร ฉาก และเหตุการณ์ เพื่อสะท้อนภาพเกี่ยวกับชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ความเข้าใจ และข้อคิดความคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ขณะเดียวกันเด็กก็จะได้รับความรู้ประสบการณ์ของชีวิตได้คตินิยมที่พึงยึดถือหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตไปพร้อมกันด้วย (นิตยา วรรณกิตร์, 2559)

ด้านคตินิยมคำสอนในวรรณกรรมจะมุ่งให้เยาวชนปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาหรือปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนตามเนื้อความที่ผู้ประพันธ์ได้แต่งไว้ ทั้งนี้เพื่อทำหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นชาวพุทธควรจะได้ปฏิบัติตามพระพุทธศาสนา และเพื่อความสุขความเจริญของบุคคลและสังคมส่วนรวม ในส่วนที่เป็นคตินิยมก็เพื่อให้ประชาชนได้ถือปฏิบัติตามข้อวัตรหรือสิ่งที่ควรประพฤติอันดีงามตามที่นิยมเชื่อถือกันในสมัยนั้น (อุทัย ไชยานนท์, น้าฝน, 2545)

นักร้องนำรัก เป็นผลงานชิ้นที่สองในหนังสือชุดบันทึกสัปดาห์ ของ ชนประเสริฐ คินทรักษ์ (2553) ผู้เขียน ‘จากหัวใจผู้ไร้บ้าน’ ประเด็นสำคัญที่เป็นแก่นของเรื่องในการผจญภัยตอนใหม่นี้ ว่ากันด้วยเรื่องคุณค่าของชีวิต จากเจ้าซีเปีย หมาตัวที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่ในโลกข้างนอก มาสู่เรื่องราวที่น่าสะเทือนใจไม่น้อยกว่ากันของเจ้าตัวน้อยที่ถูกทอดทิ้งให้เดียวดายในบ้านของตนเอง ขณะเดียวกัน ‘นักร้องนำรัก’ ยังให้รสชาติของการผจญภัย ซึ่งอาจเรียกได้ว่าการผจญภัยแบบโรดทริป ที่ทำให้การเรียนรู้ระหว่างกันของหมาสองตัวค่อย ๆ ก่อร่างขึ้น มันเป็นการพากันออกไปเรียนรู้จากโลกข้างนอก เพื่อที่จะกลับมาคลี่คลายคำถามภายในใจของตัวเอง โดยเฉพาะเจ้ามะเขือ ตัวเอก รวมไปถึงความโหยหาของลิลลี่ที่สะท้อนถึงชะตากรรมอันแสนเศร้าที่เกิดขึ้นกับหมาจำนวนมากที่เริ่มต้นจากความสุขในกระเช้าของขวัญ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นจุดร่วมของการผจญภัยทั้งสองภาค ยังคงว่าด้วยความรักที่จำเป็นต้องเกิดจากพื้นฐานความเข้าใจของคนเป็นหลัก หากไม่เช่นนั้น การเป็นหมาบ้านหรือถูกผลักไสให้เป็นหมาจรก็ไม่ได้แตกต่างกัน บางทีการจรจัดอยู่ในบ้านของตัวเองอาจยังเลวร้ายเสียยิ่งกว่า

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นการศึกษาข้อคิดและคตินิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลชนะเลิศเซเวนบุ๊กอวอร์ดเรื่อง นักร้องนำรัก เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาข้อคิดและคตินิยมที่ผู้วิจัยมีความสนใจเกี่ยวกับหนังสือที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อเป็นวรรณกรรมที่ควรส่งเสริมให้เยาวชนควรอ่าน

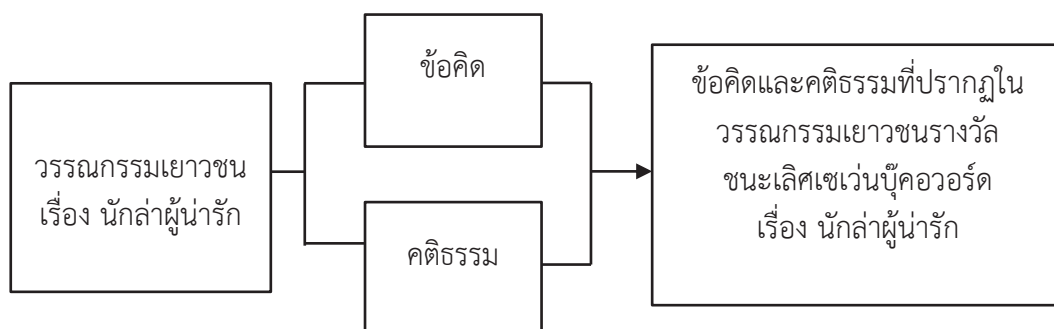
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาข้อคิดและคตินิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลชนะเลิศเซเวนบุ๊กอวอร์ดเรื่อง นักร้องนำรัก

สมมติฐานของการวิจัย

การสอดแทรกข้อคิดและคตินิยมในงานเขียนของชนประเสริฐ คินทรักษ์ เรื่อง “นักร้องนำรัก” มีกลวิธีการสอดแทรกข้อคิดและคตินิยมที่สะท้อนถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมเมืองในยุคปัจจุบัน โดยผู้เขียนได้ถ่ายทอดผ่านทางตัวละครเอกของเรื่องที่เป็นสุนัข และสื่อให้เห็นถึงวิธีการโดยสอดแทรกคุณค่าและความสำคัญด้านความสัมพันธ์ของตัวละครได้อย่างน่าสนใจ

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา วรรณกรรมสำหรับเยาวชน เรื่อง “นักร้องนำรัก” ของ ชนประเสริฐ คินทรักษ์ ที่ได้รับรางวัลชมเชยประเภทหนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กและเยาวชน รวมทั้งสิ้น 24 ตอน ดังนี้

1. รู้จักนักร้อง	2. ผู้มาเยือน	3. เจาในใจ	4. เสียงเรียกจากสายลม
5. โอกาส	6. มือใหม่หัดล่า	7. ความจริง	8. ถนนนี้กลับบ้าน (1)
9. สิ่งที่เราเรียกว่า...ความรัก (1)	10. การตัดสินใจ (1)	11. หน้าที่	12. นักแข่งจำเป็น
13. ถนนนี้กลับบ้าน (2)	14. เธอคือ... ของขวัญ (1)	15. แสงแห่งความหวัง	16. คือความผูกพัน
16. น้ำใจในเส้นทาง	17. การตัดสินใจ (2)	21. หัวใจนักร้อง	22. นีคือ... ชีวิต
19. สิ่งที่เราเรียกว่า...ความรัก (2)	20. เธอคือ... ของขวัญ (2)		
22. บ้านแห่งความรัก	23. ของขวัญจากฟ้า		

ขอบเขตด้านเกณฑ์ การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อคิดและคติธรรมในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลชนะเลิศเซเวนบุ๊กอวอร์ด เรื่อง “นักร้องผู้นำรัก” ของ ชนประเสริฐ คินทรักษ์ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ข้อคิดและคติธรรม ดังนี้

เกณฑ์ด้านข้อคิด ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ด้านข้อคิด โดยพิจารณาจากแนวคิดของ นวลจันทร์ ชามวิวัฒนา (2550) ที่กล่าวว่า แนวคิดในวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์พัฒนาทางปัญญาความคิดและจิตใจให้แก่เยาวชน แนวคิดเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดคุณค่าของวรรณกรรมเยาวชนแต่ละเรื่อง ว่ามีคุณค่ามากน้อยเพียงใด จากการศึกษาแนวคิดในวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี ที่พิมพ์ครั้งแรกในปีพ.ศ.2547” ปรากฏแนวคิดสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. แนวคิดด้านคุณธรรม”
2. ความกล้าหาญและเสียสละ
3. ความมานะอดทน
4. ความกตัญญู
5. ความสามัคคี

เกณฑ์ด้านคติธรรม พิจารณาจากแนวคิดของอมรา เล็กเรณสินธุ์ (2542) ที่กล่าวถึง คุณธรรม 12 ประการไว้ดังนี้

1. ความมีวินัย
2. ความกล้าหาญ กล้าในสิ่งที่ถูกต้อง
3. ความกตัญญู รู้คุณบรรพชน รู้คุณธรรมชาติ
4. ความมีเมตตา รู้จักยินดีและเป็นสุขกับการให้
5. ความอดทน สู้งานมีความมุ่งมั่น ใฝ่ความสำเร็จ
6. ความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว
7. ความสามัคคี ประนีประนอม รักสันติ
8. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม
9. ความขยันหมั่นเพียร ไม่หวังแต่จะหาทางลัดในชีวิตการทำงาน
10. ความเป็นตัวเอง มั่นใจในตนเองและรู้จักพึ่งพาตนเอง
11. ความสันโดษ รู้จักพอ ไม่ดิ้นรน แสวงหาจนลืมความเป็นมนุษย์
12. ความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่เป็นคนวางก้าม ชอบมีและชอบใช้อำนาจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาประวัติและผลงานของวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง “นักร้องผู้นำรัก” ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อคิดและคติธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลชนะเลิศเซเวนบุ๊กอวอร์ด เรื่อง “นักร้องผู้นำรัก” นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อคิดและคติธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยมรางวัลชนะเลิศ เซเวนบุคเวิลด์ เรื่อง “นักร้องน้ำรักรัก” ผู้วิจัยได้รวบรวมนำเสนอผลการศึกษาวិเคราะห์ในข้อมูลรูปพรรณาดังนี้

ด้านข้อคิดหรือแนวคิด

1. แนวคิดด้านคุณธรรม

“เธอ... คูลี มันน่ารักมากเลย มีแค่สองลูก ตัวเองก็ไม่อ้อมยังอุตลัห์เอาไปแบ่งเพื่อนลูกหนึ่ง” สองสาวซีชวนกันมองเราแล้วพี่ผู้หญิงคนเดิมก็หันไปบอกกับคนที่เดินอยู่ใกล้ๆ “น้องๆ เอาลูกชิ้นหมูใส่ถุงมาสิไม่ต้องร้อนมาก อย่าราดน้ำจิ้มนะจ๊ะ เอาไม่ออกให้พี่ด้วย แล้วก็... ข้าวมันไก่อีกห่อหนึ่งเอาพิเศษเลยนะ”...เพียงครู่เดียวเธอก็ก้าวลงจากระเบียงไม้ตรงมาหาเรา ในมือมีห่อข้าวกับลูกชิ้นถุงใหญ่ ย่อตัวลงตรงหน้า เธอถามยิ้มๆ ขณะแกะห่อข้าวออกวางลงบนพื้น

“หิวกันมาหรือ” ข้าวนุ่มหอมกรุ่นมีเนื้อไก่ขาวๆ เรียงทับไว้ด้านบน ลูกชิ้นในถุงถูกเทลงมากองอยู่ข้างๆ เธอยิ้มให้เราแล้วบอก “กินกันให้เต็มที่เลย” เราทั้งคู่เงยหน้าขึ้นสบตาเธออย่างตื่นต้น ไม่รู้จะแสดงความขอบคุณอย่างไรให้สมกับน้ำใจที่ได้รับ จึงพร้อมใจกันยื่นขึ้นกระดิกหางและส่งยิ้มให้เธอ หญิงสาวลุกยืนขึ้นดวงตาคู่นั้นฉายแววแห่งความสุข เธอยิ้มให้เราอีกครั้งแล้วเดินกลับไป

ผมเข้าใจแล้ว สิ่งที่คุณผู้หญิงคนนี้ได้ยื่นยื่นถึงถ้อยคำที่พี่ซีเปียเคยพยายามบอกผมว่าการเป็นผู้ให้ นั้นเป็นความสุขยิ่งใหญ่กว่าการเป็นผู้รับเสียอีก ผมรู้แล้วว่าคนที่น้ำใจเมตตาให้กับชีวิตที่ไม่เคยรู้จักหรือเกี่ยวข้องกันมาก่อนเลยนั้นถึงแม้ในโลกนี้อาจจะมีอยู่น้อย แต่คนแบบนั้นก็ยังมียู่จริง ซึ่งวันนี้พี่ามีเมตตาให้เราได้พบแล้ว มองตามจนเธอกลับไปนั่งที่โต๊ะแล้วเราหันมายิ้มให้กันด้วยความดีใจ

(ตอนที่ 16 น้ำใจในเส้นทาง, หน้า 168-169)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงถึงคุณธรรมในตัวของผู้หญิงสาวผู้นี้ไว้ดีมาก ๆ เมื่อเราเห็นผู้อื่นกำลังลำบากเราก็ต้องยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ไม่เก็นเหนือกว่ากำลัง ดังที่หญิงสาวคนนี้ทำก็คือเมื่อเห็นสุนัขทั้งสองหิวโซมาเธอก็เลือกที่จะช่วยเหลือด้วยการให้อาหารกับเขาทั้งคู่ คุณธรรมที่ดีก็คือการเป็นผู้ให้การได้ให้แม้จะมากหรือน้อยแต่ผลตอบรับกลับมามีคุณค่าต่อจิตใจผู้ให้เสมอ

2. แนวคิดด้านความกล้าหาญและเสียสละ

เรา योगไปทางประตูอย่างเจียบกริบ พอเห็นพื้นรถด้านในผมก็ยิ้มออกมาได้ ความสูงของพื้นรถใกล้เคียงกับหลังของผม ถึงแม้จะสูงกว่ารถตู้ของฟาร์มแต่ก็ไม่สูงเท่ารถที่พาพี่แซมไปเมื่อเช้า ลิลลี่น่าจะขึ้นไปได้ไม่ยาก แต่ยังไม่กล้าตามผมจะไม่ยอมให้มีความผิดพลาดซ้ำสองหมอบลงบนพื้นถนนตรงหน้าประตูแล้วกระซิบบอกลิลลี่ที่ย่องตามหลังมาติดๆ “ลิลลี่ ไต่ข้ามหลังฉันขึ้นไปเร็ว” ลิลลี่ทำหน้างงๆ “จะดีหรือ เคียวเธอเจ็บ” “ไม่ต้องห่วง เร็วเข้า เวลามีน้อย” ผมเร่ง

ลิลลี่ยกขาหน้าก้าวขึ้นเหยียบหลังผมยันเอาไว้ก่อนโหนตัวดึงขาหลังขึ้นมาทีละข้าง ผมเกร็งตัวรับน้ำหนักให้นิ่งที่สุด ยึดขาขึ้นช้าๆ จนหลังเกือบเสมอฟื้นรถ ให้ลิลลี่กระโดดข้ามบันไดแคบๆ ขึ้นไปบนรถได้เรียบร้อยแล้วผมก็กระโจนตามขึ้นไปติดๆ เราหลุดลอดได้เบาะนั่งที่มีอยู่สามแถวเข้าไปซ่อนตัวอยู่ใต้ที่นั่งแถวหลังสุดอย่างเจียบเจียบหมอบลงนอนชิดกันนิ่ง เราทั้งสองสบตาแล้วยิ้มให้กันด้วยความดีใจ

(ตอนที่ 10 การตัดสินใจ (1), หน้า 102-103)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงถึงคุณธรรมในตัวของผู้หญิงสาวผู้นี้ไว้มากมายที่ทั้งยอมเสียสละให้ลิลลี่ขึ้นมาก่อนและยังหมอบลงกับพื้นเพื่อให้ลิลลี่ได้เหยียบหลังของตนนั้นขึ้นรถไปด้วย ถือเป็นการเสียสละเป็นอย่างมาก

3. แนวคิดด้านความมานะอดทน

ผมยืนยันแล้วเดินกลับลงไปริมตลิ่งอีกครั้ง ไต่ตามก้อนหินลงไปจนถึงน้ำ ก้มหน้าแลบลิ้นตัวน้ำเข้าปากเพื่อล้างเศษใบหญ้าที่ระคายคอ ยายตัวยังงั้นยังไม่ละความพยายาม "ว่ายน้ำกันไหมมะเชื่อ"

ผมชักโมโห ทำตาเขียวหันไปจ้องแล้วย่ำเสียงแข็ง "ไม่เล่นอะไรทั้งนั้น" ใบหน้าเปื้อนยิ้มสลดลงเล็กน้อย แต่ครูเดียวก็กลับยิ้มประจบอีกครั้ง "มะเชื่อไม่ชอบเล่นอะไรเลยหรอ... จ๊นเป็นเพื่อนกันเฉยๆ ไม่ต้องเล่นก็ได้ตกลงนะ"

"บอกว่าไม่" ผมหมดความอดทนตะโกนใส่หน้าเล็กๆ นั้น "ไม่เล่นด้วย แล้วก็ไม่ใช่เพื่อนด้วย อย่ามายุ่ง" คราวนี้หน้าขาวนั้นสลดลงเต็มที่ "ทำไมละ มะเชื่อมีเพื่อนเยอะแล้วหรอ"

"เรื่องของฉัน" ผมเดินหนีอีกหน เธอก็ยังเขย่งสามขาตามมาติดๆ ผมหยุดก็หันขวับ ร่างที่ตามหลังมาคงไม่ทันตั้งหลัก ด้วยขาที่ไม่สมประกอบจึงไม่เป็นใจให้ยั้งตัวได้เร็วนัก เราชนกันดังพลั๊ก

(ตอนที่ 1 รู้จักนักล่า, หน้า 19-20)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงมานะอดทนในการที่อยากจะ做朋友ใครสักคน โดยในด้านของ ลิลลี่นั้นมีความพยายามอย่างมากในการเพื่อที่จะเข้าไปพูดคุยกับมะเชื่อถึงแม้มะเชื่อจะแสดงออกมาชัดเจนว่า ไม่อยากรู้จัก แต่ลิลลี่ก็ยังอดทนที่จะเข้าไปพูดคุย

ถึงคราวผมแล้ว สุตสมหายใจสลับปล่อยแรงที่อ้อมไว้ออกมาจนหมด ถีบขาหลังเต็มแรงให้ตัวลอยขึ้นพร้อมกับเหวี่ยงขาหน้าออกไปรักษางังหวะควบอย่างต่อเนื่อง เพียงอดีตใจผมก็แซงขึ้นเป็นผู้นำทันทีที่ชายทั้งสองชำเลื่องมองด้วยหางตาทำทางหวั่นใจ ไม่ก็อดีตใจผมก็หักเลี้ยวเข้าถนนหลักมุ่งหน้าไปทางสระว้ายน้ำก่อนตัดขึ้นสนามหญ้าเลาะริมทะเลสาบตรงไปหาพี่ลาบาที่ยืนยิ้มรออยู่

ผมถึงเส้นชัยแล้วตอนที่พี่ไม้กับพี่ซีเปียเพิ่งหักเลี้ยวตรงหน้าสระว้ายน้ำ พี่ลาบาตะโกนประกาศผลการแข่งขันลั่นสนาม "มะเชื่อเป็นผู้ชนะ"

(ตอนที่ 7 ความจริง, หน้า 50-51)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงมานะอดทนของมะเชื่อเพื่อที่จะให้ชนะในการแข่งขันวิ่งแข่งนั้น

4. แนวคิดด้านความกตัญญู

ดีกว่าแล้วที่ผมมาอยู่ที่นี่ ผมรู้ว่าทุกวันนี้เป็นวันที่มีความสุข ผมมีเพื่อนเล่นเป็นพี่ๆ ทั้งสาม พี่ไม้พี่ชายใหญ่ที่เคร่งขรึมและคอยคุ้มครองพวกเรา พี่ซีเปียพี่ชายรองที่จริงจังและห่วงใยผมเสมอ กับพี่ลาบาพี่สาวที่ร่าเริงสดใส ป้าแก๋ อีกตัวในบ้านแม้จะไม่ค่อยสนใจอะไรกับผมมาใหม่อย่างผมแต่ก็รู้ว่าแกไม่เคยรังเกียจ ส่วนแม่กับป่อนั้นแทบไม่ต้องพูดถึง คนทั้งสองรักและดูแลพวกเราอย่างดีที่สุดเสมอมา แม้ว่าผมจะยังไม่รู้สึกซาบซึ้งและผูกพันมากเท่าพี่ๆ ทั้งสาม แต่เมื่อได้ฟังเรื่องดีๆ ที่แม่กับพ่อช่วยเหลือพวกเขาซึ่งต้องเผชิญชีวิตลำบากยากเข็ญก่อนเข้ามาอยู่ที่นี่ มันก็ทำให้ผมเต็มใจเรียกคนทั้งสองเป็นแม่และพ่อตามพวกพี่ๆ ได้อย่างไม่ลังเล ผมรู้ว่าคนสองคนนี้ได้กับผมมากเหลือเกิน พี่ไม้บอกว่าผมโชคดีกว่าพวกพี่ๆ เยอะที่แม่ตัดสินใจขอรับมาเลี้ยงก่อนจะโดนทิ้ง ผมจึงไม่เคยต้องผ่านช่วงเวลาของการเป็นหมาไร้บ้าน ไม่เคยตระกะกำลำบาก อดอยาก วัวเหว และหวาดกลัวเหมือนพวกเขา

ทุกวันนี้ผมมีบ้านแสนสุข ดูเหมือนชีวิตไม่จำเป็นต้องการอะไรมากไปกว่านี้ แต่ทำไมละ... ผมเฝ้าถามตัวเอง ทำไมลึกๆ ในใจของผมกลับเหมือนมีเงาอะไรบางอย่างแอบซ่อนอยู่ เจ้าเงาดำนั่นมันคอยสะกิดเตือนให้ผมเฝ้าไต่หาคาใครอีกคน คนที่ผมจากเขามาแสนไกล ป้านี้เขาคนนั้นคงเฝ้ารอผมอยู่ แต่ดูเหมือนจะไม่มีวันได้พบกันอีกแล้วบอกตัวเองให้เลิกหวัง สิ่งเดียวที่ทำได้คงเป็นแค่บอกฝากไปกับลมว่าผมยังรักและคิดถึงเขาเสมอ ก็แล้วผมจะทำอะไรได้มากกว่านี้กันเล่า

(ตอนที่ 3 เงาในใจ, หน้า 24-25)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงความกตัญญูเคารพผู้ใหญ่ในตัวของมะเขือ ที่กตัญญูรู้คุณพ่อแม่ที่รับเลี้ยงดูเขาเป็นอย่างดี และยังเฝ้าคำนึงถึงเจ้านายเก่าที่เขาพลัดพรากจากมา คนที่เคยเลี้ยงดูเขา มะเขือกตัญญูรู้คุณต่อทั้งเจ้านายใหม่นั้นคือพ่อและแม่และยังอยากที่จะตอบแทนบุญคุณต่อเจ้านายเก่าด้วย

5. แนวคิดด้านความสามัคคี

"ผู้บุกรุก" ผมกระเด็นขึ้นจากน้ำมองตามสายตาของพี่สาว ตัวเงินตัวทองขนาดเกือบเท่ายาลิลลี่กำลังโผล่หัวออกมาจากพงหญ้าด้านหลัง ผมเดาว่ามันตั้งใจวิ่งตัดสนามเพื่อมุดกำแพงออกไปยังท้องร่องด้านนอก

"ไป พวกเรา" พี่ไม้ตะโกนสั่งการแล้วออกไล่กวาด มีพี่ซีเปียกับพี่ลาบาตามหลังไปติดๆ ผมรีบสะบัดน้ำออกจากขนโดยด่วน "จะทำอะไรกันนะ มะเขือ" ลิลลี่กระเด้งกระแด้งมาทางผมพร้อมคำถาม

"ยุ่งน้า" "บอกหน่อยเถอะ" "ล่าเหยื่อ" ผมตอบสั้นๆ แล้วออกวิ่งตามหลังไป

"ขอฉันทดล่าเหยื่อบ้างนะ" เสียงตะโกนตามหลังมา ผมขยับปากจะปฏิเสธแต่ในใจทวนนึกถึงคำพูดของพี่ซีเปียเมื่อคืนวานจึงตัดสินใจเสีย ร้องบอกพี่ๆ

"ตอนมันอ้อมมาทางนี้เลยพี่ ผมดักเอง"

พี่ทั้งสามตีวงเข้าโอบล้อมเพื่อตอนเหยื่อ พี่ซีเปียกับพี่ลาบาประกบข้าง ส่วนพี่ชายใหญ่โผล่มาจากด้านหลัง เจ้าเงินทองยักษ์ไม่มีทางเลือก มันวิ่งตรงผ่านสนามหญ้ามาทางผมที่ขยับซ้ายขวาตักอยู่หน้ารอยต่อของผืนกำแพง พยายามเดาใจว่ามันจะซิดฝั่งไหน แต่กลายเป็นว่าพอกำลังจะเข้ามาอยู่ในระยะโจมตี มันกลับเปลี่ยนใจหักเลี้ยวเป็นมุมตั้งฉากมุ่งหน้าสู่ทะเลสาบ

(ตอนที่ 6 มือใหม่หัดล่า, หน้า 52-53)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงความสามัคคีของตัวละครออกมา โดยการร่วมมือร่วมใจกันที่จะต่อสู้กับศัตรูที่บุกรุกเข้ามา โดยทั้งหมดก็ร่วมมือกันรับฟังคำสั่งของพี่และต่างทำตามหน้าที่ของตนกันอย่างขยันขันแข็ง

ด้านคตินิยม

1. ความมีวินัย

บ้านของเจ้านายที่สุพรรณแวดล้อมไปด้วยฟ้าน้ำอาที่เปื้อนหมาเหมือนอย่างผมอีกหลายสิบชีวิต ที่นั่นไม่สนุกสบายเหมือนที่นี้หรอกเพราะเจ้านายเป็นคนมีระเบียบ ชีวิตความเป็นอยู่ของหมาที่นั่นถูกกำหนดไว้อย่างเป็นแบบแผน การกิน การนอน ออกกำลังกาย ใครต้องทำอะไรมากน้อยแค่ไหนนายทำตารางไว้ชัดเจน พวกเราต่างมี กรงแยกกันอยู่เดี่ยวๆ ไม่มีอิสระเหมือนอยู่กับแม่ที่นี่ แต่ตอนนั้นคงเป็นเพราะผมยังเด็กจึงไม่ต้องถูกจัดระเบียบเคร่งครัดเหมือนพวกผู้ใหญ่ อาหารที่นั่นก็ไม่อร่อยเท่าที่แม่ทำให้หรอก แต่ไม่รู้สินะ...ไม่อาจทำให้ลิ้มมันได้สักที

(ตอนที่ 5 โอกาส, หน้า 42)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงถึงวินัยของที่บ้านเจ้านายเก่าของมะเขือ เพราะเขาเป็นคนมีระเบียบ กำหนดตารางชีวิตให้กับสุนัขของเขาทุกตัวไว้อย่างมีแบบแผน

2. ความกล้าหาญ กล้าในสิ่งที่ถูกต้อง

ผมนึกอย่างโล่งอก หมุนตัวกระโจนตามหลังแม่ แต่แล้วเธอก็ถอยหลังกรูดมาจนเกือบชนผม ชะโงกอ้อมขาแม่ไปดูแล้วผมก็อ้าปากค้าง ตรงกลางทางเดินเบื้องหน้าเรา งูเห่าตัวดำมะเมื่อมขนาดไล่เลี่ยกับตัวที่เราซังไว้ในห้องขดนิ่งขวางทางอยู่ด้วยอาการไม่ต่างจากคู่ของมัน แม่ถอยจนสุดทางเอาหลังพิงแท่งก้นน้ำ ลิลลี่ไออีก แล้วเธอย้อนเอาเลือดสีแดงๆ ออกมาหยดเปื้อนเสื้อแม่เป็นทางยาว แววดตาของแม่ร้อนรอนอย่างหนัก

ผมโมโหจนแทบคลั่ง "ตกลงว่าต้องมีเรื่องให้ได้ใช้ใหม่" ขบگرامกรอดไม่รอช้า กระโจนออกไปข้างหน้า จ้องตามันอย่างทำทนาย ลืมความกลัวไปหมดสิ้น "เป็นไงเป็นกัน" ผมนึก "มะเขือ ระวังนะลูก" แม้กระซิบเสียง ลั่น

ผมย่อตัวหมอบเข้าไปใกล้แล้วตะโกนทำ "เข้ามา!" เจ้าหนูใหญ่โผนตัวขึ้นก่อนพุ่งสุดแรงเข้ามาหา ไม่แนใจว่าแม่กริดร้องอีกหรือเปล่า หูผมอื้อเสียแล้ว เร็วเพียงกะพริบตาผมกระโดดถอยหลังพร้อมกับบิดตัวอ้อมไปทางปลายหางของมัน ในจังหวะที่ทั้งตัวลงพื้นก็อ้าปากคว่ำปลายหางดำเมี่ยมงับไวแน่น ย่อขาต่ำส่งแรงไปที่ลำคอ

"ฮึบ!" เหยียดตัวเพื่อยกมันขึ้น หน้าจอนเกือบจะไม่ไหวแต่ไม่มีสิทธิ์เปลี่ยนใจแล้ว ผมสะบัดคอไปสุดแรง เหวี่ยงมันพาดลงกับพื้น ไม่ประมาณ ผมกระโดดถอยออกห่างรอดูผลงาน ดูเหมือนท่าไม้ตายของผมจะทำอะไร ไม่ได้สักนิด มันหมุนตัวกลับเกือบจะทันทีแล้วเลื้อยปราดเข้ามาอย่างโกรธจัด ตาขาวราวกับมีไฟลุกอยู่ข้างใน ผมเหลือบดูรอบตัวเร็วๆ ถอยหลังช้าๆ รอจังหวะมันพุ่งตัวกลับมาอีกครั้ง ทุกอย่างยังเป็นเหมือนเดิม สองรอบแล้ว แรงพาดของผมดูจะไม่มีผลอะไรกับงูใหญ่อย่างนั้น แต่ตัวผมเองต่างหากกลับกลายเป็นฝ่ายหอบแรงขึ้นเรื่อยๆ

มันตรงเข้ามาอย่างต่อเนื่อง เหลือบมองแม่ที่ยืนนอกถ้ำขลุ่ยแว่นอยู่ไม่ไกล บอกตัวเองว่าจะยอมแพ้ไม่ได้ สุดท้ายใจก็แล้วเย็นจับตามันเลื้อยเข้ามา ผมไม่มีแรงเหลือมากพอที่จะกระโดดล่อเป้าอีกแล้ว จ้องทุกอาการของมันไว้ตาไม่กะพริบ เหมือนหนังฉายช้า...มันพุ่งมาแล้ว ผมกระโดดไปด้านหลังเช่นเคยแต่คราวนี้เปลี่ยนแผน

ไม่ว่าปลายหางแต่ตัดสินใจจับส่วนที่สูงขึ้นมา รู้ว่าไม่มีเวลามากถ้ามันทรงตัวได้แล้วพุ่งย้อนกลับมา ระยะฉีกของมันจะตรงเป้าที่หน้าผมอย่างไม่ต้องสงสัย ผมบดเขี้ยวกดไว้จนขากรรไกรล็อกแน่นอย่างหวังผล รวบรวมกำลังทั้งหมดที่มีแล้วดีดตัวเหินลอยขึ้นทั้งสี่ขา สะบัดคอสุดแรง

(ตอนที่ 21 หัวใจนักล่า, หน้า 236-237)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนแสดงถึงความกล้าหาญของมะเขือโดยเขากล้าที่จะต่อสู้กับสัตว์ที่ดุร้ายนั่นก็คืองูเห่า เพื่อที่จะไม่ให้งูเห่ามาทำร้ายแม่และลิลลี่ เขาเข้าต่อสู้โดยไม่มีความเกรงกลัวใด ๆ เพื่อปกป้องคนที่เขารัก

3. ความกตัญญู รู้คุณบรรพชน รู้คุณธรรมชาติ

ปีกว่าแล้วที่ผมมาอยู่ที่นี่ ผมรู้ว่าทุกวันนี้เป็นวันที่มีความสุข ผมมีเพื่อนเล่นเป็นพี่ๆ ทั้งสาม พี่ไม้พี่ชายใหญ่ที่เคร่งขรึมและคอยคุ้มครองพวกเรา พี่ซีเปียพี่ชายรองที่จริงจังและห่วงใยผมเสมอ กับพี่ลาบาพี่สาวที่ร่าเริงสดใส ป้าแก๋ๆ อีกตัวในบ้านแม่จะไม่ค่อยสนใจอะไรกับผู้มาใหม่อย่างผมแต่ก็รู้ว่าแกไม่เคยรังเกียจ ส่วนแม่กับพ่อนั้นแทบไม่ต้องพูดถึง คนทั้งสองรักและดูแลพวกเราอย่างดีที่สุดเสมอมา แม้ว่าผมจะยังไม่รู้สึกซาบซึ้งและผูกพันมากเท่าพี่ๆ ทั้งสาม แต่เมื่อได้ฟังเรื่องดีๆ ที่แม่กับพ่อช่วยเหลือพวกเขาซึ่งต้องเผชิญชีวิตลำบากยากเข็ญ ก่อนเข้ามาอยู่ที่นี่ มันก็ทำให้ผมเต็มใจเรียกคนทั้งสองเป็นแม่และพ่อตามพวกพี่ๆ ได้อย่างไม่ลังเล ผมรู้ว่าคนสองคนนี้ดีกับผมมากเหลือเกิน พี่ไม้บอกว่าผมโชคดีกว่าพวกพี่ๆ เยอะที่แม่ตัดสินใจขอรับมาเลี้ยงก่อนจะโดนทิ้ง ผมจึงไม่เคยต้องผ่านช่วงเวลาของการเป็นหมาไร้บ้าน ไม่เคยตระการกำลำบาก อดอยาก ว้าเหว และหวาดกลัวเหมือนพวกเขา

ทุกวันนี้ผมมีบ้านแสนสุข ดูเหมือนชีวิตไม่น่าจะต้องการอะไรมากไปกว่านี้ แต่ทำไมละ... ผมเฝ้าถามตัวเอง ทำไมลึกๆ ในใจของผมกลับเหมือนมีเงาอะไรบางอย่างแอบซ่อนอยู่ เจ้าเงาดำนั่นมันคอยสะกิดเตือนให้ผมเฝ้าไต่หอยหาใครอีกคน คนที่ผมจากเขามาแสนไกล บานนี้เขาคนนั้นคงเฝ้ารอผมอยู่ แต่ดูเหมือนจะไม่มีวันได้

พบกันอีกแล้วบอกตัวเองให้เลิกหวัง สิ่งเดียวที่ทำได้คงเป็นแค่บอกฝากไปกับลมว่าผมยังรักและคิดถึงเขาเสมอ
ก็แล้วผมจะทำอะไรได้มากกว่านั้นกันแล้ว

(ตอนที่ 3 เงาในใจ, หน้า 24-25)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงความกตัญญูเคารพผู้ใหญ่ในตัวของมะเขือ ที่กตัญญูรู้คุณพ่อแม่ที่รับเลี้ยงดูเขาเป็นอย่างดี และยังเฝ้าคำนึงถึงเจ้านายเก่าที่เขาพลัดพรากจากมา คนที่เคยเลี้ยงดูเขา มาเขือกตัญญูรู้คุณต่อทั้งเจ้านายใหม่นั้นคือพ่อและแม่และยังอยากที่จะตอบแทนบุญคุณต่อเจ้านายเก่าด้วยถึงแม้เขาจะห่างมาอยู่ไกลแค่ไหนแต่เขาก็ยังนึกถึงเจ้านายเก่าทุกวัน

4. ความมีเมตตา รู้จักยินดีและเป็นสุขกับการให้

ผมทะเล้งพรวดขึ้นยืนในน้ำ "นี่ นี่ เธอ ยายเป้ เธอเข้ามาทำไม"ผมโกรธจนเกือบพูดไม่ออก กระโดดข้ามขอบบ่อตรงไปยังตัวต้นเหตุ "ออกไปเดี๋ยวนี้ละ!" ผมตวาด พี่ซีเปียก้าวมาขวางหน้า "เฮ้ย มะเขือ ใจเย็นๆ น้า ฉันทชนลิลลี่เขามาเอง"

"ชวนมาทำไมพี่" "มากินข้าว ฉันทชนมาทางหน้าบ้านลิลลี่เห็นชามข้าวเขามีแต่ข้าวแห้งกรังกับมดคันไฟเต็มไปหมด ฉันทก็เลยชวนเขามากินกับเรา" "ผมไม่ยอม" ผมโวยวายน "แต่แม่ยอมนี่นา แม่เขาชวนลิลลี่กินข้าวที่นี่แล้ว พี่ไม่กี่ไม่ว่าอะไร นายอย่าโวยวายไปหน่อยเลยนะ" นั่นไง แม่เอาข้าวออกมาแล้วกินข้าวกันเถอะ... ลิลลี่ขึ้นมาสิ กินข้าว"

ผมหันรีหันขวาง ไม่มีใครเข้าข้างผมบ้างเลย สะบัดหน้าหันหลังกลับวิ่งไปทางบ่อน้ำกระโดดข้ามไปอีกฝั่งแล้วมุดเข้าไปนอนใต้เก้าอี้ได้ยินเสียงแม่แจกจ่ายอาหาร "มากินข้าวกันลูก พี่ไม้ พี่เปีย พี่ลาบา อ้าว... น้องน้องเชื่อไปไหนล่ะลูก มานี่มา ไม่หิวหรือ.. สาวน้อย นี่ของหนูนะ เลิกเล่นน้ำแล้วมากินข้าวซะ"

ลิลลี่ก้าวขึ้นจากน้ำเส้นทางที่เป็นพุ่มไม้เล็ก ๆ แม่เอื้อมมือไปลูบหัวเธอเบาๆ ผมหันไปมองถลึงตาใส่พร้อมกับคำรามเบาๆ ในคอลิลลี่หลุบตาผมก้มหน้าก้มตากินข้าวขณะที่แม่ถือชามข้าวกับถ้วยนมของผมเดินมาวางให้ตรงหน้า แม่พูดกับผมเบาๆ

"มะเขืออย่าโกรธลิลลี่ แบ่งกันกินนะ น้องเขาหิวมา สงสารเขาเถอะ" ผมลุกหนีวิ่งไปที่สนามกระโจนขึ้นไปนอนหมอบบนโต๊ะไม้ บอกตัวเองว่าวันนี้ผมจะไม่กินข้าวหรอก แม่ยิ้มน้อยๆ ถือชามตามมาวางให้อีก

(ตอนที่ 4 เสียงเรียกจากสายลม, หน้า 35-36)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงความมีคุณธรรมของคนในครอบครัวมะเขือที่มีคุณงามความดี มีเมตตาสงสารกับลิลลี่ที่เจ้าของของเขาไม่อยู่และไม่มีคนให้อาหารซีเปียจึงชวนมาที่บ้านและแม่ของเขาก็เอ็นดูในตัวของลิลลี่และสงสารจึงให้ข้าวให้น้ำแกลิลลี่ รู้จักเมตตาสงสารผู้ที่ด้อยกว่าเราแต่สิ่งที่มีเท่าเทียมกันทั้งหมดนั่นก็คือความเป็นมนุษย์

5. ความอดทน ล้วนมีความมุ่งมั่น ใฝ่ความสำเร็จ

ถึงคราวผมแล้ว สุดลมหายใจลึกลับปล่อยแรงที่อ้อมไว้ออกมาจนหมด ถีบขาหลังเต็มแรงให้ตัวลอยขึ้นพร้อมกับเหยียดขาหน้าออกไปรักษาจังหวะควบอย่างต่อเนื่อง เพียงอึดใจผมก็แซงขึ้นเป็นผู้นำทันทีพี่ชายทั้งสองชำเลืองมองด้วยหางตาทำทางหวั่นใจ ไม่ก็อึดใจผมก็หักเลี้ยวเข้าถนนหลักมุ่งหน้าไปทางสระว่ายนํ้าก่อนตัดขึ้นสนามหญ้าเลาะริมทะเลสาบตรงไปหาพี่ลาบาที่ยืนยิ้มรออยู่

ผมถึงเส้นชัยแล้วตอนที่พี่ไม้กับพี่ซีเปียเพิ่งหักเลี้ยวตรงหน้าสระว่ายนํ้า พี่ลาบาตะโกนประกาศผลการแข่งขันลั่นสนาม "มะเขือเป็นผู้ชนะ"

(ตอนที่ 6 มือใหม่หัดล่า, หน้า 50-51)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงมานะอดทนของมะเขือเพื่อที่จะให้ชนะในการแข่งขันวิ่งแข่งนั้น เขาอดทนเป็นอย่างมากและความอดทนของเขานั้นก็ส่งผลดีให้เขาด้วย คือการชนะในการแข่งขันในครั้งนี้

6. ความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว

"เจ้าเสือน้อย แม่หนู มากินมื่อเช้าเสียก่อน เดี่ยวต้องไปกินแล้ว" ผมก้าวเข้าไปในกระท่อม อาหารเม็ดแห้งๆ ถูกเติมเอาไว้เต็มถาด "มาสิ เจ้าหนูรีบกินเสีย" "แต่ลุงครับ" ผมทำท่าจะแย้งแต่ลุงขัดขึ้น

"ไม่ต้องคิดมาก เจ้าหนู อาหารนี้มันมีประโยชน์กับพวกเธอมากกว่าลุง อย่าให้ลุงต้องเป็นห่วงมากกว่านี้เลย กินเสียเถอะ อย่างน้อยถ้ามีอะไรผิดพลาดก็ยังม่ี่แรงสู้กันต่อไปได้"

ผมกับลิลลี่ซาบซึ้งในความห่วงใยของลุงจนน้ำตาคลอ เรากินอาหารนั้นเงิบๆ เหมือนเคย และราวกับจะคิดตรงกันเราต่างไม่ยอมกินมันจนหมด อย่างน้อยถ้าลุงรู้สึกหิวขึ้นมา ลุงจะได้พอมืออาหารรองท้องบ้างก่อนจะถึงมือถัดไป

(ตอนที่ 10 การตัดสินใจ (1), หน้า 92-93)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงความเสียสละของลุงไม่ยอมกินมันจนหมดที่ยอมเสียสละอาหารของตนให้กับมะเขือและ ลิลลี่ โดยไม่เห็นแก่ตัวเพราะการเป็นผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่เสมอ

7. ความสามัคคี ประนีประนอม รักสันติ

"ไม่มีรถเลย แต่มันกว้างเหลือเกิน เราต้องวิ่งเร็วที่สุดนะเธอพร้อมไหม" ลิลลี่พยักหน้าแทนคำตอบ เราก้าวออกไปยืนชิดขอบถนนเอาตัวเบียดกันไว้ "อันสัญญาจะไม่ทิ้งเธอ ลิลลี่ เราจะวิ่งไปพร้อมกัน" ยึดให้กันอีกครั้ง มองซ้ายขวาจนมั่นใจ ผมร้องบอก "ไปเลย วิ่ง"

(ตอนที่ 15 แสงแห่งความหวัง, หน้า 163-164)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงความสามัคคีผ่านตัวละครของลิลลี่และมะเขือที่ต่างต้องสามัคคีกัน ในเวลานี้ จะไม่ทอดทิ้งกันจะก้าวเดินไปพร้อม ๆ กัน โดยมะเขือให้คำมั่นกับลิลลี่ว่าจะไม่ทิ้งเธอซึ่งถ้าเทียบในชีวิตจริงทั้งสองคือเพื่อนที่ดีมาก ๆ หากพบเจอเพื่อนแบบนี้แล้วจงรักษามิตรภาพแบบนี้ไปนาน ๆ เพราะถ้าหากวันไหนที่เราเจอภัยร้าย หากเรายังสามัคคีกันภยันนั้นจะไม่สามารถเข้ามาทำอะไรเราได้เลย

8. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม

พี่ๆ ไม่มีใครยอมเข้าใจผมในเรื่องนี้ พี่ไม่บอกว่าในโลกนี้ไม่มีใครรักเรามากกว่าแม่อีกแล้ว ซึ่งมันอาจจะจริง แต่นั่นแหละ อย่างที่พี่ซีเปียเคยเล่าเรื่องแม่ณิลาของเธอ เธอยังเฝ้ารอและตามหาเจ้านายที่ทอดทิ้งไป อย่างไม่ย่อท้อจนกระทั่งถึงวันสุดท้ายในชีวิตของเธอไม่ใช่หรือ แล้วนี่ผมไม่ได้ถูกทิ้ง ผมถูกลักพาตัวต่างหาก จะให้ตัดใจลืมคนที่เคยอุ้มชูเลี้ยงดูได้ง่ายๆ อย่างไรกัน ผมอยากเจอเจ้านายอีกสักคน ขอเพียงให้เขาได้รู้ว่าผมยังอยู่ปลอดภัยและสบายดีจะได้คลายความทุกข์เศร้า แค่นี้.. เเงาดำที่คอยรบกวนจิตใจผมอยู่ก็คงจะถูกปล่อยออกไปได้ ผมอยากรักแม่กับพ่อให้เต็มหัวใจ ไม่ต้องมีอะไรมาติดค้าง แต่สิ่งที่หวังมันคงยากยิ่งกว่าไล่จับตัวหมัดตามพันเสียอีก

(ตอนที่ 5 โอกาส, หน้า 42-43)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงถึงความซื่อสัตย์ของสุนัขทุกตัวที่มีความซื่อสัตย์ต่อเจ้าของเก่าที่เคยเลี้ยงดูอุ้มชูเขาเป็นอย่างมากถึงแม้พวกเขาจะต้องพลัดพรากจากกัน ส่วนนี้ในความเป็นจริงมนุษย์เราอาจจะลืมพวกเขาไปแต่พวกเขายังจดจำเราได้เสมอ

9. ความขยันหมั่นเพียร ไม่หวังแต่จะหาทางลัดในชีวิตการงาน

เข้านี้ ผมซ่อมท่าตลบหลังหักคอโดยใช้ผ้าขนหนูที่แม่ปูให้นอนเป็นอุปกรณ์ ผมสมมติให้มันเป็นเหยื่อผู้ถูกล่า คาบปลายผ้าไว้มุมหนึ่งสะบัดพาดลงพื้นสลับซ้ายขวาสีรอบก่อนแห้วย้งให้มันลอยไปไกลแล้วกระโจนตามไปคาบตอนมันกำลังร่วงลงพื้น สะบัดพาดซ้ายขวาก็ครั้งแล้วครั้งเล่า จนพี่ไม่ต้องร้องเตือน "มะเขือ เก็บแรงไว้วิ่งแข่งบ้างเถอะ" "วันนี้จะเล่นวิ่งแข่งหรือพี่ ใครไปบ้าง" "ซีเปียกับฉัน วันนี้ลาบาไม่แข่ง เขาจะเป็นกรรมการ"

ผมพยักหน้ารับรู้ คายผ้าขนหนูลงพื้นแล้วเดินไปกินน้ำก่อนสอบถามรายการแข่ง "จะแข่งชอยไหนล่ะที่จะเอาเส้นชัยแค่ทะเลสาบหรือจะเอาถึงประตูสระว้ายน้ำ"

พี่ไม่หยุดคิดนิดหนึ่ง "ไปทางปากชอยดีกว่าแล้ววนผ่านสระว้ายน้ำจบที่ทะเลสาบ ใครถึงกระท่อมของพวกเปิดก่อนเป็นผู้ชนะ ตกลง

(ตอนที่ 6 มือใหม่หัดล่า, หน้า 49)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงถึงความขยันหมั่นเพียรในการฝึกซ้อมล่าเหยื่อเพราะเขาคือนักล่า เขาจึงหมั่นที่จะฝึกฝนมันอยู่ตลอดเวลา

10. ความเป็นตัวเอง มั่นใจในตนเองและรู้จักพึ่งพาตนเอง

"ลุงครับ ผมสัญญา ผมจะทวงตำแหน่งคืนมาให้ได้" "อย่าประมาทนะแซม เจ้าฮันเตอร์มันคงต้องป้องกันแซมปัสคัสฝีมือเหมือนกัน"

"อย่าห่วงเลยลุงครับ ผมซ้อมตลอด มั่นใจว่าจะต้องชนะ ถ้วยแชมป์นี้จะต้องกลับมาเป็นของฟาร์มเรา ผมรู้ว่าการแข่งครั้งนี้สำคัญมาก คนที่จะมาสัมภาษณ์เจ้านายตอนเช้าเสร็จจากที่นี่เขาจะตามไปถ่ายรายการแข่งขันออกทีวีด้วย ผมจะทวงศักดิ์ศรีของลุงคืนมาให้ได้ผมจะต้องทำให้สำเร็จครับลุง"

"มันใจก็ดี แต่อย่าลืมนะต้องไม่ประมาท นอนให้มากๆ ไม่ต้องกังวล พรุ่งนี้จะได้สดชื่น แล้วตอนเช้าออกมาวิ่งยืดเส้นยืดสายเสียหน่อย ตอนกระโดดข้ามรั้วอย่าลืมนัดขาหลังให้มากจะได้ไม่พลาดแล้วฐานสุดท้ายตอนใต้สะพานแผ่นไม้ล่ะ..."

(ตอนที่ 9 สิ่งที่เราเรียกว่า...ความรัก (1), หน้า 86-87)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงความเป็นตัวของตัวเองและมั่นใจในตนเอง ในการที่จะไปแข่งขันในครั้งนี้ด้วยความที่แซมมันฝึกซ้อมมาเป็นอย่างดี เขาจึงมั่นใจในตัวเองว่าเขาจะสามารถนำชัยชนะนั้นกลับคืนมาสู่ฟาร์มของเขาให้ได้

11. ความสันโดษ รู้จักพอ ไม่ดิ้นรนแสวงหาจนลืมความเป็นมนุษย์

ผมตาเขียว ทำไมพีซีเปียจะต้องมาคอยทำตัวเป็นพี่ใหญ่ใจดีอย่างนี้ด้วยก็ไม่รู้ "ไม่เป็นไรจะพีซีเปียมะเขือเขาไม่อยากให้ หนูไม่เล่นดีกว่า"

"กลับบ้านเธอไปได้แล้ว" "มะเขือ นายนี่มันใจแคบซะมดเลย" พีซีเปียบ่นแต่ผมไม่สนใจหรอก ร้องตะโกนลั่นบ้าน "ไปสิ" ลิลลี่ขยับตัวช้าๆ "งั้นหนูกลับก่อนนะจะพีซีเปีย มะเขือเขาโกรธแล้ว"

(ตอนที่ 4 เสียงเรียกจากสายลม, หน้า 38)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงความรู้จักที่จะพอในตัวของลิลลี่ เจ้าของเขาไม่อนุญาตก็ไม่อยากที่จะแสวงหาที่จะเล่นของของผู้อื่น

12. ความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่เป็นคนวางก้าม ชอบมีและชอบใช้อำนาจ

"สาวน้อย เธออยู่บ้านหลังใหม่ใกล้ๆ บ่อบำบัดน้ำเสียใช่ไหม"

"ใช่ค่ะ พี่รู้จักบ้านหนูด้วยเหรอ" เสียงตอบนั้นร่าเริงเต็มที่ คงจิตใจที่มีใครพูดด้วยบ้าง

"รู้จักสิ บ้านของฉันทันกับมะเขือก็อยู่ชอยเดียวกับเธอนั่นแหละ ฉันทันชื่อซีเปีย เฮ้ย มะเขือ... บ้านหลังนั้นตรงที่นายเคยมาอยู่กับคนงานก่อสร้างนะ จำได้หรือเปล่า" ผมไม่ตอบได้แต่หันไปทำตาเขียวใส่พีซีเปียแล้วบ่นพึมพำอยู่กับน้ำ "จะไปบอกเขาทำไมนะ" "พีซีเปีย หนูชื่อลิลลี่" เสียงใสๆ นั้นรายงานตัวก่อนหันมาทางผม

"ดีจังเลยนะมะเขือ บ้านเราอยู่ใกล้กันด้วย"

(ตอนที่ 3 เจาในใจ, หน้า 26)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนในตัวของผู้ลิขิต คือรู้จักที่จะทำความรู้จักและแนะนำตนเองให้ผู้ใหญ่ได้รู้ และมีการอ่อนน้อมถ่อมตนโดยการที่เรียกผู้ที่มีอายุมากกว่าตนนั้นก็คือซีเปียว่าพี่

บทสรุป

การศึกษาวิจัยข้อคิดและคติธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมยาวชนรางวัลเชว่นบู๊คาวอร์ด เรื่อง “นักล้าผู้นำรัก” พบว่า

ด้านข้อคิด

1. แนวคิดด้านคุณธรรม พบ 21 แห่ง
2. แนวคิดด้านความกล้าหาญและเสียสละ พบ 12 แห่ง
3. แนวคิดด้านความมานะอดทน พบ 4 แห่ง
4. แนวคิดด้านความกตัญญู พบ 11 แห่ง
5. แนวคิดด้านความสามัคคี พบ 2 แห่ง

ด้านคติธรรม

1. ความมีวินัย พบ 3 แห่ง
2. ความกล้าหาญ กล้าในสิ่งที่ถูกต้อง พบ 4 แห่ง
3. ความกตัญญู รู้คุณบรรพชน รู้คุณธรรมชาติ พบ 11 แห่ง
4. ความมีเมตตา รู้จักยินดีและเป็นสุขกับการให้ พบ 8 แห่ง
5. ความอดทน สู้งานมีความมุ่งมั่น ฝ่าฟันความสำเร็จ พบ 4 แห่ง
6. ความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว พบ 9 แห่ง
7. ความสามัคคี ประนีประนอม รักสันติ พบ 2 แห่ง
8. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม พบ 6 แห่ง
9. ความขยันหมั่นเพียร ไม่หวังแต่จะหาทางลัดในชีวิตการทำงาน พบ 2 แห่ง
10. ความเป็นตัวเอง มั่นใจในตนเองและรู้จักพึ่งพาตนเอง พบ 4 แห่ง
11. ความสันโดษ รู้จักพอ ไม่ดิ้นรน แสวงหาจนลืมความเป็นมนุษย์ พบ 2 แห่ง
12. ความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่เป็นคนวางก้าม ชอบมีและชอบใช้อำนาจ พบ 1 แห่ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อคิดและคติธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมยาวชนรางวัลเชว่นบู๊คาวอร์ด เรื่อง “นักล้าผู้นำรัก” อภิปรายผลได้ว่าเนื้อหาเกี่ยวกับข้อคิดหรือแนวคิดเรื่องคุณธรรม ปรากฏในวรรณกรรมยาวชนค่อนข้างมากคุณธรรมคือคุณความดีอันเป็นคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ ที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข เพราะผู้ที่มีคุณธรรมจะเป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัวมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ผู้เขียนวรรณกรรมยาวชนมักสอดแทรกแนวคิดด้านคุณธรรมไว้ในผลงาน โดยมุ่งหวังให้คุณธรรมช่วยกล่อมเกลาคิดใจ ยาวชนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นคนดีของสังคม โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดวรรณกรรมยาวชนเรื่อง นักล้าผู้นำรัก เกี่ยวกับเรื่องราวสะท้อนชีวิตของสัตว์เลี้ยงทุกตัวที่มีคุณธรรมภายในจิตใจเช่นเดียวกันกับคน ซึ่งในเรื่องนี้สะท้อนคุณธรรมในหลาย ๆ ด้าน เช่นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่ออีกฝ่ายกำลังพบกับอุปสรรคปัญหาของชีวิต จะมีเพื่อนและพ่อแม่ที่พร้อมจะคอยช่วยเหลือและมอบความรัก ยอมเสียสละทุกสิ่งอย่างแทนได้ทุกเรื่องซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาอารยา ทองเพชร (2550) คือ แนวคิดเกี่ยวกับ

คุณธรรมและจริยธรรม ได้แก่ ความกตัญญูทเวที การประหยัดและอดออม ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน อดกลั้น ความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความไม่ประมาทและมีสติ ความละเอียดต่อการทำความชั่วและ เกรงกลัวต่อบาปความซื่อสัตย์สุจริตโครงเรื่องที่แสดงถึงความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว พร้อมทั้งสอดคล้อง กับผลการวิจัยของกนกวรรณ เสงชัยภูมิ และคณะ (2561) ที่ศึกษาแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอในงาน วรรณกรรมเยาวชน เรื่อง ครุฑน้อย ในแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม ที่สำคัญในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมใน สังคมปัจจุบัน

รวมไปถึงแนวคิดรองลงมา คือ แนวคิดด้านความกล้าหาญเสียสละเป็นการแสดงออกถึงความกล้าที่จะ เผชิญกับปัญหา และอุปสรรคโดยไม่แสดงความหวาดกลัว และพร้อมที่จะเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจาก อันตราย ซึ่งในเรื่องนั้นมะเขือจะเป็นคนที่คอยปกป้องดูแลทุกคนในเรื่องและยังเผชิญหน้าต่อสู้กับสัตว์ที่ดุร้าย บ่อยครั้งเพื่อปกป้องคนที่เขารัก โดยไม่หวั่นวิตกของตนก่อนเลย เช่นการต่อสู้กับงูเห่า ซึ่งในตอนนั้นเขาได้สู้กับ งูเห่าเพื่อปกป้องแม่ของเขาและลิเล่เพื่อนที่รักของเขา และยังมีความกล้าหาญและเสียสละของแม่ที่เข้าไปช่วย มะเขือและลิเล่ที่ติดอยู่กลางทุ่งในขณะที่ไฟกำลังลุกไหม้ ด้วยความรักของแม่ทำให้ลูกได้ทุกอย่างแม้จะ อันตรายเพียงใดเขาก็พร้อมที่จะแลกกับความปลอดภัยของมะเขือ ลูกชายตัวเล็กของเขาบอกว่ารักของพ่อและ แม่นั้นยิ่งใหญ่เสมอยอมทำเพื่อลูกได้ทุกอย่างแลกได้ทุกอย่างแม้กระทั่งชีวิตของตน

แนวคิดที่พบน้อยที่สุดคือ ในด้านของความสามัคคี เช่นตัวละครของมะเขือที่คิดว่าตนเป็นนักล้า จะ กระทำการสิ่งใดมักลงมือทำด้วยตนเองเสมอ โดยบางครั้งก็ไม่ได้ปรึกษาพี่ ๆ ของเขาก่อนการจะทำงานสักชิ้น ถ้าอยากใหสำเร็จและชิ้นงานนั้นออกมาได้ดีเยี่ยม สิ่งแรกที่ควรคำนึงถึงก็คือคำว่าทีมเวิร์ค หากลงมือทำด้วยตน คนเดียวขาดแนวคิดข้อเสนอแนะจากผู้อื่น บางทีชิ้นงานนั้นอาจจะออกมาไม่สมบูรณ์ดังสุภาษิตที่บอกว่า รวมกันเราอยู่แยกหมู่เราตาย

ด้านคติธรรม อภิปรายผลได้ว่าเนื้อหาเกี่ยวกับคติธรรม เรื่องความกตัญญู รู้คุณบรรพชน เช่น มะเขือที่จงรักภักดีต่อเจ้านายเก่าเป็นอย่างมาก แต่เมื่อได้กลับไปพบกับเขากลับได้รู้ว่าความจริงนั้น เจ้านายไม่เคยรักใครเลย แต่เขาก็ยังรักเคารพและศรัทธาคนที่เลี้ยงดูเขามาตั้งแต่ยังเล็ก และกับพ่อและแม่ที่ เลี้ยงดูเขาเป็นอย่างดี รักและคอยเอาใจใส่เขาอยู่ตลอดเวลา ความรักของสัตว์เลี้ยงคือรักที่บริสุทธิ์เมื่อเขาได้รัก ใครและได้จำไว้แล้วว่าคนท่านนี้เคยทำอะไรให้เขาไว้เคยเลี้ยงมาอย่างไรเขาก็จะจดจำละซื่อสัตย์กับเจ้านายของ เขาตลอดไป คุณธรรมในด้านนี้สะท้อนให้เห็นว่าไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ในโลกใบนี้แล้ว การกตัญญูรู้ต่อพ่อแม่ รู้คุณบรรพชนนั้นเป็นสิ่งที่ดี ไม่ว่าจะเป็นอาชีพไหน หรือเป็นอะไรในโลกนี้ เพื่อให้เยาวชนเกิดความตระหนักและนำ คุณงามความดีนั้นนำไปปฏิบัติตนในทางที่ดีต่อไปได้รวมไปถึงแนวคิดด้านความเสียสละ และไม่เห็นแก่ตัว เช่นตัว ละคร ลิเล่ที่มีคนให้อาหารมาแต่ก็ไม่ยอมที่จะกินคนเดียวกลับนำมาแบ่งให้กับมะเขือเพื่อนที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข กันมา ไม่ว่าอาหารจะน้อยแค่ไหนแต่เขาก็กินรู้จักที่จะเสียสละและแบ่งปันซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระ วัณนี ขนติพล (2561) ที่ศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาในพิธีกรรมบูชาปู่เซียงน้อย ของชาวตำบลบ้านเป่า อำเภอกะเชตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ความกตัญญูทเวทีคติธรรมข้อนี้สังเกตได้จากการกระทำและการ แสดงออกของชาวตำบลบ้านเป่า การรู้จักบุญคุณต่อบรรพชนเป็นสิ่งที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนรุ่นหลัง ได้ตระหนักในเรื่องนี้และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันหรือการใช้ชีวิตในสังคม

นอกจากนี้ยังมีคติธรรม ในเรื่องของการมีเมตตาและรู้จักการยินดี มีสุขกับการได้ให้ การเป็นผู้ให้ย่อม มีความสุขกว่าการเป็นผู้รับเสมอ เช่นตัวละครของปู่ยี่ที่ทำการตักเตือนลูกน้องของตนที่มีความคิดจะเอาหน้าไป คินเจ้าของและเอาเงินรางวัล ปู่ยี่จึงปรามไว้ว่าถ้าเราจะมีสุขบนความทุกข์ของคนอื่น มีความสุขในขณะที่ ผู้ทุกข์กินไม่ได้นอนไม่หลับเราจะยังอยากมีอยากได้อยู่ทำไม บางทีการทำดีโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ นั่นคือ เรื่องที่ดีมาก ๆ ในสังคมปัจจุบัน สังคมในปัจจุบันนับว่าหาได้น้อยมากกับการทำความดีโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

การเป็นผู้ให้มีความสุขมากกว่าการเป็นผู้รับเสมอ คติธรรมที่พบน้อยที่สุด คือ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่เป็นคนวางก้าม ชอบบมึและชอบใช้อำนาจ เช่น ตัวละครลิลี่ที่พุดอ่อนน้อมกับซีเปียผู้ซึ่งมีอายุมากกว่าเขา การรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ถือได้ว่าเป็นมารยาทที่ดีมากในปัจจุบัน

จากการอภิปรายผลด้านข้อคิดหรือแนวคิดและคติธรรมทั้งหมดนี้สอดคล้องกับหลักการและความเป็นมาของปัญหาและวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาข้อคิดและคติธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลเซเวนบุ๊กอวอร์ด เรื่อง “นักร้องน่ารัก” เพราะวรรณกรรมเยาวชนมีเนื้อหาที่สอดแทรกความรู้ การใช้ชีวิต ด้วยหลักข้อคิดและคติธรรม จากคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และข้อคิดที่เกิดจากเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ข้อคิดและคติธรรมที่ปรากฏเยาวชนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง ได้เรียนรู้และมีหลักในการประพฤติปฏิบัติตน ให้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาทฤษฎีการสร้างตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลเซเวนบุ๊กอวอร์ด เรื่อง นักร้องน่ารัก และควรศึกษาแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการสร้างตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ เสงี่ยมภูมิ และคณะ. (2561). การศึกษาแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กเยาวชน เรื่อง ครูทนาย. วารสารปัญญา, 25(2), 18-27.
- ชนประเสริฐ คินทรักษ์. (2553). นักร้องน่ารัก. กรุงเทพฯ: บุรพา.
- นงนุช ธรรมบวร. (2544). การพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา. (2550). การศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี พ.ศ. 2547. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิตยา วรรณกิตร์. (2559). วรรณกรรมสำหรับเด็ก. นนทบุรี: อินทนิล.
- พระวันนี ขนดีพโล. (2561). การศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาในพิธีกรรมการบูชาปูเซียงน้อยของชาวตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์จังหวัดชัยภูมิ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561.
- อมรา เล็กเรณสินธ์. (2542). คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพฯ: ศรีมาธรรม.
- อารยา ทองเพชร. (2550). การวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเด็กเยาวชนของนางเอน ปริญญาวิรัช. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.
- อุทัย ไซยานนท์. (2545). วรรณกรรมกรุงรัตนโกสินทร์สมัยรัชกาลที่ 1-2-3. กรุงเทพฯ: น้ำฝน.

การมีส่วนร่วมเรียนรู้เพื่อทำเรื่องเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อรองรับการท่องเที่ยวสกายวอล์กเลย

Participation of Learning Storytelling in Communication
Ban Thademee Ching Karn District Loei Province for Support Tourism

Skywalk Loei

กัลยา ยศคำลือ

Kanlaya Yoskhamlue

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Loei Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: yaeduca@hotmail.com

Received August 25, 2022; Revised November 5, 2022; Accepted December 7, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การทำเรื่องเล่าคุณภาพชีวิตชุมชนบ้านท่าดีหมี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และ 2) การเรียนรู้แบบพหุปัญญาทำข้อมูลเรื่องเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายจำนวน 50 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน และประชาชน เครื่องมือวิจัยคือ การสัมภาษณ์และการมีส่วนร่วมเรียนรู้เพื่อจัดทำข้อมูลเรื่องเล่าชุมชน สถิติที่ใช้คือความถี่ และพรรณนาวิเคราะห์การทำเรื่องเล่าคุณภาพชีวิตและการจัดทำเรื่องเล่าชุมชนโดยเรียนรู้แบบพหุปัญญา ผลการวิจัยพบว่า (1) คุณภาพชีวิตชุมชนบ้านท่าดีหมีจากการบอกเล่าทางวาจาของครัวเรือนยากไร้ จำนวน 100 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมดจำนวน 367 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 1,089 คน จำแนกเป็นเพศชาย 515 คน และเพศหญิง 574 คน มีพื้นที่ราบและภูเขาทั้งหมด 4,000 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 2,500 ไร่ ประกอบอาชีพเกษตร เช่น ปลูกข้าว ปลูกผลไม้ การทำหัตถกรรมทอผ้า จักสานและงานกาบหมากแปรรูปสมุนไพรเพื่อบริโภคและจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาไหว้พระใหญ่ภูทอกจิวและชม Skywalk (2) การเรียนรู้จัดทำข้อมูลเรื่องเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมีแบบพหุปัญญาของการดเนอรรูปแบบการใช้วาจาและภาษาท้องถิ่นไทยเลยแบบไม่เป็นทางการ มีเนื้อหาที่สังเคราะห์จากกระบวนการกลุ่มและความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อและประเพณีของชุมชนบ้านท่าดีหมี การเรียนรู้ที่จะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน โดยสะท้อนผลข้อมูลเรื่องเล่าเป็นสื่อแผ่นพับและวีดิทัศน์

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, เรื่องเล่าบ้านท่าดีหมี, การท่องเที่ยว skywalk

Abstract

The purposes of academic research were to study 1) making stories about the quality of community life Ban Thademee Ching Karn District Loei Province 2) storytelling multiple intelligence learning Ban Thademee Ban Thademee. There was cooperative action research. The target group 50 leaders and citizen in Ban Thademee. The instrument were interview and

participation on storytelling multiple intelligence learning. The data were analyzed by frequency and descriptive storytelling multiple intelligence learning. The findings : (1) The quality of life community Thademee from the verbal telling of the impoverished 100 household. Total population of 367 households, population of 1,089 people, male 515 and female 574. There are plain and mountain areas in total 4,000 rai. Is an agricultural area of 2,500 rai. The people were agriculture such as growing rice, vegetables, fruits, handicrafts, weaving. They were wicker and betel plate processing herbs for consumption and distribution to tourists who come to pay homage to the Big Buddha and Skywalk. (2) Storytelling multiple intelligence learning Ban Thademee Ban Thademee Gardner principle informal Thai Loei language and verbal usage patterns. There was content synthesized from a group process from creativity related to the way of life Ban Thademee beliefs and traditions. Learning to adapt to changes for the development of community tourism by reflecting the results of the information and stories in the media, brochures and videos.

Keywords: Participation, Storytelling Ban Thademee, Skywalk tourism

บทนำ

ก่อนที่มนุษย์จะรู้จักการคิด การค้นคว้าตัวอักษรหรือตัวหนังสือขึ้นมา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร และเป็นหลักฐานบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ มนุษย์ใช้ การเล่าเรื่องเป็นช่องทางในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงประสบการณ์ที่ พบเจอจากคนผู้หนึ่ง ไปสู่อีกผู้หนึ่ง จนเมื่อมนุษย์มีการพัฒนาภาษาเขียนขึ้นเป็นของตนเอง เรื่องเล่าต่าง ๆ เหล่านี้ได้ถูกบันทึกลงในสื่อต่าง ๆ แบ่งแยกกันไปตามประเภท ดังนั้นเรื่องเล่าจึงหมายถึงเรื่องราวหรือเนื้อหาสาระซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ ความคิดหรือจินตนาการของบุคคล แล้วถูกนำมาถ่ายทอด หรือเผยแพร่ผ่านช่องทางไปสู่ผู้อื่นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การ พูด การเขียน โดยเรื่องเล่าแต่ละเรื่องนั้นมักแฝงไว้ด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ผู้เล่าจะต้องการจะถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง (อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์, 2558) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ตามมาตรา 57 รัฐต้อง 1) อนุรักษ์ ปันฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมฯ 2) อนุรักษ์ คุ่มครอง บำรุงรักษา ปันฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมฯ และ มาตรา 71 รัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม มีกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) การพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายไทยเลย 4.0 จังหวัดเลย (THAI LOEI 4.0) นายชัยวัฒน์ ชื่นโกสุม ผู้ว่าราชการจังหวัดเลยร่วมกับทุกภาคส่วนร่วมดำเนินการสอดคล้องตามนโยบายประกอบด้วย 1) Tourism เมืองแห่งการท่องเที่ยวและการกีฬา 2) Health เลยเมืองแห่งสุขภาพ 3) Agriculture เลยเมืองแห่งการเกษตรผสมผสาน 4) Investment and Trade การลงทุนและการค้า 5) Loei for All ชาวเลยทุกคนได้รับการยกระดับคุณภาพชีวิต ชุมชนเข้มแข็ง 6) Open Town to Arts and Culture เลยเมืองแห่งศิลปะและวัฒนธรรม เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 7) Education เมืองแห่งการศึกษาเน้นการปฏิบัติสู่

การสร้างนวัตกรรม และ 8) Integrity เมืองแห่งคุณธรรม สอดคล้องตามแผนพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดเลยแบบบูรณาการห้าปี พ.ศ.2561-2565 ในปี พ.ศ.2562 จังหวัดเลยและมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยได้ร่วมกันทำเวทีประชาคมค้นหาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวใหม่ Skywalk ครั้งที่ 1 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ครั้งที่ 2 ณ บ้านท่าดีหมี ได้แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวใหม่คือ มิติด้านการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม (ชุมชน นักท่องเที่ยวและวัฒนธรรม) และมิติด้านสิ่งแวดล้อม (ทางกายภาพและความเสี่ยง) ได้ข้อมูลความต้องการของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ชุมชนเป็นกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน โดยมีแนวคิด ความเชื่อและการปฏิบัติเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนของตนเอง แต่ละชุมชนจะมีความคล้ายกันหรือแตกต่างกัน และมีกระบวนการที่คนพึ่งตนเอง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562) ซึ่งแนวโน้มการพัฒนาของประเทศไทยตั้งแต่อดีตมีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการพึ่งพาเทคโนโลยีและทุนของต่างชาติ เปิดรับค่านิยมใหม่ทั้งวัตถุนิยมอย่างขาดการกลั่นกรองที่เหมาะสม จนเกิดความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชนคนไทย เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 (กัลยา ศคาลือ และจุลดิษฐ์ อุปฮาด, 2561) และการที่ชุมชนมีผู้นำที่ดีจะเป็นตัวแทนสร้างทีมงานในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้จากวิธีการที่หลากหลาย โดยเฉพาะการบูรณาการกิจกรรมให้ส่วนร่วมทุกส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้เรียนรู้ตามหลักประชาธิปไตย ประสพการณ์จริง ผสมผสานความรู้ คุณธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพมีลักษณะ (1) เป็นบุคคลที่ทำให้องค์การพบความสำเร็จ (2) สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (3) จูงใจผู้อื่นให้ปฏิบัติตามติดต่อสื่อสาร (4) สามารถใช้อำนาจทางตรงและอ้อมเพื่อนำกลุ่มและ 5) มีอิทธิพลต่อกลุ่ม (วิโรจน์ อุทุมโคตร, ประจัญ กิ่งมิ่งแอ และ ธนกฤต ฐริสุทธิ, 2561)

จังหวัดเลยได้สร้างสกายวอล์กเลย ปี พ.ศ.2561 รอบบริเวณพระใหญ่ภูคกงิ้วและตั้งริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหืองไหลมาบรรจบกันทำให้มองเห็นเป็นแม่น้ำสองสี จะเปิดให้บริการนักท่องเที่ยวในเดือนตุลาคม 2563 อย่างไรก็ตามถ้าประชาชนในชุมชนที่อาศัยอยู่รอบ ๆ คือชุมชนบ้านท่าดีหมี ยังขาดประสบการณ์เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่จะเปลี่ยนแปลงไปและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวก็จะทำให้การขับเคลื่อนเรื่อง Tourism เมืองแห่งการท่องเที่ยวบ้านท่าดีหมีไม่ก้าวหน้า จากการทำ SWOT วันที่ 31 สิงหาคม 2562 ณ ชุมชนบ้านท่าดีหมี พบว่าชุมชนมีปัญหาภัยแล้ง ปัญหาสุขภาพ ความรู้เรื่องการเกษตร ยังไม่เป็นไปตามหลักวิชาการ และขาดสารสนเทศข้อมูลแผนที่ท่องเที่ยวและเรื่องเล่าชุมชนที่มีประวัติเก่าแก่ให้นักท่องเที่ยวที่ทันสมัย ระหว่างเดือนมีนาคม-มิถุนายน ปี พ.ศ. 2563 เกิดโรคระบาดคือ COVID-19 ในประเทศไทยและทั่วโลก ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน คณะผู้วิจัยจึงสนใจเขียนบทความวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทำเรื่องเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อรองรับการท่องเที่ยวสกายวอล์กเลย และต้องการเผยแพร่ข้อมูลเรื่องเล่าคุณภาพชีวิตชุมชน วิถีชีวิตเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมีต่อสาธารณะ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว Skywalk เพราะจังหวัดเลยเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวและเป็นแนวทางให้จังหวัดเลยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้วางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนชุมชน แนวคิด ความเชื่อและประเพณีชุมชนบ้านท่าดีหมีให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการทำเรื่องเล่าคุณภาพชีวิตประชาชนบ้านท่าดีหมี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
- 2) เพื่อศึกษาการเรียนรู้แบบพหุปัญญาทำข้อมูลเรื่องเล่าชุมชน บ้านท่าดีหมี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา (1) การทำเรื่องเล่าคุณภาพชีวิตประชาชนบ้านท่าดีหมี อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย และ (2) การเรียนรู้แบบพหุปัญญาจัดทำข้อมูลเรื่องเล่าชุมชน บ้านท่าดีหมี อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย

ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชน และประชาชนบ้านท่าดีหมี อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 50 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรต้นคือการทำเรื่องเล่าคุณภาพชีวิตประชาชนบ้านท่าดีหมี อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ตัวแปรตามคือ การเรียนรู้แบบพหุปัญญาจัดทำข้อมูลเรื่องเล่าชุมชน บ้านท่าดีหมี อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Participation Theory) การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ สถานการณ์ที่คนส่วนหนึ่งมารวมกันด้วยความสมัครใจ ด้วยการมีสำนึกร่วมกัน มีอัตลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันเพื่อแสดงความคิดเห็น ความสนใจและกระทำการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุน กัดดัน เรียกร้องและตรวจสอบให้ภาครัฐ และภาคธุรกิจ ทำงานด้วยความโปร่งใส เปิดเผยมิประสิทธิภาพและเพื่อร่วมกันจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชนให้เกิดความสมดุลพอดี เพื่อการอยู่ดีมีสุข เลสเตอร์ (Lester) กล่าวว่า สังคมย่อมมีการกระทำทางการเมืองแตกต่างกันออกไป ตามบริบทของสังคมนั้น ๆ เช่น ในสังคมหนึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการ กระทำที่เกิดจากความสมัครใจไม่ว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็ตาม หรืออาจเกิดขึ้นเพียงบางครั้งคราวหรือต่อเนื่อง อาจ ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ได้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นทั้งการต่อต้าน เช่น เดินประท้วง และเป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือกับทางการในการเสียภาษี เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ทฤษฎีการมีส่วนร่วมนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างความรักสามัคคีของกลุ่มเยาวชนได้ เช่น การทำกิจกรรมจิตอาสา

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) นำมาประยุกต์ใช้ในการปรับพฤติกรรมได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura, 1977) เป็นทฤษฎีที่อธิบายกระบวนการเกิดพฤติกรรมได้อย่างสมบูรณ์ เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์นอกเหนือจากปฏิกิริยาสะท้อนเบื้องต้นแล้ว เกิดจากการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ ทั้งประสบการณ์ตรงหรือการสังเกต องค์ประกอบทางชีววิทยามีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ โดยพฤติกรรมคือองค์ประกอบในตัวบุคคลมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้พฤติกรรม อธิบายกระบวนการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ แบนดูราได้อธิบายในรูปของการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องระหว่างพฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม โดยที่องค์ประกอบทั้ง 3 นี้จะมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูราได้กล่าวถึงการควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญาว่า การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของการกระทำจะอยู่ในรูปของความเชื่อและความคาดหวัง ซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญา ความเชื่อและความคาดหวังนี้จะทำหน้าที่ควบคุมหรือกำกับการกระทำของมนุษย์ในเวลาต่อมา การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญามี 3 ประการ คือ (1) ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ เงื่อนไข (2) การคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองและ (3) ผลที่จะเกิดขึ้นและสิ่งจูงใจ แนวคิดของแบนดูรา เพื่อเป็นตัวกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องจากแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ มีความเชื่อพื้นฐานว่าพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ สติปัญญาเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งพฤติกรรมที่จะลงมือปฏิบัติควรทำเป็นทีม ต้องร่วมมือร่วมใจกันเป็น

องค์การเป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ โดยเฉพาะการรู้จัก สามัคคี ย่อมเป็นปัจจัยที่ทำให้คนในสังคมไทยมีความสันติ และปัญหาความขัดแย้งจะลดลง

ทฤษฎีการจูงใจ-ค้ำจุนของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg's the motivation-hygiene theory) ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg's two factors theory) มนุษย์มีความต้องการที่แยกออกจากกันโดยอิสระอยู่ 2 ประเภท ไม่ขึ้นอยู่ระหว่างกันและมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของคนในการทำงาน เมื่อคนมีความรู้สึกไม่พอใจต่องาน เขาจะกล่าวถึงสภาพแวดล้อมการทำงานของพวกเขาในทางลบ เมื่อพวกเขามีความรู้สึกที่ดีต่องานก็จะกล่าวถึงงานโดยตัวของมันเอง เฮิร์ซเบิร์กเรียกความต้องการประเภทแรกว่าปัจจัยค้ำจุน (hygiene factor) เพราะว่าปัจจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นสภาพแวดล้อมการทำงานของคนและทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้ความไม่พอใจในงานเกิดขึ้น เขาเรียกความต้องการประเภทที่สองว่า ปัจจัยจูงใจ (motivation factor) เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้สามารถจูงใจคนให้ทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจูงใจในการทำงานว่า คนที่จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีปัจจัยเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความพอใจที่จะทำงานซึ่งเรียกว่าปัจจัยจูงใจ (Motivation factor) 5 ประการ คือ 1) ความสำเร็จในงานที่ทำ (achievement) 2) การได้รับการยอมรับนับถือ (recognition) 3) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (work itself) 4) ความรับผิดชอบ (responsibility) และ 5) ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน (advancement) แนวคิดของเฮิร์ซเบิร์ก นี้จำแนกสิ่งที่ทำให้เกิดความพอใจกับสิ่งที่ทำให้เกิดความไม่พอใจในงานออกจากกันอย่างเห็นได้ชัดเจน การลดสิ่งที่ทำให้เกิดไม่พอใจสามารถทำให้เกิดความสงบในองค์กรได้และอาจสร้างแรงจูงใจได้บ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ไม่ใช่สิ่งจูงใจโดยตรง (Herzberg & Snyderman, 1959)

ทฤษฎีความต้องการ (Hierarchy of Needs) มาสโลว์ (Maslow, 1943) ได้นำเสนอไว้ว่า พฤติกรรมของคนจะถูกกำหนดและควบคุมโดยแรงจูงใจที่มีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งเป็นทฤษฎีทั่วไป (General Theory) เกี่ยวกับการจูงใจคน มาสโลว์ ได้ ลำดับขั้นของความต้องการไว้ 5 ระดับ คือ 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานขั้นแรกของมนุษย์ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับที่จะให้มีชีวิตรอดอยู่ 2) ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (security or Safety Needs) ในขั้นต่อไปที่สูงขึ้น คือ มนุษย์จะเริ่มคิดถึงความปลอดภัยและความมั่นคง เช่น มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 3) ความต้องการทางด้านสังคม (social or Belongings Needs) คือ ความต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรต่าง ๆ อยากจะคบหาสมาคมกับคนอื่น รวมตลอดทั้งจะได้รับมิตรภาพและความเห็นใจจากกลุ่มเพื่อนฝูง 4) ความต้องการมีฐานะเด่นในสังคม (esteem or Status Needs) คือความมั่นใจในตนเอง ในเรื่องของความสามารถ ความรู้ ความสำคัญในตัวเอง และ 5) ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิดทุกอย่าง (self-Actualization and Self-realization) ความต้องการอยากจะทำสำเร็จทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด ภายหลังจากที่มนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการทั้ง 4 ขั้น อย่างครบถ้วนแล้ว ซึ่งมนุษย์มีความต้องการที่จะอยู่รอด ดังนั้นมนุษย์จะเกิดความต้องการและมีแรงจูงใจเมื่อตนเองได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติและเรียนรู้ จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในกิจกรรมนั้น ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์มาประยุกต์ใช้ในการสร้างความรักสามัคคี จัดให้พลเมืองมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกัน เมื่อดำเนินกิจกรรมแล้วจะเกิดความพึงพอใจ และมีแรงจูงใจที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมไทยให้มีความเข้มแข็งต่อไป

แนวคิดการเรียนรู้ ผู้เรียนควรมีทิศทางการเรียนรู้ทุกด้านและควรมีพัฒนาการเรียนรู้ให้ครบทั้งวงจรตาม 4 องค์ประกอบคือ ประสบการณ์ (Experience) การสะท้อน/อภิปราย (Reflection/discussion) การทดลอง/ประยุกต์แนวคิด (Experimentation/application) และความคิดรวบยอด (Concept) ดังนี้ 1) ประสบการณ์ (Experience) การให้ความรู้ หรือนำไปสู่การสอนทักษะต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ผู้เรียนมีประสบการณ์มาแล้ว กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ตั้งประสบการณ์ของตัวเองออกมาใช้ในการเรียนรู้และสามารถ

แบ่งปันประสบการณ์ของตนเองที่มีให้แก่เพื่อน ๆ ที่อาจมีประสบการณ์ที่เหมือนหรือต่างไปจากตนเองได้

2) การสะท้อนและอภิปราย (Reflection and discussion) ผู้เรียนจะได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง แลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดประเด็นการ วิเคราะห์ วิวิจารณ์ ผลของการสะท้อนจะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลาย ขณะทำกลุ่มผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงการทำงานเป็นทีม บทบาทของสมาชิกที่ดีที่จะทำให้ทำงานสำเร็จ การควบคุมตนเอง และการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ และเจตคติ 3) ความคิดรวบยอด (Concept) ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา (พัฒนาด้านพุทธิพิสัย) เช่น การบรรยายของผู้สอน การมอบหมายงานให้อ่านจากเอกสาร การสะท้อนความคิดเห็นและอภิปรายในองค์ประกอบที่ 2 ผู้สอนอาจจะสรุปความคิดรวบยอด ผู้เรียนจะเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด ซึ่งความคิดรวบยอดนี้จะส่งผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติ หรือความเข้าใจในเนื้อหาขั้นตอนของการฝึกทักษะต่างๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ง่ายขึ้น และ 4) การทดลองและการประยุกต์แนวคิด (Experimentation / application) ผู้เรียนได้ทดลองใช้ความคิดรวบยอดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสนทนา สร้างคำขวัญ ทำแผนภูมิ บทบาทสมมติ ฯลฯ หรือเป็นการแสดงถึงผลของความสำเร็จของการเรียนรู้ในองค์ประกอบที่ 1 ถึง 3 ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักการประยุกต์ใช้ความรู้และนำไปใช้ได้จริง (Kolb, 1984 : อ้างถึงในกัลยา ยศคำลือ, 2560)

การเรียนรู้แบบพหุปัญญา (Multiple intelligences) การ์ดเนอร์ (Gardner, 1998) ได้ระบุพหุปัญญา ไว้ 8 ด้านคือ (1) ปัญญาด้านภาษา (verbal/linguistic intelligences) (2) ปัญญาด้านการคิดและคณิตศาสตร์ (logical-mathematical intelligences) (3) ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (visual-spatial intelligences) (4) ปัญญาด้านรอบรู้ธรรมชาติ (naturalist intelligences) 5) ปัญญาด้านดนตรี (musical-rhythmic intelligences) (6) ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย (bodily-kinesthetic intelligences) (7) ปัญญาด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal intelligences) และ (8) ปัญญาด้านรู้จักตนเอง (intrapersonal intelligences)

การเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์ (Scientific learning) มี 5 ขั้นตอน (SE learning cycle model) วิธีการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ จะต้องให้ผู้เรียนใช้กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง จะทำให้เกิดความเข้าใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริการสังคมได้ แนวทางมีดังนี้ 1) E1 : Engagement ขั้นสร้างความสนใจ มีกิจกรรมให้ผู้เรียนสังเกตสิ่งเร้าเพื่อเกิดความสงสัย ตั้งคำถามสำคัญ (คำถามหลัก) และคาดคะเนคำตอบ (ตั้งสมมติฐาน) 2) E2 : Exploration ขั้นสำรวจและค้นหา วางแผนเพื่อรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูลทั้งหมดด้วยการทดลองหรือวิธีการเก็บข้อมูลต่าง ๆ 3) E3 : Explanation ขั้นอภิปรายเพื่อสร้างคำอธิบายด้วยตัวผู้เรียนเอง แล้วเชื่อมโยงคำอธิบายที่ถูกต้องโดยผู้สอน 4) E4 : Elaboration ขั้นขยายความรู้ ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่และพัฒนาตนเอง โดยการสร้างผลงานหรือภาระงานเพื่อบริการสังคม และ 5) E5 : Evaluation ขั้นประเมิน ประเมินข้อดี ข้อบกพร่อง สิ่งสงสัยในขั้น E1-4 (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข, 2560)

การเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Instruction) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความรู้ความคิดรวบยอดหรือทักษะเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้องค์รวมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ซึ่งสอดคล้องตามแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 23 ที่เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมตามสภาพจริงของสังคม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีดังนี้ 1) ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในลักษณะองค์รวม มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหา มีทัศนะกว้างไกล 2) ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผสมผสานความรู้ คุณธรรม ค่านิยม และลักษณะ อันพึงประสงค์ เป็นการ

เพิ่มศักยภาพของผู้เรียนได้เต็มที่ 3) ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้หลายรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีกระบวนการ การคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา 4) ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก และ 5) ส่งเสริมให้เกิดทักษะและความสามารถในการแก้ไขปัญหา และหลักการสอนแบบบูรณาการคือ 1) ควรให้ความสำคัญกับเนื้อหาของสิ่งที่เรียนอย่าง เป็นบูรณาการ 2) สร้างชุมชนการเรียนรู้ 3) พัฒนาห้องเรียนให้เป็นประชาธิปไตย มีความเป็นอิสระในฐานะที่เป็นผู้สืบค้นความรู้ สามารถเรียนรู้ร่วมกันและตัดสินใจ 4) สร้างโอกาสที่หลากหลายในการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนที่มีความแตกต่างหลากหลาย เช่น การถกเถียงทางความคิด สืบค้นความรู้ ทำผลงาน และการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ 5) เคารพความหลากหลายทางความคิดและวัฒนธรรม ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่หลากหลาย 6) สอนให้ผู้เรียนใช้ข้อมูลหลายแหล่งให้เกิดความถูกต้องเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ 7) ใช้ระบบสัญลักษณ์หลากหลายรูปแบบเป็นเครื่องมือในการนำเสนอความรู้ สัญลักษณ์ที่ว่่านนี้อาจหมายถึงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในภาษา และ 8) ใช้วิธีประเมินหลายรูปแบบทั้งในกระบวนการและการแสดงออกทางการเรียนรู้ การประเมินผลในระหว่างกระบวนการตั้งคำถามสู่จุดการพิจารณาเลือกเกณฑ์ร่วมกันตัดสินใจว่าจะเรียนรู้แบบใด

วิถีชีวิตชุมชนไทย

วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย รวมถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต รวมถึงสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา การประพฤติปฏิบัติตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญาหมายถึง องค์ความรู้ความสามารถและทักษะซึ่งเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดสืบทอดกันมาสืบทอดกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและยุคสมัย ภูมิปัญญาของไทยมีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรมและภาษา

ภาษาหมายถึง เครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสารในการดำรงชีวิตปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนต่าง ๆ สะท้อนโลกทัศน์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน ทั้งวัจนภาษา (ภาษาที่ใช้ถ้อยคำ) และอวัจนภาษา (ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ) ประเทศไทยมีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ ภาษาไทยถิ่นคือภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารตามท้องถิ่นต่าง ๆ สามารถสื่อความหมาย และสร้างความเข้าใจในท้องถิ่นนั้น ๆ

ขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึง การประพฤติปฏิบัติและการกระทำกิจกรรมที่สืบทอดต่อกันมา ประเพณีเกี่ยวกับศาสนาประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิต และประเพณีเกี่ยวกับการทำมาหากิน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

ในชุมชนจะต้องมีผู้นำชุมชน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย ฝ่ายปกครอง พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พุทธศักราช 2557 มาตรา 27,28 “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” แก่ราษฎร เพราะมีปัญหาที่เกิดในชุมชนสังคมมากมาย เช่น ขาดการศึกษา ความยากจน ภัยแล้ง ราคาผลผลิตตกต่ำ ไม่มีเงินชำระหนี้สิน ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาการของการถูกโกง ปัญหาการติดการพนัน ปัญหาการติดยาเสพติด ปัญหาการค้ามนุษย์ ฯลฯ และการดูแลทุกข์สุขของลูกบ้าน ช่วยเหลือกิจการของหมู่บ้าน มีจิตสาธารณะ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ ส่งผลให้ ประชาชนในชุมชนคุณภาพชีวิตที่ดีตามหลักสากล สุขภาพดี (Health) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Education) การสันทนาการ (Recreation) เข้าร่วมกิจกรรมในสังคม (Cultural Interests) และคุณค่าความเป็นมนุษย์ (Spirituality) (เสาวภา สุขประเสริฐ, 2560) และคุณภาพชีวิต (Quality of Life) คุณภาพชีวิตเป็นลักษณะที่เด่นชัดของบุคคลในความเป็นอยู่ ครอบคลุมลักษณะที่เป็นความ

ต้องการทางวัตถุ และทางจิตใจของบุคคล สามารถดำรงชีวิตได้ในระดับที่เหมาะสม ให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน และไม่เบียดเบียนธรรมชาติ อีกทั้งยังควรรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของสังคมตลอดจนมีความเป็นไปได้อย่างบรรลุลถึงความปรารถนาในชีวิต และการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทของชุมชน ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา รอบคอบ เพื่อให้สมดุลพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2549)

บทบาทพลเมืองไทยคือ 1) การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่นที่มีต่อชุมชนและสังคม เสรีภาพในทางวิชาการ 2) การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่นที่มีต่อประเทศชาติ สิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการด้านการปกครอง 3) การปฏิบัติตามสิทธิของตนเองและผู้อื่นในสังคม 4) สถาปนครอบครัวเข้มแข็ง ครอบครัวเป็นสถาบันแรกของสังคม เมื่อครอบครัวเข้มแข็งและอบรมสั่งสอนให้สมาชิกในครอบครัวทุกคนรู้บทบาท สิทธิ เสรีภาพของตนเองและปฏิบัติตามที่กฎหมายและรัฐธรรมนูญได้ให้ความคุ้มครองได้อย่างเคร่งครัด โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมก็จะนำพาให้สังคมและประเทศชาติเข้มแข็งตามไปด้วย โดยเฉพาะเยาวชนจะต้องได้รับการปลูกฝังให้มีจิตสำนึกในการมีจิตอาสา มีความรัก สามัคคี เรียนรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บทบาทบุคคลในวิถีชีวิตไทยแบบประชาธิปไตย คือ 1) พ่อ แม่ รับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัว ให้การศึกษาทางบประมาณให้ครอบครัว ครอบตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีความรักต่อบุตร 2) ครู อาจารย์ ถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์โดยกระบวนการที่หลากหลายให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียน ครอบตนให้เหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ เป็นผู้เสียสละทั้งเวลาและอดทนในการสั่งสอนศิษย์ทั้งด้านความรู้ ประพฤติและการศึกษา ยึดมั่นในระเบียบวินัย ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูและ 3) เยาวชนจะต้องยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมและระเบียบของโรงเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการศึกษาหาความรู้ ให้ความเคารพต่อบุคคลที่อาวุโสโดยมีมารยาทที่เหมาะสมกับสถานการณ์ รับฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนอย่างมีเหตุผล ขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และเสริมสร้างความสามัคคีในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายการวิจัยคือผู้นำชุมชนและประชาชนบ้านท่าดีหมี อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 50 คนเครื่องมือวิจัยคือการสัมภาษณ์และการมีส่วนร่วมเรียนรู้เพื่อจัดทำข้อมูลเรื่องเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยทีมผู้ช่วยวิจัยคือนักศึกษารับประสานศาสตร์ชั้นปีที่ 3 สัมภาษณ์ครัวเรือน จำนวน 100 ครัวเรือนเรื่องคุณภาพชีวิต และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเรียนรู้เพื่อจัดทำข้อมูลเรื่องเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมีแบบพหุปัญญาแนวคิดของการดเนอรรูปแบบการใช้วาจาและภาษาท้องถิ่นไทยเลยแบบไม่เป็นทางการ มีเนื้อหาที่สังเคราะห์จากกระบวนการกลุ่ม จำนวน 10 กลุ่มๆ ละ 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ข้อมูลคุณภาพชีวิตและพรรณนาวิเคราะห์การเรียนรู้เพื่อจัดทำเรื่องเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมี วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2563

ผลการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องการเรียนรู้เพื่อทำเรื่องเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมี อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลยเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสกายวอล์กเลย พบว่า (1) บ้านท่าดีหมี อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลยเป็นหมู่บ้านชายขอบตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหือง แม่น้ำทั้งสองไหลมาบรรจบกันทำให้มองเห็นเป็นแม่น้ำสองสี เริ่มเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติใหม่ของจังหวัดเลย เนื่องจากจังหวัดเลยและสำนักงานโยธาธิการ

จังหวัดเลยได้สร้างสกายวอล์กเลย รอบๆ พระใหญ่ ริมแม่น้ำสองสี ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการสร้าง จากการประชาคม ครั้งที่ 1 วันที่ 23 กรกฎาคม 2562 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ครั้งที่ 2 วันที่ 31 กรกฎาคม 2562 ณ บ้านท่าดีหมี วันที่ 19 สิงหาคม 2562 และวันที่ 31 สิงหาคม 2562 (SWOT Analysis) บ้านท่าดีหมี กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม จำนวน 550 คน คิดเป็นร้อยละ 137.5 ชุมชนบ้านท่าดีหมีมีปัญหาน้ำไม่เพียงพอต่อการเกษตร และต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (กัลยา ยศคำลือ, 2562) และในช่วงการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย นายชัยวัฒน์ ชื่นโกสุม มีนโยบายในการเฝ้าระวังอย่างเคร่งครัด ผลกระทบของไวรัสโคโรนา 2019 จังหวัดเลยพบผู้ติดเชื้อไวรัสฯ จำนวน 5 รายและไม่มีผู้เสียชีวิต ทำให้จังหวัดเลยจะต้องกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลคือการคัดกรอง การเฝ้าระวังผู้มีความเสี่ยง 14 วัน เว้นระยะห่างทางสังคม สวมหน้ากากอนามัย การปิดสถานศึกษา ร้านอาหาร โรงแรม ปิดแหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ การสำรวจเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้ยากไร้ จำนวน 100 ครั้วเรือน และสัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 2, 4, 5, 6 กุมภาพันธ์ 2563 ประชาชนบ้านท่าดีหมี จำนวน 365 ครั้วเรือน ส่วนใหญ่อาชีพเกษตรกร การสะท้อนผลปัญหาวันที่ 24, 26 และ 27 เมษายน 2563 การได้รับข้อมูลข่าวสารจากทางราชการและ social media อย่างต่อเนื่องชุมชนไม่พบผู้ติดเชื้อ (เจษฎาภรณ์ สอนเสียง, 2563) คุณภาพชีวิตประชาชนบ้านท่าดีหมีจากการบอกของครั้วเรือนยากไร้ จำนวน 100 ครั้วเรือน บ้านท่าดีหมี จำนวน 367 ครั้วเรือน ประชากร จำนวน 1,089 คน จำแนกเป็นเพศชาย 515 คน และเพศหญิง 574 คน มีพื้นที่ราบและภูเขาทั้งหมด 4,000 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 2,500 ไร่ ประกอบอาชีพเกษตร เช่น ปลูกข้าว ผัก ผลไม้ การทำหัตถกรรมทอผ้า จักสานและงานกาบหมาก แปรรูปสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น มะม่วงกล้วย อ้อย ฯลฯ เพื่อบริโภคและจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาไหว้พระใหญ่ภูกอกแก้วและชมสกายวอล์กเลยที่จะเปิดบริการเต็มรูปแบบในเดือนตุลาคม 2563 (2) การเรียนรู้จัดทำข้อมูลเรื่องเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมีแบบพหุปัญญาของการคิดเนอรัูปแบบการใช้ภาษาและภาษาท้องถิ่นไทยเลยแบบไม่เป็นทางการ วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2563 มีเนื้อหาที่ส่งเคราะห์จากกระบวนการกลุ่ม จำนวน 10 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน แต่ละกลุ่มระดมสมองและเสนอแนวคิดและการปฏิบัติในการปรับตัวใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่จะเปลี่ยนแปลง เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทักษะใหม่ในยุคดิจิทัล ความเชื่อและประเพณีของชุมชนที่จะต้องอนุรักษ์และสืบทอดต่อให้ลูกหลาน การเรียนรู้ที่จะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยสะท้อนผลข้อมูลเรื่องเล่าเป็นสื่อแผ่นพับและวิดีโอทัศน์ สะท้อนผลกิจกรรม วันที่ 24, 25, 27 เมษายน 2563 วันที่ 1, 15 พฤษภาคม 2563 และวันที่ 25-26 มิถุนายน 2563

แผนภาพที่ 1 วิถีชีวิตชุมชนบ้านท่าดีหมี

ที่มา: อีสริยาภรณ์ ชัยกุลลาบ ถ่ายภาพ

แผนภาพที่ 2 การทำเรื่องเล่าชุมชนบ้านท่าดีหมี
ที่มา: อีสริยาภรณ์ ชัยกุลหลาบ ถ่ายภาพ

บทสรุป

การทำเรื่องเล่าคุณภาพชีวิตจากการบอกเล่านำไปสู่สื่อแผ่นพับและวีดิทัศน์และการเรียนรู้แบบพหุปัญญาทำข้อมูลเรื่องเล่า ตามแนวคิดของการ์เดนเนอร์ (Gardner) คือปัญญาด้านภาษา (verbal/linguistic intelligences) ผลของการเรียนรู้ที่จะทำให้ชุมชนนำไปใช้วางแผนในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนรอบๆ Sky walk Loei โดยสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนมีศักยภาพเพิ่มขึ้นในปัจจุบันคือเกิดอาสาสมัครและเครือข่ายความร่วมมือที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนบ้านท่าดีหมีให้โดดเด่นที่ก้าวสู่เศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน โดยชุมชนตั้งใจในการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรอิสระในกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. จังหวัดเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรบูรณาการเพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตฐานรากอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผู้ยากไร้ จำนวน 100 ครัวเรือนจะต้องลดลง
2. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยจะต้องบริการวิชาการ วิจัยและสร้างนวัตกรรมในชุมชนอย่างตั้งใจ (Change mindset) ใช้การเชื่อมโยงแบบดิจิทัล (Digital transformation) ลดต้นทุน จ้างเหมา freelance ทำงานออนไลน์
3. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยจะต้องมีส่วนร่วมช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยแบบบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เน้นการนำปัญหาในชุมชนมาร่วมกันแก้ไข โดยใช้หลักที่จำเป็นในยุคใหม่ (New normal)
4. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยจะต้องวิจัยแบบบูรณาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ศาสตร์เพื่อสร้างกระบวนการผลิตบัณฑิต ให้มีคุณภาพ 3 ด้าน คือ ความรู้ (knowledge)_ทักษะความสามารถ (skills and competency)_และคุณธรรม (Moral)_เป็นผู้ร่วมผลิตกับภาคประกอบการ ปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นแบบ CWIE (Cooperative and Work Integrating Education)_ตามพระราชบัญญัติอุดมศึกษา มาตรา 35
5. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ควรวิจัยเรื่องรูปแบบและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบัณฑิตหลักสูตร University 4.0 (Good university teachers ; Great university transforms people) จากปัจจัย (1) มีข้อมูลเพื่อตัดสินใจ (Data) (2) รู้จักตัวตน (Insight) และ (3) มีวิสัยทัศน์ผู้นำ (Leadership)

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญา*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *การจัดการเรียนรู้แบบพหุปัญญา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- กัลยา ยศคำลือ. (2562). รายงานการทำเวทีประชาคมค้นหาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวใหม่ Skywalk เชียงคาน- เลย 4 มิติ. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- เจษฎา สอนเสียง. (2562). *ข้อมูลครัวเรือนบ้านท่าดีหมี่*. เลย: อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2549). *ตามรอยพระยุคลบาท โดยทศปิตุราชธรรม*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พันธ์ เตชะคุปต์ และ เพียว ยินดีสุข. (2560). *ทักษะ 7C ของครู 4.0*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรัช วิรัชนิการธรรม. (2561). *การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท
- วิโรจน์ อุทุมโคตร, ประจัญ กิ่งมิ่งแอ และ ธนกฤต ฐริสุทธิ์. (2561). รูปแบบการจัดการความรู้ตามบทบาทหน้าที่กำนันผู้ใหญ่บ้านเขตตรวจราชการที่ 10 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 13(44), 100-109.
- เสาวภา สุขประเสริฐ. (2560). *คุณภาพชีวิตที่ดีตามหลักสากล*. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- Bandura, A. (1977). *Principle of Behavioral Modification*. New York: Rinehart & Winston.
- Gardner, H. (1998). *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*. New York: Basic Books.
- Herzberg, F., & Snyderman, B. (1959). *The Motivation of Work*. (2nd ed.). New York: John Wiley Andersons.
- Kagan, S. (1998). *Co-operative Learning*. San Juan Capistrano: Kagan Co-operative Learning.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
<https://doi.org/10.1037/h0054346>

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางหลักกฎหมายกับ
หลักพระพุทธศาสนา: แนวคิดของนิสิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
The Relation Between the Conception in Principle of Law and
Principle of Buddhism: The Concept of Students of
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus

¹ประไพศิริ สันติทฤษฎีกร และ ²ฟองจันทร์ สุขสวัสดิ์ ณ ออยุธยา

¹Prapaisiri Santitissadeekorn and ²Fongchan Sooksawat Na Ayudhya

¹²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

¹²Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

¹Corresponding Author's Email: fongchan.sna@mcu.ac.th

Received August 20, 2022; Revised November 10, 2022; Accepted December 4, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางหลักกฎหมายกับหลักพระพุทธศาสนา มาใช้ในสังคม 2) เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านความยุติธรรมของการนำหลักพระพุทธศาสนากับแนวคิดทางหลักกฎหมายมาใช้ในสังคม 3) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคด้านความยุติธรรมของการนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้กับแนวคิดทางหลักกฎหมายมาใช้ในสังคม ตามแนวคิดของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักกฎหมายกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน เพราะการบัญญัติกฎหมาย มักจะนำหลักธรรมมาเป็นเกณฑ์ แต่จะต่างกันในเรื่องของโทษ เพราะกฎหมาย ผู้ที่ได้รับโทษจะเป็นนามธรรมและเห็นผลในชาตินี้ แต่หลักธรรม ผู้ที่กระทำความผิดจะได้รับโทษที่เป็นนามธรรมหรือเห็นผลในชาติหน้าซึ่งคำสอนทางพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ 2) กฎหมายมีความยุติธรรมเสมอแม้ว่าจะอิงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แต่ผู้มีอำนาจในการร่างกฎหมายต้องการให้กฎหมายมีผลเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ในชาตินี้ จึงทำให้กฎหมายดูเหมือนว่ามีป่าประสงค์ไปคนละทางกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งความจริงแล้วการบัญญัติกฎหมายต่างๆของประเทศไทยมักจะอิงอาศัยหลักพุทธธรรม แต่ในกรณีที่เห็นว่าการใช้กฎหมายย่อมขาดความชอบธรรมและความศักดิ์สิทธิ์นั้น 3) ปัญหาอุปสรรคด้านความยุติธรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากผู้มีอำนาจในการใช้กฎหมายมักใช้ไปในทางที่ผิดเพราะใช้เพื่อเอื้อประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง มากกว่าส่วนรวม

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, หลักกฎหมาย, หลักพระพุทธศาสนา

Abstract

The qualitative research has 3 objectives: 1. to study relationship between the concept of law principles and the principles of Buddhism 2. To analyze the efficiency of justice based on the principles of Buddhism and Law 3. To analyze problems and obstacles regarding the justice caused by Buddhism and law principles application in accordance with the concept of the students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Documentary study and field research by collecting datum by means of the in-depth interview by way of descriptive analysis.

Research results, 1.) the principles of law and Dhamma in Buddhism are related to each other because of the legislation mainly must do based on the Dhamma principles, but they are different on the matters of punishment because by the law, the one who is punished will obtain the abstract result and can be seen in this life but in Dhamma, the one who is punished will obtained the abstract result which will be effected to that one in next life. 2.) The law is always justice because the law mainly has been developed from Dhamma principles but some legislators are semi-immoral enforcers of the law in unjust and immoral 3.) Problems and obstacles concerning the justice of the law in same cases are the ones who enforce the Laws in the wrong ways for private and group interests more than the interests of the public.

Keywords: Relationship, Principle of law, Buddhist principles

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และกฎหมายที่ใช้ในการปกครองประเทศ ก่อนที่จะประกาศใช้หลักกฎหมายก็จะอิงหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายเพื่อการปกครองประเทศตลอดมา แต่ในการปรับใช้กฎหมายยังต้องนำหลักความยุติธรรมตามความเป็นจริงของความผิดแต่ละกรณีหรือหลักธรรมทางศาสนาบางส่วนมาประยุกต์ใช้ ดังนั้น นักกฎหมายจึงควรหันมาให้ความสนใจหลักธรรมทางศาสนาประยุกต์กับกฎหมายให้มากขึ้น เพราะหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของความดี ความยุติธรรม และความมีเหตุผล (พระพรหมคุณาภรณ์ ป. อ. ปยุตโต, 2555)

ในสมัยพระพุทธกาล พระพุทธเจ้าก็ได้บัญญัติกฎหมายขึ้นใช้กับพระสงฆ์ ซึ่งเรียกว่า “พระวินัย” และศีล ซึ่งสามารถมองเชื่อมโยงได้ว่ามีความคล้ายคลึงกับระบบกฎหมาย ที่รัฐสร้างขึ้นมาเพื่อเป็น กรอบในการกำหนดความประพฤติของสมาชิกในสังคม ดังนั้น จึงพูดได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและกฎหมายสามารถเห็นได้ชัดเจนในกฎหมายของประเทศไทย ซึ่งมีการนำหลักศีลธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้เป็นหลักในการร่างบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่ก็มีแตกต่าง ในกรณีของบทบัญญัติในการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดในบางกรณี ซึ่งมีโทษถึงประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตและโทษในระดับริ่ง ลดหลั่นลงมาตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้โทษเหมาะสมคู่ควรกับขีดขั้นของความผิด ซึ่งผู้ใช้กฎหมายบางรายบางครั้งหรือบางกรณี ผู้มีความรู้กฎหมายก็เห็นด้วยแต่ในบางกรณีก็มีความเห็นแย้งด้วยหลักการและเหตุผลต่าง ๆ

ในสังคมสมัยก่อน ประชาชนมีความใกล้ชิดกับวัด และให้ความสำคัญอีกทั้งยึดมั่นกับหลักธรรมคำสอน สิ่งที่เป็นกรอบกำหนดความประพฤติ เป็นบรรทัดฐานของสังคม(Norm) ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ หลักธรรมคำสอนและศีล อาจกล่าวได้ว่า กฎหมายบ้านเมืองเป็นสิ่งที่คอยจับผิดพฤติกรรมที่ผิดต่อความสงบสุข และความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งหลายทั้งปวงต่อสังคมซึ่งสามารถคอยคุมความประพฤติของคนได้ในลักษณะ ที่เห็นได้ในปัจจุบันและมีส่วนช่วย กับเป็นมาตรการคุ้มกันหรือขจัดผู้ประพฤติผิดศีลทั้ง 5 ข้อ ก็เห็นจะไม่ผิด เป้าหมายของศีลหลักศีลธรรม ยกตัวอย่างเช่น หากจะมีการกระทำความผิดใด ผู้ที่จะกระทำความผิดนั้นจะ เกรงกลัวต่อบาป (จากการทำผิดศีล และผลสุดท้ายคือจะตกนรก) มากกว่าที่จะเกรงกลัวกฎหมาย (ซึ่งหากทำ ผิดกฎหมาย ผลสุดท้ายคือจะถูกลงโทษตามความผิดแต่ละด้าน และแต่ละระดับ)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นขึ้นไป มิได้มองว่าโลกกับธรรมแยกออกจากกันเหมือนในปัจจุบัน หน้าที่ ของพระมหากษัตริย์มิได้มีเพียงแค่บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎรเท่านั้น หากยังทรงมีหน้าที่ในทางศีลธรรมเพื่อ ชักนำและกำกับประชาชนให้เจริญงอกงามในทางธรรมะอันจะเป็นเสมือนแสงสว่างนำทางไปสู่ความรู้ดี ชอบ ชั่ว ดีที่จะเป็นองค์ประกอบให้ละเว้นจากการละเมิดคือการกระทำความผิดทางกาย และวาจาตลอดทั้งหล่อ หล่อมจิตสำนึกให้เป็นกุศลจิตที่เว้นจากความชั่วทั้งหลายทั้งปวง แม้มิใช่พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงดำริ เช่นนั้น แต่นี้ก็เป็นสิ่งที่ประชาชนคาดหวังจากพระมหากษัตริย์ ตัวอย่างเห็นได้จากพระราชปรารภของ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกว่า “ทุกวันนี้ตั้งพระทัยแต่ที่จะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาไพร่ฟ้า ประชากรให้อยู่เย็นเป็นสุข ให้ตั้งอยู่ในคติธรรมทั้ง 4 ดำรงจิตจัดรัสบาเพ็ญศีลทาน จะได้สุคติภูมิมนุษย์ สวรรค สมบัติ นิพพานสมบัติเป็นประโยชน์แก่ตน”

ดังนั้น กฎหมายในสมัยก่อนส่วนหนึ่งจึงมีหน้าที่กำกับผู้คนให้มีศีลธรรมในชาตินี้และเข้าถึงสุคติในชาติ หน้าด้วย อีกทั้งกฎหมายหลายฉบับถูกตราขึ้นโดยอ้างอิงหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวเทียบเคียง โดยเฉพาะกฎแห่งกรรม

กฎหมายกับพุทธศาสนาสามารถก้าวเดินไปด้วยกันได้ แม้จะไม่อ้างอิงกฎแห่งกรรม หรือนรกสวรรค์ เลยก็ตาม ประเด็นสำคัญอยู่ที่การมองให้เห็นสังคมและชีวิตที่ดำรงอยู่อย่างรอบด้าน ทั้งในทางกาย วาจา จิตใจ สังคมและปัญญา โดยอาศัยมาตรการทั้งบวกและลบ โดยการส่งเสริมสภาพจิตหรือจิตสำนึกของบุคคลในสังคม ควบคู่กับการควบคุมพฤติกรรมที่กระทำหรือแสดงออกทางกาย วาจาของบุคคลทั้งในทางบวกหรือลบโดย คำนึงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขในสังคม ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมจริง

กฎหมายกับศาสนามีความเหมือนกันตรงที่ มีแบบแผนในการกำหนดความประพฤติปฏิบัติที่แน่นอน เป็นลายลักษณ์อักษร ตัวอย่างเช่น ถ้าเป็นกฎหมาย ก็จะมีประมวลกฎหมายบัญญัติกฎหมายเกณฑ์ต่างๆเอาไว้ ทั้ง บทบัญญัติและบทลงโทษสำหรับกรณีที่กระทำผิดต่างๆในลักษณะขั้นของความรุนแรง หรือความหนักเบาที่ ต่างกัน ส่วนถ้าเป็นศาสนาก็จะมีคัมภีร์ต่างๆที่เขียนถึงแนวคิด หรือหลักธรรมคำสอนต่างๆ ของศาสนาของแต่ละ ศาสนาเอาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นหลักการด้านส่งเสริมความคิด การพูด และการกระทำทางกายในทางที่ดี งามในลักษณะกว้างๆ ซึ่งถ้าถูกนำไปประพฤติก็น่าจะเกิดคุณภาพดีทั้งแก่ตนและสังคม จึงเป็นหลักการที่ไม่ทำให้ มนุษย์หลงผิดลงไปในทางเสื่อม จะช่วยส่งเสริมให้กฎหมายกลายเป็นเครื่องฝึกให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตัว ตรงตามเจตนารมณ์ได้ (บุญชนัญญา กรัษกายพันธ์, 2559)

ส่วนข้อที่แตกต่างที่สำคัญ คือ บทลงโทษของผู้ฝ่าฝืน ในส่วนของกฎหมายนั้นย่อมได้รับบทลงโทษที่ ชัดเจนแน่นอน และทันทีทันใดตามที่กฎหมายกำหนด ในขณะที่ศาสนานั้น ผู้ฝ่าฝืนย่อมไม่ได้รับผลร้ายในทาง กายภาพอย่างแน่นอนชัดเจน และทันทีทันใด คงจะมีแต่เพียงความเชื่อที่ว่าผู้ฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายในแง่ของ จิตใจหรือจิตวิญญาณ ที่เราเรียกกันว่า เคารห์กรรมหรือการไปสู่ทุกข์ (ตกนรก) ในภพหน้า

หลักกฎหมายทั่วไป (The General Principle of Laws) ในปัจจุบันนี้ นับว่ามีบทบาทสำคัญมากในระบบกฎหมายของประเทศต่างๆ เพราะหลักกฎหมายทั่วไปเป็นเครื่องมือที่ศาลใช้เพื่อพิทักษ์รักษาและเป็นหลักประกันในสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ทั้งนี้ เพราะเป็นไปไม่ได้ที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะคาดการณ์ทุกอย่างได้ล่วงหน้าและกำหนดทางแก้ปัญหาไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยศาลจะใช้หลักกฎหมายทั่วไปเข้าไปอุดช่องว่างของกฎหมายลายลักษณ์อักษร ตลอดจนใช้หลักกฎหมายทั่วไปเป็นพื้นฐานในการตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษร (จรัญ ภักดีธนากุล, 2549)

การบัญญัติกฎหมาย หรือการนำกฎหมายมาปรับใช้กับประชาชนต้องให้เกิดความเป็นธรรมโดยคำนึงถึงหลักนิติธรรมตามประเพณีการปกครองของประเทศเป็นสำคัญ หากนักกฎหมายมีความรู้และความเข้าใจหลักเกณฑ์แก่นแท้ของกฎหมายที่มีรากฐานมาจากศีลธรรมแล้วจะสามารถนำหลักเกณฑ์หรือแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ฉะนั้น จึงควรนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาดังที่กล่าวมาใช้กับหลักกฎหมายทั่วไป เพื่อประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น (สมพร เทพสิทธิ์, 2548)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยและคณะสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางกฎหมายกับหลักพระพุทธศาสนา: แนวคิดของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จากที่กล่าวว่าการนำหลักพุทธศาสนามาใช้กับหลักกฎหมายทั่วไป เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความเป็นธรรมนั้น ผู้วิจัยและคณะจึงมีความตั้งใจที่จะศึกษาข้อเรื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางหลักกฎหมายกับหลักพระพุทธศาสนา
2. เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านความยุติธรรมของการนำหลักพระพุทธศาสนากับแนวคิดทางหลักกฎหมาย
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคด้านความยุติธรรมของการนำหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับแนวคิดทางหลักกฎหมาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางหลักกฎหมายกับหลักพระพุทธศาสนา : แนวคิดของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) จากนิสิต ที่ลงทะเบียนเรียนวิชากฎหมายทั่วไป ซึ่งมีรายละเอียดของการวิจัยดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชากฎหมายทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ดังนี้ 1) พระนิสิต สาขาวิชาภาษาบาลี จำนวน 15 รูป 2) พระนิสิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ จำนวน 29 รูป 3) พระนิสิต สาขาวิชาพุทธศิลปกรรมจำนวน 19 รูป 4) พระนิสิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ จำนวน 27 รูป 5) นิสิตคฤหัสถ์ สาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 30 คน 6) นิสิตคฤหัสถ์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ จำนวน 21 คน รวมทั้งหมด จำนวน 141รูป/คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary research) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดพื้นฐานทางกฎหมายและพุทธศาสนา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

3.2.2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มนิสิตตามคำถาม ดังนี้

1) นิสิตมีความเห็นเกี่ยวกับ “กฎหมายและหลักธรรม” ในปัจจุบันนี้ว่ายังมีความสอดคล้องหรือมีความสัมพันธ์กันอยู่หรือไม่ อย่างไร (หรือ หลักธรรมยังมีอิทธิพลต่อหลักกฎหมายอยู่หรือไม่)

2) นิสิตมีความเห็นอย่างไรต่อความยุติธรรมของกฎหมายในปัจจุบัน จงอภิปรายและยกตัวอย่างประกอบ

3) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ เป็นรายการกลุ่ม โดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามปัญหาวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัยและการนิยามศัพท์ปฏิบัติการ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือดังนี้

(1) ร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุมและสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้ แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการวิจัย

(2) นำร่างเครื่องมือที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและแนะนำไปแก้ไขให้ถูกต้องตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ รวมทั้งการใช้สำนวนภาษา ตลอดจนพิจารณาถึงความเหมาะสม

(3) นำไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับนิสิตกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่กำลังศึกษาวิชากฎหมายทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอนและรับผิดชอบในรายวิชาดังกล่าว โดยผู้วิจัยได้วางแผนปฏิบัติไว้ ดังนี้

1) ผู้วิจัยมอบหมายให้นิสิตแบ่งกลุ่มแล้วค้นคว้าเพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่าง “กฎหมายกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา” เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ และทำให้นิสิตมองเห็นภาพความเกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ของหลักกฎหมายกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้ในระดับเบื้องต้น

2) ผู้วิจัยให้นิสิตแบ่งกลุ่มอภิปรายตามหัวข้อที่กำหนดไว้ แล้วดำเนินการสัมภาษณ์จากผลของมติในการอภิปรายนั้น เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ ประมวลผลตามกรอบแนวคิดที่กำหนดในการวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการศึกษาเอกสาร งานวิจัย ประมวลกฎหมาย หลักธรรมในพระพุทธศาสนา บทความทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมทั้งการค้นคว้าจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการแบ่งกลุ่มนิสิตแล้วร่วมกันอภิปรายตามหัวข้อที่กำหนด และสัมภาษณ์ผลของมติ ซึ่งเป็นทั้งนิสิตบรรพชิตและนิสิตคฤหัสถ์ ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ภาคปกติ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชากฎหมายทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอนและรับผิดชอบ แล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ตามความเป็นจริงซึ่งเป็นการวิเคราะห์ออกมาในรูปเชิงพรรณนา และได้จัดหมวดหมู่ในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางหลักกฎหมายกับหลักพระพุทธศาสนา (หรือ หลักธรรมยังมีอิทธิพลต่อหลักกฎหมายอยู่หรือไม่)

ตอนที่ 2 การนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้กับหลักกฎหมายว่ามีประสิทธิภาพด้านความยุติธรรมหรือไม่

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคด้านความยุติธรรมของการนำหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับแนวคิดทางหลักกฎหมาย

ผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางหลักกฎหมายกับหลักพระพุทธศาสนา ตามแนวคิดของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ พบว่า นิสิตมีแนวคิดหลักกฎหมายกับหลักพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กัน ดังความเห็นโดยสรุปดังนี้ :

หลักกฎหมายกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์และมีความสอดคล้องกันอย่างแยกไม่ออก เนื่องจากการร่างหรือบัญญัติกฎหมายมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้เป็นหลักเทียบเคียงที่กว้าง ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการร่างกฎหมาย ซึ่งโดยพื้นฐานแล้ว หลักทางพระพุทธศาสนาหลายข้ออ้างอิงพื้นฐานของความยุติธรรม หลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมอย่างสงบสุข เช่น หลักศีล 5 ซึ่งทุกข้อสามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานทางกฎหมายได้ทั้งสิ้น

หลักกฎหมายกับหลักธรรมมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่จะมีส่วนที่แตกต่างกันในเรื่องของโทษ เนื่องจากกฎหมายผู้ที่ได้รับโทษจะได้รับเป็นรูปธรรม มีสภาพบังคับที่ชัดเจนทั้งในส่วนแพ่งและอาญา แต่หลักธรรมนั้น ไม่มีสภาพบังคับที่ชัดเจนแน่นอนเพียงแต่มีผลในทางวิถีชีวิตในแวดวงสังคม ภาวะแวดล้อมและจิตสำนึกในด้านผลกระทบในภาพหน้า

โดยสภาพของความเป็นจริงมนุษย์ต้องมีกฎหมายเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบสุขของสังคมซึ่งกฎหมายนั้นจะเดินเคียงคู่กับคุณธรรม แต่ผู้มีอำนาจในบางกลุ่มที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย บางครั้งหรือบางกรณีจะตีความกฎหมายเบี่ยงเบนไปจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อส่วนตัวหรือพวกพ้อง จึงทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุขเพราะขาดความเป็นธรรม

2. การนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้กับหลักกฎหมายว่ามีประสิทธิภาพด้านความยุติธรรมหรือไม่ ตามแนวคิดของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ พบว่า นิสิตมีแนวคิดว่า หลักพระพุทธศาสนายังคงมีความสัมพันธ์และความสำคัญในแง่แห่งความเป็นหลักการเทียบเคียงในด้านความยุติธรรมในลักษณะกว้างๆหรือองค์รวม หากแต่ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่เกิดขึ้นในทุกวันนี้เกิดจากการที่ผู้ใช้กฎหมายบางราย ใช้ไปในทางที่ผิดในบางโอกาส ฉะนั้นความยุติธรรมหรือความไม่ยุติธรรม หากเกิดจากตัวของกฎหมายเองไม่ แต่เกิดจากพฤติกรรมการใช้กฎหมายโดยในทางสุจริตหรือทุจริตต่างหาก ดังเช่นตัวอย่างบทสรุปต่อไปนี้ :

กฎหมาย มีความยุติธรรมเสมอ จะเห็นได้จากคนในสังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย รู้ว่าอะไรดี อะไรไม่ดี ความดีงามความยุติธรรมสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล ทั้งนี้ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจทั้งหลายก็ต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี ละเว้นความชั่ว ปฏิบัติตนให้มีความเป็นธรรมต่อส่วนรวม สังคมจึงจะเกิดความสงบสุขได้

กฎหมายมีความยุติธรรมและดีงามเสมอ เพราะการตรากฎหมายก็มาจากการอิงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในขอบข่ายที่กว้างขวาง แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ที่ใช้กฎหมายบางคน หรือในบางโอกาสมีพฤติกรรมกฎหมายเสียเอง จึงทำให้บางครั้งกฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์และความชอบธรรมหรือพิทักษ์ธรรมที่แท้จริง

กฎหมายอาจไม่ยุติธรรมตามหลักธรรมทางศาสนธรรม เพราะกฎหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้นอาจเกิดการขัดแย้งจึงทำให้การใช้กฎหมาย เบี่ยงเบนความยุติธรรมได้ในบางเรื่อง

เท่าที่เคยมีปรากฏการณ์ในการใช้กฎหมายในบางครั้งในความรู้สึกของประชาชน มีความรู้สึกว่าการบังคับกฎหมายไม่เป็นไปตามอรรถของหลักยุติธรรมสากลโดยเฉพาะกับคนยากจน เพราะผู้ที่มีอำนาจในการใช้กฎหมายจึงเป็นคุณกับคนร่ำรวยหรือคนที่มีอำนาจ การพิจารณาอรรถคดีบางเรื่อง ยังไร้หลักนิติรัฐ และนิติธรรม

3. ปัญหาและอุปสรรคด้านความยุติธรรมของการนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้กับแนวคิดทางหลักกฎหมาย ตามแนวคิดของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ พบว่าแนวคิดของนิสิต ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างหลักกฎหมายกับหลักพระพุทธศาสนาในประเด็น “ปัญหาและอุปสรรคด้านความยุติธรรมของการนำหลักพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้กับแนวคิดในการตราและการบังคับใช้กฎหมาย”

ผู้มีอำนาจในการออกกฎหมายหรือร่างกฎหมายรวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายบางรายหรือบางโอกาสเห็นต่อประโยชน์ส่วนตัวอีกทั้งยังขาดหลักคุณธรรม นี่คือปัญหาและอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้กฎหมายดูเหมือนขาดความศักดิ์สิทธิ์

หลักการหรือหลักปรัชญาสากลทางกฎหมายดีอยู่แล้ว เพราะมีความสัมพันธ์กับหลักพระพุทธศาสนา ในลักษณะของภาพรวมที่กว้างขวางแต่ผู้ใช้กฎหมายบางรายหรือบางองค์กรมักใช้ไปในทางที่ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของข้อบัญญัติหรือตัวบท ใช้ไปในทางที่เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และพวกพ้อง

ประชาชนเป็นผู้มีส่วนทำให้หลักกฎหมายไม่มีความเป็นธรรมหรือไม่เหมาะสม เพราะประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทน ที่ไม่มีคุณธรรมเข้าไปทำหน้าที่ออกกฎหมายในสภา ฉะนั้น ถือว่าตัวประชาชนเองมีส่วนที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อความยุติธรรมของกฎหมาย

การก้าวเข้าสู่ยุคเสรีนิยม ทุนนิยม และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี คนมีความโลภมากขึ้นเพื่อหวังทรัพย์สิน เกียรติยศและตำแหน่งทางสังคม ตามยุคตามสมัย ทำให้หาทางทุจริต คอรัปชั่น เมื่อมีโอกาสบางครั้งการพิจารณาในการร่างกฎหมายจึงมุ่งแต่พัฒนาเศรษฐกิจมากเกินไป ไม่ให้ความสำคัญด้านคุณธรรมจริยธรรมลดน้อยลงไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในหัวข้อเบื้องต้น ทำให้ผู้วิจัยทราบมุมมองและแนวคิดของนิสิตที่มีความความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและหลักการในพระพุทธศาสนา สำหรับผลการวิจัยที่ได้สรุปมาสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยแยกตามข้อคำถามแห่งวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางหลักกฎหมายกับหลักพระพุทธศาสนา

หลักธรรมและศาสนามีความเกี่ยวข้องกันมานานในทุกสถาบันทางสังคม เริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว ไปจนถึงสถาบันสูงสุดคือสถาบันพระมหากษัตริย์ ยกตัวอย่างเช่นแนวคิดในการปกครองของพระมหากษัตริย์ทรงมีแนวประยุกต์กับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นหลักทศพิธราชธรรมหลักจักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ ไปจนถึงกระทั่งหลักธรรมสำหรับปุถุชน ประชาชนคนธรรมดา อย่างเช่นศีล

ห้า เป็นต้น เนื่องจากเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดให้ผู้ที่ยึดถือในหลักธรรมนั้นให้เว้นจากการฆ่าสัตว์คือการทำร้ายชีวิตของผู้อื่น ให้เราเว้นจากการลักขโมยการฉ้อฉลโดยทุจริต ให้ละเว้นจากการประพฤติดินในกาม ให้ละเว้นจากการหลอกลวงโกหกมดเท็จ ให้ละเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดทุกชนิด **ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชพร ยกเชื้อ เรื่องพุทธศาสนากับปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทย : ศึกษาความค่านิ่งเรื่องศีล 5 ของผู้กระทำความผิดในเรือนจำกลางคลองเปรม** ซึ่งพบว่า ศีล 5 ในพระพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือ ทำร้ายชีวิต เว้นจากการลักขโมยหรือฉ้อฉลโกง เว้นจากการประพฤติดินในกาม เว้นจากการ พูดเท็จหรือพูดหลอกลวง เว้นจากการดื่มสุราเมรัยหรือสิ่งเสพติดต่างๆ เป็นศีลพื้นฐานของพระพุทธศาสนา การละเมิดศีล 5 นับได้ว่าเป็นทั้งความผิดในแง่ศีลธรรมและในแง่อาชญากรรม ในทัศนะของกฎหมายและอาชญาวิทยา นอกจากนั้น พระพุทธศาสนายังมีความสอดคล้องกับ หลักอาชญาวิทยาที่ว่า อาชญากรรมมีสาเหตุจากบุคลิกภาพของบุคคลและปัจจัยภายนอกประการอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนั้น ยังพบในการวิจัยภาคสนามว่า ผู้กระทำความผิดนั้นมีความรู้และมีความเข้าใจในศีล 5 แต่ผู้ที่จะปฏิบัติตามศีล 5 ได้อย่างครบครันสมบูรณ์นั้น มีจำนวนน้อยเพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า ศาสนามีความสำคัญต่อการควบคุมอาชญากรรม แต่ยังมีปัจจัยอื่นที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการเกิดอาชญากรรม การแก้ไขปัญหอาชญากรรมในสังคม จึงต้องอาศัยศาสนาและปัจจัยอื่นประกอบกัน

หลักการพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาเป็นแกนสำคัญในการร่างกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองนั้นคือหลักความยุติธรรม ซึ่งหากพิจารณาตามแนวคิดที่ได้ศึกษามาพบว่า หลักความยุติธรรมที่ใช้เป็นพื้นฐานของกฎหมาย คือหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นจากการคิดค้นเหตุผลของมนุษย์ ความยุติธรรมจะมีอยู่ตามธรรมชาติ มีลักษณะถาวรไม่เปลี่ยนแปลง เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น การฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา จะสามารถทราบได้โดยใช้ตรรกะพื้นฐานว่าสิ่งนั้นเป็นความผิด กฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้ จึงเป็นความยุติธรรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างจากความยุติธรรมอีกประเภทหนึ่ง นั่นคือความยุติธรรมที่เป็นแบบแผน ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมได้กำหนดรูปแบบของความยุติธรรมขึ้นเพื่อใช้เป็นแบบแผนอันมีลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละลักษณะและแต่ละพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น กฎหมายเกี่ยวกับการจราจร กฎหมายเกี่ยวกับการอนุญาตให้บุคคลซึ่งมีเพศเดียวกันจดทะเบียนสมรสกันได้ เป็นต้น

โดยหลักความยุติธรรมตามธรรมชาตินั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดของกฎหมายทางธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งเชื่อว่าโลกและจักรวาลเป็นสิ่งที่มิระบบระเบียบทางศีลธรรม (Moral order) โดยจิตสำนึกที่เป็นธรรมชาติอันเป็นระเบียบสากลเป็นระบบแห่งเหตุผล (Ration Reason) นอกจากนั้นยังเชื่อว่า ธรรมชาติของมนุษย์ (Human Nature) เป็นสิ่งที่มีเหตุผลและสามารถรู้ผิดชอบชั่วดี รวมทั้งเชื่อว่ากฎหมายของบ้านเมืองและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่บังคับใช้อยู่ในสังคมมนุษย์ มีต้นกำเนิดมาจาก “จิตสำนึกแห่งเหตุผลของมนุษย์” ซึ่งแนวคิดเช่นนี้มีความสอดคล้องใกล้เคียงกับต้นกำเนิดและแก่นของหลักพุทธธรรมเป็นอย่างยิ่ง

โดยในส่วนของกฎหมายของไทยนั้น ได้นำหลักความยุติธรรมทั้งสองชนิดมาเป็นแกนหลักในการบัญญัติกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระคทาฐ คุเวสภมโม (เพ็งที) และ ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ (2558) เรื่องการเปรียบเทียบความยุติธรรมตะวันตกกับพระพุทธศาสนาเถรวาท และกฎหมายไทย ซึ่งพบว่า แนวคิดความยุติธรรมตะวันตกในสมัยโบราณได้ยึดติดอยู่กับพระเจ้าแต่ในเวลาต่อมาความยุติธรรม ก็คือกฎหมายเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการผดุงเป็นระเบียบเรียบร้อยและความยุติธรรมของสังคมร่วมกัน แต่ในปัจจุบันนี้สังคมตะวันตกได้ยึดถือความยุติธรรมตามสำนักกฎหมายบ้านเมือง โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขของหลักความยุติธรรม (หลักกฎหมายทั่วไป) และความยุติธรรมได้แปรสภาพมาเป็นกฎหมาย โดยให้ความสำคัญและได้

คำนึงถึงคุณค่าในเรื่องของการวางกฎเกณฑ์ลงมาสู่สังคมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้การที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมโดยให้ยึดถือตามกฎหมายที่ออกมาจากรัฐาธิปไตยเป็นสิ่งที่เชื่อว่ายุติธรรมที่สุด

ในส่วนของหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หลักธรรมทางพุทธศาสนายังมีความเกี่ยวข้องโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแพ่ง หลักการครองเรือนมีความสัมพันธ์กับกฎหมายลักษณะครอบครัว กฎหมายลักษณะมรดก การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร แต่ถึงอย่างไรก็ตาม หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เกี่ยวพันกับเรื่องหลายเรื่อง หลายมิติ ซึ่งหลักกฎหมายที่เป็นเพียงตัวอักษรไม่อาจจะครอบคลุมลักษณะพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมได้อย่างทั่วถึง จึงยังคงเกิดปัญหาเรื่อง“ช่องว่างของกฎหมาย” ให้พบเห็นอยู่เป็นประจำ ดังนั้น ศาลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำหลักธรรมขั้นพื้นฐานมาใช้ควบคู่กับเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อตีความและตัดสินคดีความที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรไม่สามารถบัญญัติไปครอบคลุมถึงได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง *การนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาใช้สนับสนุนหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์* (วันชัย แสงสุวรรณ, 2550) ที่ว่าการใช้หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศมีการใช้กันอย่างแพร่หลายและใช้หลักเกณฑ์เดียวกับประเทศไทย คือ ใช้หลักกฎหมายทั่วไป (General Legal Principles) แต่ปัญหาในการบังคับใช้หลักกฎหมายทั่วไปของศาลไทยยังอยู่ในวงแคบ หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ผู้ใช้กฎหมายยังไม่สามารถใช้หลักกฎหมายทั่วไปได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งที่กฎหมายหรือศาลอาจจะยังไม่สนใจที่จะใช้หลักกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากหลักกฎหมายดังกล่าวไม่มีลายลักษณ์อักษร จึงถึงเลที่จะใช้ดุลยพินิจ เพราะเกรงจะเกิดความผิดพลาดในการวินิจฉัยคดี อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ศาลไทยมีแนวโน้มในการที่จะใช้หลักกฎหมายทั่วไปมากขึ้นแต่เมื่อเทียบกับปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลแล้ว นับว่ายังมีจำนวนน้อยอยู่

ในส่วนของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นหลักกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการคดีความหรือข้อพิพาทนับตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้น การสืบสวนสอบสวน การสืบพยาน การพิจารณา การใช้ดุลพินิจตัดสินการพิพากษา และกระบวนการหลังการพิพากษา ซึ่งมีความใกล้เคียงและสัมพันธ์กับแนววิธีปฏิบัติเพื่อจัดการความขัดแย้งและวิธีระงับข้อพิพาทอันเป็นวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในแง่ของพระวินัยและเป็นการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ *เกียรติศักดิ์ พันธวงศ์ ที่ได้ทำวิจัย เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดในพุทธศาสนาเถรวาทกับประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”* พบว่า หลักการลงโทษผู้กระทำความผิดในพุทธศาสนาเถรวาทสมัยพุทธกาลนั้น อธิกรณ์และวิธีระงับข้อพิพาทเป็นวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในแง่ของพระวินัยและเป็นการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ อธิกรณ์แบ่งออกเป็น 4 ประเภท และวิธีระงับข้อพิพาทแบ่งออกเป็น 7 ประเภท ส่วนการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ในปัจจุบันคือกฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2521 ว่าด้วยการลงนิคหกรรมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2525 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 เป็นการถอดแบบมาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝ่ายอาณาจักร ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นการจัดการความขัดแย้ง เป็นการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม และเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดของฝ่ายอาณาจักรสำหรับใช้ควบคุมความประพฤติของคนในสังคม ซึ่งพัฒนาขึ้นมาจากศีลธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศาสนา และกฎเกณฑ์ข้อบังคับตามลำดับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อธำรงความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสมาชิกในสังคม ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นเป็นไปโดยราบรื่น สมองความต้องการของภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดในพุทธศาสนาเถรวาทกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญา ในประเด็นอธิกรณ์และวิธีระงับข้อพิพาทพบว่ามีความคล้ายคลึงและความแตกต่าง

กัน 4 ประการคือ 1) กระบวนการฟ้อง 2) กระบวนการพิจารณา 3) กระบวนการพิพากษา 4) กระบวนการระงับโทษ และในประเด็นกฎหมายของมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2521 ว่าด้วยการลงนิคมกรรมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2525 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พบว่ามีคล้ายคลึงและความแตกต่างกัน 4 ประการคือ 1) องค์ประกอบของการฟ้อง 2) ขั้นตอนการพิจารณา 3) ประเภทของพยานหลักฐาน 4) วิธีบังคับตามคำวินิจฉัย

แนวคิดทางพุทธศาสนาและกฎหมายยังคงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในวงวิชาการ มีการนำเอาเอาหลักสองประการนี้มาทำให้เป็นวิชา “นิติศาสตร์แนวพุทธ” หรือแม้กระทั่งวิชา “การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี” ซึ่งเป็นการนำเอา “แก่นแห่งคำสอนทางพระพุทธศาสนา” มาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักกฎหมายแต่ละแขนงได้

การนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้กับหลักกฎหมายในประเด็นประสิทธิภาพด้านความยุติธรรม

ในการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่สองนี้ พบว่านิสิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหลักพระพุทธศาสนายังคงมีความสัมพันธ์และความสำคัญในแง่แห่งความเป็นหลักการแห่งความยุติธรรมต่อหลักกฎหมาย หากแต่ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่เกิดขึ้นในทุกวันนี้เกิดจากผู้ใช้อกฎหมายใช้กฎหมายในทางที่พลิกผัน หาใช่เกิดจากตัวของกฎหมายเองไม่ ซึ่งการใช้กฎหมายในทางที่พลิกผันนั้น นับได้ว่าเป็น “จิตสำนึก” ส่วนตัวของผู้ใช้อกฎหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพร ยุกเชื้อ (2541) เรื่องพุทธศาสนากับปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทย : ศึกษาความค่านึงเรื่องศีล 5 ของผู้กระทำความผิดในเรือนจำกลางคลองเปรม ซึ่งพบว่า ศาสนามีความสำคัญต่อการควบคุมอาชญากรรม แต่ไม่สามารถที่จะควบคุมได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพเพียงพอ ยังมีปัจจัยอื่นที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการเกิดอาชญากรรม การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในสังคม จึงต้องอาศัยศาสนาและปัจจัยอื่นประกอบกัน เช่น การปลูกจิตสำนึกของสมาชิกในสังคมให้รู้ผิดชอบชั่วดีได้ด้วยตัวเอง

ดังจะเห็นได้จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่สอง ซึ่งผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างของข่าวการกระทำความผิดของผู้ที่มีหน้าที่ในการรักษากฎหมาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องในเหตุผลที่ได้กล่าวอ้างมาแล้ว นอกจากนั้น สิ่งหนึ่งที่สามารถนำมาเป็นเหตุผลยืนยันถึงความไม่เป็นผู้ปฏิบัติโดยชอบในการรักษากฎหมายของเจ้าพนักงานของรัฐนั้นระบบราชการไทยของประเทศจึงมีหน่วยงานเฉพาะกิจที่สร้างขึ้นมาก็เพื่อปราบปรามป้องกันปราบปรามการทุจริตในวงราชการ คือ **สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ปปช.)** เพื่อตรวจสอบและดำเนินการทางกฎหมายแก่พนักงานของรัฐผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตและประพฤติมิชอบ หรือแม้กระทั่งในประมวลกฎหมายอาญาก็มีบทบัญญัติความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ซึ่งมีโทษสูง เพื่อใช้ในการดำเนินคดีอาญาต่อเจ้าพนักงาน ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าตัวบทกฎหมายของไทยนั้น ผ่านการบัญญัติโดยฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นทั้ง “ผู้มีความเป็นตัวแทนที่ผ่านการเลือกตั้งของประชาชนเข้ามา” และเป็น “ผู้ที่มีวุฒิ” แห่งความมีเหตุมีผล มีตรรกะ มีปัญญา มีความรอบรู้ รอบคอบ รวมจำนวนเกือบหนึ่งพันคนเพื่อทำหน้าที่ในการร่างกฎหมายแทนประชาชนทั้งประเทศ ภายใต้หลักความยุติธรรม จึงน่าที่จะอนุมานได้ว่ากฎหมายนั้นจะต้องมีความสมบูรณ์และความยุติธรรมพอสมควร

ปัญหาและอุปสรรคด้านความยุติธรรมของการนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้กับแนวคิดทางหลักกฎหมาย

ในการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่สามนี้ พบว่านิสิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคด้านความยุติธรรมของการนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้กับแนวคิดในการบัญญัติและการใช้กฎหมาย นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่า “คนใช้กฎหมายไม่ดี มากกว่าตัวกฎหมายไม่ดี”

มนุษย์ทุกคนมีความแตกต่างกันทั้งทางกายและสภาพจิตใจ ตัวอย่างเช่น พระสัมมาพุทธเจ้าได้แบ่งประเภทของคนไว้ เปรียบเสมือนบัว 4 เหล่า เพราะฉะนั้นในสังคมหนึ่งๆ ก็จะมีทั้งคนดี และคนไม่ดีอยู่รวมกัน

“กฎหมาย” ถูกใช้เป็นเครื่องมือที่ผู้ปกครองบ้านเมืองที่เป็นคนดีมีศีลธรรมใช้เป็นหลักเกณฑ์เพื่อบังคับหรือควบคุมความประพฤติ ของคนที่ไม่ดีหรือผู้กระทำความผิดกฎหมายในสังคม ก็เพื่อให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุข ซึ่งถือว่าการนี้ เป็นเรื่องปกติ แต่หากเมื่อใดที่คนไม่ดี คนไม่มีศีลธรรมเข้ามาเป็นผู้มีอำนาจและเป็นผู้ใช้กฎหมายเสียเอง เมื่อนั้นความยุติธรรมจะเกิดขึ้นอย่างมากมาย เพราะการอาศัยช่องว่างของกฎหมาย เพื่อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ซึ่งหากพิจารณาให้ถ่องแท้ “กฎหมาย” เป็นเพียง “เครื่องมือ” ที่ถูกมนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดความประพฤติของสมาชิกในสังคม ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นของการก่อกำเนิดของกฎหมายต้องผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ ไปจนถึงการนำกฎหมายมาใช้งาน ซึ่งในกระบวนการขั้นตอนเหล่านี้ กฎหมายควรที่จะบัญญัติขึ้น และถูกนำมาใช้งานโดยบุคคลผู้มีศีลธรรม แต่สิ่งที่กล่าวมานี้ ไม่สามารถรับรองได้อย่างแน่แท้ว่าจะเกิดขึ้นสำเร็จ เนื่องจากเหตุผลที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาในย่อหน้าที่ผ่านมามีว่า มนุษย์มีความแตกต่างกัน

ในยุคปัจจุบันที่ทุกคนในสังคมมีค่านิยมความเชื่อเรื่องการถือครองทรัพย์สินว่าใครมีมาก ใครร่ำรวย คนนั้นจะมีความสุข เพราะสามารถซื้อทุกอย่างที่ต้องการได้ในโลกทุนนิยม เสรีนิยมทุกคนดิ้นรนไขว่คว้าให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง ดังนั้น การกระทำที่ทุจริต ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม จึงเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดายตายเมื่อผู้กระทำถูกรอบงำด้วยความโลภ ปัญหาการใช้กฎหมายเพื่อช่วยพวกพ้อง หรือปัญหาการใช้ช่องว่างของกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

ดังนั้นสิ่งที่ปัญหาอุปสรรคด้านความยุติธรรมของการนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้กับแนวคิดทางหลักกฎหมาย คือ มนุษย์, ผู้ใช้กฎหมาย ในทางที่ผิดนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ในประเด็นของกฎหมาย ผู้ที่มีอำนาจเกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ควรต้องมีความประณีต ในการบัญญัติกฎหมาย เริ่มตั้งแต่แนวคิด ความรอบคอบแห่งการเลือกใช้คำบัญญัติ ความถี่ถ้วนในการพิจารณาถึงช่องว่างและปัญหาแห่งกฎหมายนั้นที่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายหลังการประกาศใช้ และร่างกฎหมายโดยพิจารณาถึงเจตนารมณ์และผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

2) ในประเด็นของผู้ใช้กฎหมาย ควรจะต้องมีสามัญสำนึกแห่งความเป็นเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีหน้าที่ในการรักษากฎหมายและรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ไม่ถือโอกาสแห่งความเป็นผู้มีอำนาจที่เหนือกว่าประชาชนของตนเอง ใช้กฎหมายและช่องว่างของกฎหมายเพื่อแสวงหาผลประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น การปลูกฝังทัศนคติค่านิยมแห่งความเป็นผู้มี ความซื่อสัตย์สุจริตจึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็น โดยถือเป็นหน้าที่ของสถาบันทางสังคม เริ่มต้นตั้งแต่สถาบันที่เล็กที่สุด แต่มีความใกล้ชิดกับสมาชิกมากที่สุดนั่นคือสถาบันครอบครัว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการทำงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธศาสนากับกฎหมายแขนงต่างๆ แยกออกจากกัน เนื่องจากตามปกติในทางนิติศาสตร์นั้น กฎหมายแบ่งออกเป็นหลายประเภท หลายแขนง ซึ่งแต่ละแขนง แต่ละประเภทย่อมมีปรัชญาแห่งความยุติธรรมแตกต่างกัน มีสิ่งที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มุ่งเน้นการแสดงเจตนาของคู่สัญญาบนพื้นฐานของความเสมอภาค

และความเท่าเทียมกัน หรือ กฎหมายปกครองเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ดังนั้น กฎหมายแต่ละประเภทจะมีหลักธรรมซึ่งเป็นแก่นแห่งหลักกฎหมายที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการทำงานวิจัยเรื่องนี้ จะทำให้ผู้อ่านได้มองเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “พุทธศาสนา” และ “นิติศาสตร์” ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ ภัคดีธนากุล. (2549). *กฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชนัญญา กริชกายพันธ์. (2559). *การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสนับสนุนหลักการประโยชน์สาธารณะในกฎหมายมหาชนของไทย*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรพรพร ยกเชื้อ. (2541). *พุทธศาสนากับปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทย: ศึกษาความค่านึงถึงศีล 5 ของผู้กระทำความผิดในเรือนจำกลางคลองเปรม*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2555). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วันชัย แสงสุวรรณ. (2550). *การนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาใช้สนับสนุนหลักกฎหมายทั่วไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สมพร เทพสิทธิ์. (2548). *เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ: สายรุ้ง.

พุทธศิลปกรรมลายคำเพื่อการเรียนรู้: คุณค่า สืบสาน ในงานลายคำ แบบล้านนา

Buddhist Art of Laikham for Learning: The Value of Inheritance in Lanna Style

ขจรเดช นีวหทัย

Kajondet Niwysin

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Rai Buddhist College, Thailand.
Corresponding Author's Email: kajondet.niw@mcu.ac.th

Received September 9, 2022; Revised October 5, 2022; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้เป็นเก็บรวบรวมข้อมูลงานลายคำแบบล้านนามีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลสารสนเทศแหล่งงานศิลปะลายคำแบบล้านนา 2) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างงานศิลปะลายคำแบบล้านนา 3) เพื่อเสนอองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมลายคำแบบล้านนา โดยศึกษางานลายคำล้านนาตามวัดต่างๆ ทางภาคเหนือตอนบน 3 จังหวัด จังหวัดละ 1 วัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย คือ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ คือ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดลำปาง คือ วัดพระธาตุลำปางหลวง

ผลการวิจัยพบว่า ลายคำล้านนาโบราณนั้นจัดว่าอยู่ในหมวดของงานช่างรัก ได้มีหลักฐานเก่าแก่ที่สุดว่างานช่างรักมีแหล่งกำเนิดมาจากทางประเทศจีนโบราณสมัยราชวงศ์ฮั่น เพราะคนจีนรู้จักการทำงานช่างรักมาก่อนชาติอื่น ๆ ส่วนงานช่างรักในไทยนั้นพบมีมาแต่สมัยอยุธยา ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลมาจากศิลปกรรมจากประเทศจีนยุคสมัยก่อน อาณาจักรล้านนานั้นเป็นอาณาจักรหนึ่งภายหลังได้ถูกรวบรวมเมืองให้เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย จึงทำให้ได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปงานช่างลงรักปิดทองมาพัฒนาประยุกต์ให้เป็นงานลายคำล้านนา ผลงานที่สำเร็จจะมีลักษณะที่คล้ายกัน จะแตกต่างกันเล็กน้อยตรงเทคนิคกรรมวิธีการ งานลายคำล้านนานั้นมักนิยมทำเป็นลวดลายพฤกษา และภาพชาดก ปิดทองบนพื้นรักสีแดงและพื้นสีดำ มักจะปรากฏให้เห็นบนบานประตู หน้าต่าง เสา คาน เพดาน ฐานชุกชี ฝาผนังในโบสถ์และวิหาร รวมถึงตู้พระไตรปิฎก หีบพระธรรม ธรรมาสน์ คัมภีร์ใบลาน สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ งานลายคำล้านนามีเทคนิคกระบวนการการสร้างลวดลายลงรักปิดทองอยู่ 4 วิธีการด้วยกัน วิธีการที่ 1 การฉลุแบบปิดทองคำเปลว วิธีการที่ 2 การฉลุแบบปิดทองคำเปลวแล้วตัดเส้น วิธีการที่ 3 การฉลุแบบปิดทองคำเปลวแล้วจารเส้น วิธีการที่ 4 การเขียนลายรดน้ำลงรักปิดทอง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยงานช่างพุทธศิลปกรรมลายคำล้านนาโบราณในครั้งนี้ ได้นำมาถ่ายทอดโดยการสอน และสร้างสรรค์ประยุกต์เป็นผลงานลายคำร่วมสมัยขึ้น ถือเป็นการช่วยอนุรักษ์และสืบสานต่อยอดจากผลงานลายคำล้านนาโบราณ อีกทั้งยังเป็นการได้คงคุณค่าและเผยแพร่ผลงานของช่างพุทธศิลปกรรมล้านนาโบราณอีกแขนงหนึ่งไว้ให้สืบเนื่องต่อไป

คำสำคัญ: ลายคำ, ล้านนา, พุทธศิลปกรรม

Abstract

This study was creative research which collected the information about Laikam Lanna artwork and the purposes of this study were: 1. To examine knowledge, value, patterns of Laikam Lanna artwork. 2. To examine the process of creating Laikam Lanna artwork. 3. To transfer knowledge, value and beauty of Laikam Lanna artwork by exploring Laikam Lanna artwork at various temples in the 3 upper northern provinces of Thailand which are: 1. Chiang Rai Province: Wat Phra Singh 2. Chiang Mai Province: Wat Phra Singh Woramahaviharn 3. Lampang Province: Wat Phra That Lampang Luang

The findings showed that; there was no evidence showed when the traditional Laikam Lanna artwork had appeared. However, Laikam Lanna artwork was categorized in the category of Lacquered artwork through the oldest evidence that the Lacquered artwork had its origins in ancient China during the Han Dynasty and the Chinese knew how to work in Lacquered artwork before other nations. On the other hand, Thai lacquered gilding artwork appeared since the Ayutthaya period which could be influenced by ancient Chinese artwork.

The Lanna Kingdom was one kingdom in the north and later be collected as a part of Thailand therefore Lanna artwork had been influenced by Thai lacquered gilding artwork before developed into Laikam Lanna artwork. The finished of Thai lacquered gilding artwork and Laikam Lanna artwork had similar characteristics but had some slightly different in the techniques. Laikam Lanna artworks normally were Prukha patterns (Flower pattern), Kankhot patterns and Jataka images gild on red and black background. Normally appeared on doors, windows, pillars, crossbars, ceilings, walls inside Buddhist monasteries and Buddha image halls including the Tripitaka cabinets, the arks of the dharma, the pulpits, the palm leaf books and variety of appliances. Laikam Lanna artwork had 4 techniques creating lacquered gilding designs which were: Technique 1: Stenciling with gilding which was to template stencil pattern on paper and cut then place on the area that had already lacquered and then gilde on the stencil pattern paper that was placed. Technique 2: Stenciling with gilding and bold the line which was the technique that developed from technique 1 by cut the line of design and add details in the design to make the work more finely detailed and cleared. Technique 3: Stenciling with gilding and inscribing which was the technique that developed from technique 1 by drawing more detail on the gold gilding area by sharp metal also, known as “Inscribing”. Technique 4: Gold appliqué on black lacquer which was drawing the design on black lacquer with Realgar color then slightly cover with black lacquer and clean the left-over gold leaves with water.

The knowledge which had gained from the research of Laikam Lanna Buddhist artwork was disseminated through teaching and applied to Laikam Lanna's contemporary artwork which could help to preserve, inherit and develop traditional Laikam Lanna artwork as well as to preserve the value and further disseminate traditional Lanna Buddhist artwork.

Keywords: Laikam, Lanna, Buddhist artwork

บทนำ

ล้านนาไทยมีความเจริญรุ่งเรือง ผู้คนสงบสุขร่มเย็นนับตั้งแต่โบราณกาล รวมถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้หยั่งรากฝังลึก หล่อหลอมให้เกิดศิลปะ และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม สืบเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวล้านนาได้ยึดถือหลักธรรม และปรัชญาคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจมาโดยตลอด วรรณกรรมคำสอน และบทสวดต่าง ๆ นักปราชญ์ทั้งหลายได้ลิขิตแต่งสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นกุศโลบายในการสั่งสอนชี้นำแนวทางที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ในการดำเนินชีวิตมีความหลากหลายในหลายเรื่องราวต่าง ๆ เช่น พุทธประวัติ ชาดก นิยายธรรมต่าง ๆ โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ คือ การกระทำแต่ความดีละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ผ่องใส อันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2554) และยังก่อให้เกิดประเพณีพิธีกรรมศิลปวัฒนธรรมอันดีงามสืบทอดต่อ ๆ กันมา ผสมอุดมคติเข้ากับเทคนิคใหม่ๆ นำเสนอเป็นผลงานแนวใหม่ที่มีอิสระทางความคิด ความเชื่อ และจิตวิญญาณของตนเอง (สันติ เล็กสุขุม, 2533) และเป็นแรงบันดาลใจให้ครูช่างล้านนา สร้างสรรค์ผลงานพุทธศิลปกรรมล้านนา เช่น งานจิตรกรรม ประติมากรรม ลวดลายปูนปั้น แกะสลัก และลายคำ หรือลายทอง ประดับตกแต่งตามอาคารต่าง ๆ ทางศาสนาที่เป็นลักษณะเฉพาะพื้นถิ่นของล้านนา

จากคุณค่าของหลักธรรมคำสอน หลักปรัชญาของพุทธศาสนาดังกล่าว ได้ส่งอิทธิพลต่อแนวความคิดของ สล่า หรือ ช่าง นับตั้งแต่ครั้งอดีตได้สร้างงานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ สื่อแสดงออกถึงความศรัทธาในพุทธศาสนารวมถึงการสร้างงานจิตรกรรม ลายคำ ประติมากรรม จนกลายเป็นสกุลช่างล้านนาที่มีความเป็นเอกลักษณ์และสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น งานพุทธศิลปกรรมล้านนาอาจกล่าวได้ว่า เป็นศิลปะงานช่างที่มีความสำคัญ และน่าสนใจมากที่สุดแขนงหนึ่ง เพราะนอกจากจะเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองต่อเงื่อนไขการดำรงอยู่ของสังคมล้านนาในอดีตแล้ว ยังสามารถยังบ่งบอกถึงคติความเชื่อของชุมชนนั้น ๆ เทคนิคและวิธีการตลอดจนการแสดงออกของศิลปะบ่งบอกถึงงานช่าง ความรู้สึนึกคิด และการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมวัฒนธรรมอื่น ๆ อีกทั้งยังมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอีกด้วย ผลงานจิตรกรรมฝาผนังในล้านนานั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าตัวตนล้านนาในด้านประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม ยังคงสืบเนื่องตลอดมา ภายใต้เงื่อนไขบริบททางสังคมด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา (สุวิภา จำปาวัลย์ และ ชันนะ ปิ่นเงิน, 2553) ดังนั้นงานพุทธศิลปกรรมล้านนาจึงเป็นหลักฐานที่สามารถแสดงถึงความสืบเนื่องของความเป็นล้านนาได้เป็นอย่างดี (ถาวร พินชมพู่, 2553)

ลายคำ ในความหมายของศิลปกรรมล้านนา คือ ลวดลายที่ประดับตกแต่งสิ่งของเครื่องใช้ อาคารสถานที่ด้วยทองคำเปลว มีลวดลายสีทองบนพื้นสีแดงหรือดำ คำว่า “ลายคำ” คือการปิดทองลงชาดทำลวดลายเป็นภาพลวดลายต่าง ๆ โดยใช้ทองคำเป็นพิเศษเมื่อสะท้อนแสงทำให้วิหารดูเป็นสีทองอร่ามไปทั้งหลัง การประดับตกแต่งลายคำของล้านนานั้นมีวิธีการที่ต่อเนื่องจากการฉลุแบบหรือใช้วิธีการที่แตกต่างไป การประดับตกแต่งลายคำล้านนานั้นปรากฏให้เห็นได้บนบานประตู หน้าต่าง ฝาผนัง เสา คาน ของโบสถ์และวิหาร หรือตู้พระไตรปิฎก หีบพระธรรม สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่ง ลวดลายที่นำมาประดับตกแต่งมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลวดลายที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงส่วนกลาง ลายในกลุ่มนี้ได้แก่ ลวดลายที่เป็นลายกระหนกต่าง ๆ ส่วนลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เด่นชัดบ่งบอกถึงศิลปกรรมล้านนาโดยแท้ คือ ลวดลายกึ่งธรรมชาติ กึ่งประดิษฐ์ ซึ่งเป็นวิธีการของจิตรกรรมไทยแบบประเพณีผสมผสานกับแบบไทยใหญ่ หรือ พม่า เช่น ลวดลายดอกพุดตาน ผสมคละเคล้าตัวภาพสัตว์ รวมทั้งลวดลายที่ได้รับอิทธิพลจากจีน เช่น ภาพมังกรและหงส์ส่วนภาพทวารบาลมีลักษณะเป็นภาพทรงเครื่องแบบกษัตริย์พม่าหรือไทยใหญ่ถืออาวุธส่วนลวดลายประดับที่เป็นลายกระหนกมีลักษณะลวดลายใกล้เคียงกับช่างหลวงทางภาคกลาง (ขุนเพชร ขุนราม, 2560)

วิหารล้านนาโดยทั่วไปแล้วจะนิยมการประดับตกแต่งภายในด้วยลวดลายลงรักปิดทอง ซึ่งภาษาถิ่นของล้านนาจะเรียกว่า “ลายคำ” งานศิลปกรรมลายคำเหล่านี้จะประดับอยู่ในพื้นที่สำคัญต่าง ๆ ของวิหาร เช่น ในบริเวณตัวไม้โครงสร้างเครื่องบนของวิหาร เสาวิหาร ตลอดจนผนังภายในวิหาร และแผงไม้คอสอ อย่างเป็นระเบียบ อันเป็นความงดงามที่ให้ความรู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์ ความศรัทธา และความสุขสงบ นับเป็นแบบแผนของงานศิลปกรรมล้านนาอย่างหนึ่งที่พบอยู่เสมอ งานศิลปกรรมลายคำล้านนาในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21 - 24 นั้น จะมีลักษณะเป็นลวดลายปิดทองบนพื้นสีแดงชาดหรือที่เรียกว่างานปิดทองล่องชาด (สุรพล ดำริห์กุล, 2560) ในพื้นที่ภาคเหนือได้พบเห็นมรดกศิลปวัฒนธรรมทางด้านศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ โดดเด่น และมีการสืบทอดกันมายาวนาน วิธีการประดับลวดลายโดยการฉลุแบบแล้วปิดทองคำเปลวซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปในถิ่นล้านนา นอกจากนี้การประดับตกแต่งลายคำของล้านนานั้นมีวิธีการแบบอื่นที่ต่อเนื่องจากการฉลุแบบปิดทองอีกหลากหลายวิธีการด้วยกัน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไป

ไม่ว่าจะประดับตกแต่งลายคำด้วยวิธีการใดบนพื้นสีอะไรนั้น ก็ถือว่าเป็นมรดก ศิลปวัฒนธรรมทางด้านศิลปะอันล้ำค่าของชาวล้านนา และมรดกไทยที่ทุกคนควรจะภาคภูมิใจ ห่วงแหน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไทยเหล่านี้ไว้ หรือให้ชาวโลกได้ชื่นชม จะเห็นได้ว่างานศิลปะลายคำนั้นเป็นอีกงานช่างศิลป์หนึ่งที่มีบทบาท และมีความสำคัญต่อศิลปะในพุทธศาสนาทางล้านนาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งได้มีการสืบทอดกันมาแต่ยุคสมัยโบราณกาล มักมีการสร้างงานลายคำประดับบนฝาผนังในโบสถ์วิหารเป็นรูปแบบเรื่องราว สัญลักษณ์ และลวดลายต่างๆ ที่หลากหลายลักษณะด้วยกัน ภาพลายคำแต่ละแบบนั้นได้ใช้เทคนิคกระบวนการที่ต้องใช้ความวิจิตรบรรจงประณีตในการสร้างสรรค์อย่างมาก ผสมผสานกับความคิดจินตนาการด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ทางคติความเชื่อ และวัฒนธรรมของศาสนา ทำให้เกิดทั้งความงดงาม ความปิติ และความศรัทธา เราจึงมักจะพบเห็นภาพผลงานศิลปะลายคำ ตกแต่งอยู่ตามฝาผนังในวิหารแบบล้านนาโบราณในทุกยุคทุกสมัยมาจนถึงปัจจุบัน

ทางภาคเหนืออาณาจักรล้านนาเรามีลักษณะศิลปะงานลายคำที่สามารถแสดงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นชัดเจน ข้าพเจ้าจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับงานศิลปะลายคำแบบล้านนาไว้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจกระบวนการ คุณค่า รูปแบบ และลักษณะ ของลายคำแบบล้านนาไว้ เพื่ออนุรักษ์สืบสานถ่ายทอด และเผยแพร่ ให้สังคมได้ตระหนัก อนุรักษ์ รักษาไว้ให้สืบเนื่องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลสารสนเทศแหล่งงานศิลปะลายคำแบบล้านนา
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างงานศิลปกรรมลายคำแบบล้านนา
3. เพื่อเสนอองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมลายคำแบบล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบ (Action Research) ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบสร้างสรรค์ โดยศึกษารวบรวมข้อมูลและเทคนิคกระบวนการ มาทำการสร้างสรรค์สรรค์เป็นผลงานพุทธศิลปกรรม “ลายคำล้านนา” โดยศึกษาตามขั้นตอนดังนี้ 1. ศึกษางานลายคำล้านนาจากหนังสือตำราเอกสารต่าง ๆ ที่สามารถเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างงานลายลายคำล้านนา 2. ศึกษาข้อมูลผลงานลายคำจากสถานที่จริงของวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือ โดยการลงพื้นที่ศึกษาสังเกตและบันทึกเป็นภาพร่างงานลายคำแต่ละลักษณะไว้ เพื่อนำมาวิเคราะห์ประมวลผลพัฒนาต่อยอดในการสร้างงานลายคำ 3. ศึกษาเทคนิคกระบวนการ กรรมวิธี การสร้างงานลายคำแบบล้านนา จากช่างผู้ชำนาญการ และสอบถามพูดคุยกับผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในงานลาย

คำแบบล้านนา เพื่อสำหรับสร้างเครื่องมือและพัฒนาเทคนิควิธีนำไปประยุกต์ใช้สู่การสร้างสรรค 4. ศึกษา ทบทวนทดลองปฏิบัติการโดยการเริ่มสร้างสรรค์เชิงปฏิบัติการจากการที่ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลเทคนิค กระบวนการลายคำล้านนา และหาความเป็นไปได้เพื่อให้ผลงานออกมาสมบูรณ์มากที่สุด พื้นที่การวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์สร้างสรรค์ เพื่อศึกษา เรียนรู้ ลวดลาย งานศิลปะลายคำแบบล้านนาตามวัดต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และลำปาง นำข้อมูล ที่ศึกษามาถ่ายทอดองค์ความรู้และมาพัฒนาต่อยอดเป็นงานศิลปะลายคำแบบล้านนาประยุกต์ ประชากรและ กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างการศึกษา 2 กลุ่ม ได้แก่ 1.กลุ่มผู้ให้ ข้อมูลสำคัญคือ ผู้ที่เชี่ยวชาญมีความรู้ในเรื่องงานลายคำ 2. กลุ่มผู้มีประสบการณ์ในสร้างงานลายคำ เครื่องมือ และอุปกรณ์การวิจัย 1.แบบสอบถามเรื่องงานลายคำล้านนา 2.การบันทึกชิ้นงานศิลปกรรม ด้วยภาพถ่ายและ คัดลอกเป็นภาพร่าง 3.เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ อุปกรณ์การทำงานสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กระดาษ , ปากา, ดินสอ, ปากกาเคมี, เทปกาว, สีทองอะคริลิค, พู่กัน, แผ่นพลาสติกใส, มีดคัตเตอร์, ฟองน้ำทำเป็นลูก ประคบ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นเก็บรวบรวมข้อมูลงานลายคำแบบล้านนา มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1.เพื่อศึกษาข้อมูลสารสนเทศแหล่งงานศิลปะลายคำแบบล้านนา 2.เพื่อศึกษากระบวนการ สร้างงานศิลปะลายคำแบบล้านนา 3.เพื่อเสนอองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมลายคำแบบล้านนา โดยศึกษา งานลายคำล้านนาตามวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือตอนบน 3 จังหวัด จังหวัดละ 1 วัด ได้แก่ 1.จังหวัดเชียงราย คือ วัดพระสิงห์วรวิหาร 2.จังหวัดเชียงใหม่ คือ วัดพระสิงห์วรวิหาร 3.จังหวัดลำปาง คือ วัดพระธาตุ ลำปางหลวง

ผลการวิจัย พบว่า เทคนิควิธีการสร้างลายคำล้านนาโบราณดั้งเดิมนั้น จัดได้ว่าอยู่ในหมวดของงาน ช่างรัก ซึ่งเป็นงานช่างไทยทางภาคกลางมาแต่สมัยอยุธยา และอาจได้รับอิทธิพลมาจากศิลปกรรมจากประเทศ จีนในยุคสมัยก่อน อาณาจักรล้านนานั้นเป็นอาณาจักรหนึ่งและภายหลังได้ถูกรวบรวมเมืองให้เป็นส่วนหนึ่งของ ประเทศไทย จึงทำให้ได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปะงานช่างลงรักปิดทองจากทางภาคกลาง และได้นำมาพัฒนา ปรับประยุกต์ให้เป็นงานลายล้านนาขึ้น ซึ่งผลงานทั้งสองที่สำเร็จนั้นจะมีลักษณะที่คล้ายกัน จะมีความแตกต่างกันเล็กน้อยตรงที่เทคนิควิธีการเท่านั้น งานลายคำหรืองานลงรักปิดทองของทางล้านนานั้น มักนิยมทำ ลวดลายปิดทองบนพื้นสีแดงมากกว่าพื้นสีดำ ซึ่งในภาคกลางจะเรียกเทคนิคนี้ว่า ปิดทองร่องขาด และพบว่า เทคนิคนี้มีการทำลวดลายลงรักปิดทองอยู่ 4 วิธีการด้วยกัน วิธีการที่ 1 การฉลุแบบปิดทองคำเปลว เป็นวิธีการ ที่พบมากที่สุดโดยวิธีการเจาะฉลุลวดลายแม่แบบบนกระดาษ แล้วนำไปวางทาบบตรงส่วนที่ต้องการจะประดับ ตกแต่งลวดลาย แล้วปิดทองคำเปลวลงไปตามช่องที่ฉลุลวดลายไว้ วิธีการที่ 2 การฉลุแบบปิดทองคำเปลวแล้ว ตัดเส้น เป็นกระบวนการที่ทำต่อเนื่องจากวิธีแรก แต่ตัดเส้นเพิ่มรายละเอียดของลวดลายลงไป ทำให้ผลงานมี ความละเอียด ประณีต คมชัดมากยิ่งขึ้น วิธีการที่ 3 การฉลุแบบปิดทองคำเปลวแล้วจารเส้น เป็นกระบวนการ ที่ต่อเนื่องจากวิธีการแรกเช่นเดียวกัน แต่ใช้วิธีการเติมรายละเอียดของลวดลายโดยใช้เหล็กแหลมจาร (ขูด ขีด) รายละเอียดต่าง ๆ ลงไปในส่วนที่เป็นพื้นทอง วิธีการที่ 4 การเขียนลายรดน้ำลงรักปิดทอง เป็นวิธีการประดับ ตกแต่งที่แตกต่างไปจาก 3 วิธีการที่กล่าวมา โดยจะต้องอาศัยช่างที่มีความชำนาญพิเศษเฉพาะด้าน เพราะต้อง อาศัยการเขียนเส้นพู่กัน การเตรียมพื้น การเตรียมน้ำยาหรดาล การเตรียมรักเช็ด และการเช็ดรักปิดทอง รด น้ำ เป็นขั้นตอนที่มีระเบียบแบบแผนจะต้องทำตามลำดับก่อนและหลังให้ถูกต้อง

การประดับตกแต่งลายคำล้านนานั้น จะปรากฏให้เห็นบนบานประตู หน้าต่าง ฝาผนังของโบสถ์ วิหาร หรือตู้พระไตรปิฎก หีบพระธรรม ธรรมาสน์ ประกับคัมภีร์ ใบลาน สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นไม้สักหรือปอกสมุดห่อย ที่เป็นเนื้อกระต๊ากหรือกระต๊ากสา นอกจากนี้นี้ยังพบบนภาชนะสิ่งของ เครื่องใช้ที่เป็นเครื่องเงิน สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เขียนหมาก ชันแก้ว (พานดอกไม้รูปเทียน) หลังคากุบช้าง เป็นต้น

การสืบทอดองค์ความรู้ คุณค่า และความงาม ในงานลายคำล้านนา

จากการที่ได้ไปศึกษางานลายคำล้านนาในแต่ละพื้นที่นั้น จะเห็นได้ว่างานลายคำนั้นค่อนข้างมีความสำคัญกับการประดับตกแต่งบนสถาปัตยกรรมในพระพุทธศาสนาล้านนา เพราะทุกวัดล้วนนำเทคนิควิธีการลายคำ มาใช้ประดับตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ ภายในของอาคารศาสนสถานอยู่มากมาย ซึ่งงานลายคำสามารถช่วยสร้างความสวยงาม เปล่งประกายเป็นสีทองสุกอร่าม ให้กับสถาปัตยกรรมนั้น ๆ ดูอร่ามเปล่งแสงระยิบระยับ ดุจดินแดนทิพย์วิมาน ทำให้วัดมีคุณค่าและความงดงามมากยิ่งขึ้น คุณค่าความงามที่เกิดขึ้นภายในวัดส่วนหนึ่งล้วนเกิดขึ้นจากงานลายคำ ทำให้มีสีสันสวยงามสะท้อนสาดสายตาเมื่อแสงไฟหรือแสงแดดกระทบทองคำเปลว พบเห็นได้ทั้งนอกวัดจนถึงในวัด นอกจากนั้นทองคำยังแฝงไปด้วยนัยยะความหมายหนึ่งเป็นการเตือนสอนคติธรรมทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย

เทคนิควิธีการสร้างงานลายคำควรมีการสอนให้ความรู้ความเข้าใจทั้งทฤษฎีและปฏิบัติในเบื้องต้นกับนักเรียน นักศึกษา และชาวบ้าน ให้ได้ตระหนักเห็นถึงคุณค่า ความงาม ความสำคัญ เพื่อจะได้เข้าถึงเทคนิควิธีการ ความงาม ในงานลายคำล้านนา ทั้งนี้แล้วงานช่างลายคำล้านนาก็มีความสำคัญและมีบทบาทไม่น้อยไปกว่างานช่างประเภทอื่น ๆ

การถ่ายทอดองค์ความรู้ คุณค่า และความงาม ในงานลายคำล้านนากับการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมลายคำ

การถ่ายทอดองค์ความรู้ คุณค่า และความงาม ในงานลายคำล้านนากับการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมลายคำ เป็นการได้ทดลองปฏิบัติเทคนิคกระบวนการ การสร้างลายคำจากช่างทำลายคำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการและวิธีการ แล้วจึงได้นำเทคนิควิธีการดังกล่าวมาพัฒนาต่อยอดจนได้เทคนิคกระบวนการใหม่ในการสร้างลายคำ จนสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างงาน ลายคำในรูปแบบใหม่ ซึ่งลักษณะของผลงานมาจากเทคนิควิธีการงานลายคำแบบล้านนาที่ได้ไปศึกษา นำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน สื่อสะท้อนนัยยะในความหมายใหม่ ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน แต่ทั้งนี้แล้วเทคนิคกระบวนการสร้างงานลายคำล้านนาในรูปแบบเดิมนั้นก็ยังคงอนุรักษ์รักษาไว้สืบทอดให้คงอยู่ต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรียนรู้เทคนิคกระบวนการงานช่างลายคำแบบล้านนาและแบบปัจจุบัน ทำให้ได้รู้จักเข้าใจในเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ และทำให้เกิดความรู้สึกรู้สึกเห็นถึงคุณค่า และความงามของงานลายคำแบบล้านนา ได้ศึกษาเรียนรู้เทคนิควิธีการสร้างงานลายคำแต่ละลักษณะ การสร้างลวดลายต่าง ๆ ที่หลากหลายรูปแบบ ได้เห็นถึงคุณค่าความงามของงาน ลายคำแบบล้านนา และแรงศรัทธาของช่างที่มีต่อการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรม ซึ่งได้สร้างสรรค์ไว้เพื่อให้เกิดการสืบสานเรียนรู้ต่อกันรุ่นหลังให้พบเห็นและเรียนรู้เกิดความเชื่อความศรัทธาในงานศิลปะที่มีต่อพระพุทธศาสนา และยังเป็นการถ่ายทอดแนวคิดเทคนิควิธีการงานช่างแบบล้านนาให้อยู่คู่กับพระพุทธศาสนา ได้เห็นถึงวัฒนธรรมอันดีงามที่สืบสานต่อ ๆ กันมาผ่านงานช่างพุทธศิลปกรรมงานลายคำล้านนาโบราณ ซึ่งช่างต้องใช้ความรัก ความตั้งใจ

และความศรัทธา ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ จึงจะสามารถสร้างงานพุทธศิลป์เพื่อพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้งและงดงาม องค์ความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าสิ่งที่หลงเหลืออยู่จากบรรพบุรุษ ที่ได้ส่งต่อผ่านความงามและความรู้สึกผ่านงานช่างศิลป์ลายคำล้านนา เป็นผลงานศิลปะให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ได้เห็นและสัมผัส ได้เข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ในยุคสมัยและความรุ่งเรืองของศิลปวัฒนธรรมในยุคนั้น ๆ และได้เผยแพร่เทคนิควิธีการ ความงาม นัยยะ ปรัชญา และความหมาย ที่แฝงอยู่ในงานลายคำแบบล้านนา สามารถนำไปสร้างเป็นตำราหนังสือ เพื่อถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ใช้ประกอบกับการเรียนการสอนในด้านงานช่างฝีมือและการสร้างสรรค์งานศิลปะได้ รวมถึงได้ทราบประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศิลปะล้านนาและภูมิภาคอื่น ๆ สามารถนำแนวคิดเทคนิควิธีการมาเป็นแรงบันดาลใจพัฒนาต่อยอดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ เผยแพร่ให้กับสังคม สถาบันการศึกษา และชุมชนต่าง ๆ ได้เกิดความรู้ความเข้าใจในงานลายคำแบบล้านนา นอกจากนี้การได้เผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้มานั้น ยังเป็นการขยายโอกาสให้องค์ความรู้ความเข้าใจในงานลายคำแบบล้านนาให้กับชุมชน สถาบันการศึกษา และพระพุทธศาสนาอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการเรียนรู้ สอนและปลูกฝังให้พระ เณร ชาวบ้าน นักเรียน นักศึกษา ได้ศึกษาเรียนรู้และเกิดความเข้าใจถึงที่มา เทคนิควิธี และความหมาย ให้ลึกซึ้งในงานลายคำแบบล้านนา ซึ่งงานลายคำถือว่ามี ความสำคัญไม่น้อยไปกว่างานช่างศิลป์ล้านนาประเภทอื่น ๆ
2. ทางสถาบันการศึกษาหรือ หน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องศิลปะท้องถิ่น ควรจะมีการส่งเสริมการอนุรักษ์สืบสานงานลายคำแบบล้านนาโบราณตามวัดต่างๆ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้นักเรียน นิสิตนักศึกษา ชาวบ้าน ชุมชน ได้มีความเข้าใจตระหนักถึง คุณค่า ความงาม และความสำคัญร่วมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ขุนเพชร ขุนราม. (2560). *ลายคำ*. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2562, จาก www.bloggang.com/m/viewdiary.
- ถาวร พันชมพู่. (2553). *กรณีศึกษาจิตรกรรมฝาผนัง ในจังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-24 ด้วยกระบวนการทางคอมพิวเตอร์กราฟฟิก*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). *แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2560). *งานศิลปะลายคำในลำปาง*. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2562, จาก <http://www.lampang.go.th/travel/webt/page/page4.html>.
- สันติ เล็กสุขุม. (2533). *จิตรกรรมแบบประเพณีและแบบสากล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวิภา จำปาวัลย์ และ ชันนะ ปิ่นเงิน. (2553). *การศึกษาพุทธสัญลักษณ์ล้านนา*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.